

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

УДК 343.121.4 : 347.965

**АДВОКАТУРА УКРАЇНИ :
ЗБІРНИК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ**

Дніпро – 2020

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 25.05.2020 р.)*

Рецензенти:

Єфімов М.М. – доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент;

Молчанов Р.Ю. – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, к.ю.н.

А 28 Адвокатура України : Збірник нормативно-правових актів / Г.В. Барабаш, Ю.М. Крамаренко, О.С. Тарасенко, С.А. Шалгунова, О.В. Шамара / За заг. ред. Шалгунової С.А. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 236 с.

ISBN 978-966-630-277-2

Збірник нормативно-правових актів з питань діяльності адвокатури України як самостійного правового інституту, призначений для використання в навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів.

Видання розраховано на курсантів, слухачів, студентів ВНЗ юридичного профілю, ад'юнктів (аспірантів), адвокатів, слідчих органів поліції, працівників прокуратури, суддів, а також викладачів та науковців.

УДК 343.121.4 : 347.965

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Барабаш Гліб Вікторович, викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, адвокат.

Крамаренко Юрій Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, адвокат.

Тарасенко Олександр Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, член Дніпропетровського місцевого осередку ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права».

Шамара Олександр Володимирович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ЗМІСТ

Авторський колектив	3
Вступ	5
Розділ І.	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ	7
Конституція України (витяг)	7
Закон України Про адвокатуру та адвокатську діяльність	8
Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича	62
Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ) «Про судову практику забезпечення права на захист у кримінальному провадженні»	69
Розділ ІІ.	
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ АДВОКАТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	118
Адвокат у кримінальному провадженні Адвокат як захисник підозрюваного та обвинуваченого під час досудового слідства	118
Адвокат як представник потерпілого у кримінальному провадженні	132
Адвокат під час оскарження рішень посадових осіб.....	136
Права та обов'язки захисника під час розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції.....	142
Права та обов'язки захисника під час розгляду кримінального провадження в суді апеляційної інстанції.....	151
Права та обов'язки захисника під час розгляду кримінального провадження в суді касаційної інстанції	158
Зразки процесуальних документів адвоката	163
Тестові питання з курсу «Адвокатура України»	227
Питання для підсумкового контролю	233
Список використаної літератури	235

ВСТУП

Адвокатська діяльність є однією із найбільш важливих сфер діяльності вітчизняної юриспруденції. Діяльність адвоката в Україні, як і в усьому світі спрямована на захист прав та свобод людини і громадянина в різних сферах життя, від сімейних відносин до кримінально-процесуальних. Адвокат повинен бути універсальним фахівцем в галузі права, оскільки йому доводиться одночасно здійснювати захист особи у кримінальному процесі і захищати її сімейні права або право на спадок. Тому даний Збірник нормативно-правових актів буде корисним для практикуючих адвокатів та їх помічників, незалежно від того, яку спеціалізацію для себе обрав фахівець, який здійснює захист прав людини (в кримінальному, адміністративному, господарському, цивільному судочинстві).

Основним законодавчим актом, що регламентує діяльність адвокатури в Україні та адвокатів, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон). Даний закон регулює основні аспекти діяльності цього правозахисного інституту.

Зокрема, в законі по-новому вирішено питання набуття права займатися адвокатською діяльністю, встановлено організаційні форми її здійснення, значно розширено професійні права адвоката і його обов'язки, передбачено гарантії адвокатської діяльності, визначено поняття адвокатської таємниці, вирішено питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності і визначено систему органів, уповноважених видавати і анулювати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

За час функціонування адвокатури України, побудованої у 2000-2010-х роках на нових законодавчих засадах, з урахуванням міжнародних стандартів адвокатської професії та організації адвокатур багатьох демократичних країн світу, в Україні напрацьовано значний досвід, який потребує систематизації.

Зокрема, виникає необхідність систематизувати права та обов'язки адвоката, під час проведення досудового слідства та розгляду кримінального провадження в суді, які передбачені не тільки діючим Законом, але і іншими нормативними актами, такими як Кримінальний процесуальний кодекс України, Правила адвокатської етики та ін.

При цьому обов'язково слід враховувати, що основне завдання адвокатури під час проведення досудового слідства та розгляду справи в суді визначає Конституція України, згідно із ст. 59 якої вони

полягають у тому, що адвокатура діє для забезпечення права на захист від обвинувачення, а також надання необхідної правової допомоги громадянам.

Стаття про адвокатуру вміщена у розділі II Конституції «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», чим підкреслюється особливий характер цього правового інституту, діяльність якого спрямована на допомогу державі у виконанні нею певних функцій, визначених Основним Законом. Покладення саме на адвокатуру визначених вище завдань взаємопов'язано з проголошеним вперше на конституційному рівні правом кожного на правову допомогу.

Оскільки Конституцією України прямо обумовлено виконання адвокатурою в судах та інших державних органах двох покладених на неї функцій – забезпечення захисту від обвинувачення та надання правової допомоги, можна дійти висновку, що тільки адвокати можуть в цих органах виконувати вказані види діяльності, і державні органи мають взаємодіяти саме з ними при вирішенні наведених вище функцій адвокатури

Тому, слід зазначити, що основні завдання адвокатури, які відображені в законі та інших правових актах, відповідають основним напрямкам, у яких ведеться адвокатська діяльність – тобто виконання повноважень захисника, здійснення представництва потерпілих, та, крім того, подання правової допомоги різних видів кожному, хто її потребує під час досудового розслідування та розгляді кримінального провадження в суді.

РОЗДІЛ І.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ

Конституція України (витяг)

Стаття 59. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Закон України

Про адвокатуру та адвокатську діяльність

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282)

Цей Закон визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення основних термінів

1. У цьому Законі нижченаведені терміни вживаються в такому значенні:

1) адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом;

2) адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту;

3) адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом;

4) договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору;

5) захист – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

6) інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих

на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення;

7) клієнт – фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність;

8) конфлікт інтересів – суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності;

9) представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Стаття 2. Адвокатура України

1. Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

2. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

3. З метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування.

Стаття 3. Правова основа діяльності адвокатури України

1. Правовою основою діяльності адвокатури України є Конституція України, цей Закон, інші законодавчі акти України.

Стаття 4. Принципи та засади здійснення адвокатської діяльності

1. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

2. Адвокат України здійснює адвокатську діяльність на всій території України та за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або законодавством іноземної держави.

3. Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності).

4. Адвокат іноземної держави здійснює адвокатську діяльність на території України відповідно до цього Закону, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Стаття 5. Адвокатура і держава

1. Адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

2. Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Розділ II

НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 6. Адвокат

1. Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

2. Не може бути адвокатом особа, яка:

1) має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі;

2) визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною;

3) позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, - протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

4) звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за

порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, - протягом трьох років з дня такого звільнення.

3. Для цілей цієї статті:

1) повна вища юридична освіта – повна вища юридична освіта, здобута в Україні, а також повна вища юридична освіта, здобута в іноземних державах та визнана в Україні в установленому законом порядку;

2) стаж роботи в галузі права – стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею повної вищої юридичної освіти.

Стаття 7. Вимоги щодо несумісності

1. Несумісною з діяльністю адвоката є:

1) робота на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції";

2) військова або альтернативна (невійськова) служба;

3) нотаріальна діяльність;

4) судово-експертна діяльність.

Вимоги щодо несумісності з діяльністю адвоката, передбачені пунктом 1 цієї частини, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі).

2. У разі виникнення обставин несумісності, встановлених частиною першою цієї статті, адвокат у триденний строк з дня виникнення таких обставин подає до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності.

Стаття 8. Допуск до складення кваліфікаційного іспиту

1. Особа, яка виявила бажання стати адвокатом та відповідає вимогам частин першої та другої статті 6 цього Закону, має право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту та перелік документів, що додаються до заяви, затверджуються Радою адвокатів України.

2. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури перевіряє відповідність особи вимогам, установленим частинами першою та другою статті 6 цього Закону. З метою перевірки повноти та достовірності відомостей, повідомлених особою, яка виявила бажання стати адвокатом, і за наявності письмової згоди такої особи кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, кваліфікаційна палата або визначений нею член палати можуть звертатися із запитом

до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, що зобов'язані не пізніше десяти робочих днів з дня отримання запиту надати необхідну інформацію.

Відмова в наданні інформації на такий запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, установлену законом.

У разі ненадання особою, яка виявила бажання стати адвокатом, письмової згоди на перевірку повноти та достовірності повідомлених нею відомостей така особа до кваліфікаційного іспиту не допускається.

3. Строк розгляду заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту не повинен перевищувати тридцяти днів з дня її надходження.

За результатами розгляду заяви та доданих до неї документів кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури приймає рішення про:

- 1) допуск особи до кваліфікаційного іспиту;
- 2) відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту.

Особі, яка звернулася із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту, повідомляється про прийняте рішення письмово протягом трьох днів з дня його прийняття. У разі прийняття рішення про відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту в рішенні кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури в обов'язковому порядку зазначаються причини такої відмови.

4. Рішення про відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту може бути оскаржено до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду протягом тридцяти днів з дня його отримання.

Стаття 9. Кваліфікаційний іспит

1. Кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка виявила бажання стати адвокатом.

2. Кваліфікаційний іспит полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону.

Організація та проведення кваліфікаційного іспиту здійснюється кваліфікаційною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Порядок складення кваліфікаційних іспитів, методика оцінювання та програма кваліфікаційних іспитів затверджуються Радою адвокатів

України. Рада адвокатів України може встановити плату за складення кваліфікаційного іспиту та порядок її внесення.

Кваліфікаційні іспити проводяться не рідше одного разу на три місяці.

3. Особі, яка склала кваліфікаційний іспит, протягом десяти днів з дня складення кваліфікаційного іспиту кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури безоплатно видає свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту.

Свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту дійсне протягом трьох років з дня складення іспиту.

Зразок свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту затверджується Радою адвокатів України.

4. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, може бути допущена до складення такого іспиту повторно не раніше ніж через шість місяців. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит повторно, може бути допущена до наступного кваліфікаційного іспиту не раніше ніж через один рік.

5. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, може протягом тридцяти днів з дня отримання рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури оскаржити його до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду, які можуть залишити оскаржуване рішення без змін, або зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури провести повторний кваліфікаційний іспит у найближчий час проведення таких іспитів.

Стаття 10. Стажист адвоката. Стажування

1. Стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону.

2. Стажистом адвоката може бути особа, яка на день початку стажування має дійсне свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту.

Стажування може здійснюватися у вільний від основної роботи час стажиста.

3. Керівником стажування може бути адвокат України, який має стаж адвокатської діяльності не менше п'яти років. В одного адвоката можуть проходити стажування не більше трьох стажистів одночасно. Рада адвокатів регіону може призначити керівника стажування з числа

адвокатів, адреса робочого місця яких знаходиться у відповідному регіоні.

4. Порядок проходження стажування, програма та методика оцінювання стажування, розмір внеску на проходження стажування та порядок його сплати затверджуються Радою адвокатів України.

Розмір внеску на проходження стажування визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України та витрат керівника стажування, пов'язаних з таким стажуванням, і не може перевищувати трьох мінімальних заробітних плат станом на день подання особою заяви про призначення стажування.

При цьому внесок розподіляється таким чином:

70 відсотків внеску сплачується стажистом безпосередньо на користь керівника стажування та використовується виключно для забезпечення проходження стажування та компенсації витрат такого керівника;

30 відсотків сплачується стажистом на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України.

5. Від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки.

6. За результатами стажування керівник стажування складає звіт про оцінку стажування та направляє його раді адвокатів регіону.

7. Результати стажування оцінюються радою адвокатів регіону протягом тридцяти днів з дня отримання звіту.

За оцінкою результатів стажування рада адвокатів регіону приймає рішення про:

1) видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю;

2) продовження стажування на строк від одного до трьох місяців.

Стажист адвоката та керівник стажування повідомляються про прийняте рішення письмово протягом трьох днів з дня його прийняття.

8. Рішення ради адвокатів регіону про продовження стажування може бути оскаржено стажистом адвоката або керівником стажування протягом тридцяти днів з дня його отримання до Ради адвокатів України або до суду, які можуть залишити оскаржуване рішення без змін, або зобов'язати раду адвокатів регіону видати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

9. У разі якщо за результатами стажування рада адвокатів регіону прийняла рішення про продовження стажування, розмір додаткового внеску не може перевищувати 0,5 мінімальної заробітної плати, встановленої станом на день прийняття зазначеного рішення, за кожний місяць додаткового стажування.

Стаття 11. Присяга адвоката України

1. Особа, стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не пізніше тридцяти днів з дня прийняття цього рішення складає перед радою адвокатів регіону присягу адвоката України такого змісту:

"Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правову допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі".

2. Текст присяги адвоката України підписується адвокатом і зберігається радою адвокатів регіону, а її копія надається адвокату.

Стаття 12. Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, посвідчення адвоката України

1. Особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

2. Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката України не обмежуються віком особи та є безстроковими.

Зразки свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката України затверджуються Радою адвокатів України.

Стаття 13. Здійснення адвокатської діяльності адвокатом індивідуально

1. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є самозайнятою особою.

2. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, може відкривати рахунки в банках, мати печатку, штампи, бланки (у тому числі ордера) із зазначенням свого прізвища, імені та по батькові,

номера і дати видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Стаття 14. Адвокатське бюро

1. Адвокатське бюро є юридичною особою, створеною одним адвокатом, і діє на підставі статуту. Найменування адвокатського бюро повинно включати прізвище адвоката, який його створив.

2. Державна реєстрація адвокатського бюро здійснюється у порядку, встановленому Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

3. Адвокатське бюро має самостійний баланс, може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням.

4. Про створення, реорганізацію або ліквідацію адвокатського бюро адвокат, який створив адвокатське бюро, протягом трьох днів з дня внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців письмово повідомляє відповідну раду адвокатів регіону.

5. Стороною договору про надання правової допомоги є адвокатське бюро.

6. Адвокатське бюро може залучати до виконання укладених бюро договорів про надання правової допомоги інших адвокатів на договірних засадах. Адвокатське бюро зобов'язане забезпечити дотримання професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Стаття 15. Адвокатське об'єднання

1. Адвокатське об'єднання є юридичною особою, створеною шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників), і діє на підставі статуту.

2. Державна реєстрація адвокатського об'єднання здійснюється в порядку, встановленому Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

3. Адвокатське об'єднання має самостійний баланс, може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням.

4. Про створення, реорганізацію або ліквідацію адвокатського об'єднання, зміну складу його учасників адвокатське об'єднання протягом трьох днів з дня внесення відповідних відомостей до

Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців письмово повідомляє відповідну раду адвокатів регіону.

5. Стороною договору про надання правової допомоги є адвокатське об'єднання. Від імені адвокатського об'єднання договір про надання правової допомоги підписується учасником адвокатського об'єднання, уповноваженим на це довіреністю або статутом адвокатського об'єднання.

6. Адвокатське об'єднання може залучати до виконання укладених об'єднанням договорів про надання правової допомоги інших адвокатів на договірних засадах. Адвокатське об'єднання зобов'язане забезпечити дотримання професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Стаття 16. Помічник адвоката

1. Адвокат може мати помічників з числа осіб, які мають повну вищу юридичну освіту. Помічники адвоката працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з додержанням вимог цього Закону і законодавства про працю.

2. Помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката.

3. Положення про помічника адвоката затверджується Радою адвокатів України.

4. Помічнику адвоката забороняється суміщати роботу в адвоката з діяльністю, несумісною з діяльністю адвоката. Помічником адвоката не можуть бути особи, зазначені в частині другій статті 6 цього Закону.

Стаття 17. Єдиний реєстр адвокатів України

1. Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

2. До Єдиного реєстру адвокатів України вносяться такі відомості:

1) прізвище, ім'я та по батькові адвоката;

2) номер і дата видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, номер і дата прийняття рішення про видачу

свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (номер і дата прийняття рішення про включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України);

3) найменування і місцезнаходження організаційної форми адвокатської діяльності, номери засобів зв'язку;

4) адреса робочого місця адвоката, номери засобів зв'язку;

5) інформація про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

6) інші відомості, передбачені цим Законом.

Адресою робочого місця адвоката є місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності або адреса фактичного місця здійснення адвокатської діяльності, якщо вона є відмінною від місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності. У разі наявності декількох адрес робочих місць адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України вноситься лише одна адреса робочого місця адвоката.

3. Адвокат протягом трьох днів з дня зміни відомостей про себе, що внесені або підлягають внесенню до Єдиного реєстру адвокатів України, письмово повідомляє про такі зміни раду адвокатів регіону за адресою свого робочого місця, крім випадків, якщо ці зміни вносяться на підставі рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

4. Інформація, внесена до Єдиного реєстру адвокатів України, є відкритою на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України. Рада адвокатів України і відповідні ради адвокатів регіонів надають витяги з Єдиного реєстру адвокатів України за зверненням адвоката або іншої особи.

5. Відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру адвокатів України, включаються до нього не пізніше дня, наступного за днем отримання радою адвокатів регіону відповідної інформації, крім випадків, установлених цим Законом.

6. Порядок ведення Єдиного реєстру адвокатів України затверджується Радою адвокатів України.

7. З метою ведення Єдиного реєстру адвокатів України дозволяється обробка персональних даних фізичних осіб відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних.

Стаття 18. Об'єднання адвокатів

1. Адвокати мають право створювати в установленому законом порядку місцеві, всеукраїнські і міжнародні об'єднання.

2. Адвокати, їх об'єднання можуть бути членами міжнародних організацій адвокатів та юристів.

Розділ III

ВИДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ АДВОКАТА. ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 19. Види адвокатської діяльності

1. Видами адвокатської діяльності є:

1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

2) складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру;

3) захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

4) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні;

5) представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

6) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

7) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

8) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань;

9) захист прав, свобод і законних інтересів викривача у зв'язку з повідомленням ним інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

Адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом.

Стаття 20. Професійні права адвоката

1. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема:

1) звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб);

2) представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами;

3) ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом;

4) складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку;

5) доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги;

6) бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг;

7) збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою;

8) застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або

надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом;

9) посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів;

10) одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань;

11) користуватися іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами.

Стаття 21. Професійні обов'язки адвоката

1. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний:

1) дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики;

2) на вимогу клієнта надати звіт про виконання договору про надання правової допомоги;

3) невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів;

4) підвищувати свій професійний рівень;

5) виконувати рішення органів адвокатського самоврядування;

6) виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правової допомоги.

2. Адвокату забороняється:

1) використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта;

2) без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;

3) займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта;

4) відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом.

3. Адвокат забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних.

Стаття 22. Адвокатська таємниця

1. Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також

питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

2. Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

3. Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення.

4. У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

5. Особи, винні в доступі сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошенні, несуть відповідальність згідно із законом.

6. Подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення", інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом,

фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці.

7. Адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо він діяв у межах виконання Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення".

Стаття 23. Гарантії адвокатської діяльності

1. Професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема:

1) забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;

2) забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом;

3) проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

4) забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності;

5) адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості;

6) життя, здоров'я, честь і гідність адвоката та членів його сім'ї, їх майно перебуває під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність, передбачену законом;

7) адвокату гарантується право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом;

8) забороняється залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці;

9) забороняється втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом;

10) забороняється внесення подання слідчим, прокурором, а також винесення окремої ухвали (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі;

11) забороняється втручання у правову позицію адвоката;

12) орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону;

13) повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене виключно Генеральним прокурором, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

14) забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом;

15) не можуть бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності його висловлювання у справі, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, заяви у засобах масової інформації, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката;

16) забороняється ототожнення адвоката з клієнтом;

17) дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється в особливому порядку.

Особливості проведення окремих слідчих дій та заходів забезпечення кримінального провадження стосовно адвоката визначаються частиною другою цієї статті.

2. У разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність,

тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а також враховує вимоги пунктів 2-4 частини першої цієї статті.

Під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

З метою забезпечення дотримання вимог цього Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій представнику ради адвокатів регіону надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються у протоколі.

Неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії.

3. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи у відносинах з адвокатами зобов'язані дотримуватися вимог Конституції України та законів України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, практики Європейського суду з прав людини.

Стаття 24. Адвокатський запит

1. Адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання

безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється.

Адвокатський запит не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень положень законодавства.

Надання адвокату інформації та копій документів, отриманих під час здійснення кримінального провадження, здійснюється в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом.

2. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

У разі якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання адвокатського запиту.

У разі якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, адвокат зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк. Розмір таких витрат не може перевищувати граничні норми витрат на копіювання та друк, встановлені Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

3. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

Стаття 25. Надання адвокатом безоплатної правової допомоги

1. Порядок та умови залучення адвокатів до надання безоплатної правової допомоги встановлюються законом.

2. Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а безоплатної вторинної правової допомоги - за зверненням органу (установи), уповноваженого законом

на надання безоплатної правової допомоги, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів.

Розділ IV

ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Стаття 26. Підстави для здійснення адвокатської діяльності

1. Адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

- 1) договір про надання правової допомоги;
- 2) довіреність;
- 3) ордер;
- 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

2. Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

3. Повноваження адвоката як захисника або представника в господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

4. Адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Стаття 27. Форма та зміст договору про надання правової допомоги

1. Договір про надання правової допомоги укладається в письмовій формі.

2. Договір про надання правової допомоги може вчинятися усно у випадках:

- 1) надання усних і письмових консультацій, роз'яснень із правових питань з подальшим записом про це в журналі та врученням клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди);

2) якщо клієнт невідкладно потребує надання правової допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим - з подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів, а якщо для цього існують об'єктивні перешкоди - у найближчий можливий строк.

3. До договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірної права.

4. Договір про надання правової допомоги може укладатися на користь клієнта іншою особою, яка діє в його інтересах. Особливості укладення та змісту контрактів (договорів) з адвокатами, які надають безоплатну правову допомогу, встановлюються законом, що регулює порядок надання безоплатної правової допомоги.

5. Зміст договору про надання правової допомоги не може суперечити Конституції України та законам України, інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, присязі адвоката України та правилам адвокатської етики.

Стаття 28. Підстави для відмови в укладенні договору про надання правової допомоги

1. Адвокату, адвокатському бюро або адвокатському об'єднанню забороняється укладати договір про надання правової допомоги у разі конфлікту інтересів.

Адвокату забороняється укладати договір про надання правової допомоги і він зобов'язаний відмовитися від виконання договору, укладеного адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, у разі, якщо:

1) доручення на виконання дій виходять за межі професійних прав і обов'язків адвоката;

2) результат, досягнення якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких він наполягає, є протиправними, суперечать моральним засадам суспільства, присязі адвоката України, правилам адвокатської етики;

3) адвокат брав участь у відповідному провадженні, і це є підставою для його відводу згідно з процесуальним законом;

4) виконання договору про надання правової допомоги може призвести до розголошення адвокатської таємниці;

5) адвокат є членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, яка брала або бере участь у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справи про адміністративне правопорушення, щодо яких до адвоката

звертаються з пропозицією укладення договору про надання правової допомоги;

б) виконання договору може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката, а також у разі наявності інших обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів;

7) адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги.

2. У разі відмови від укладення договору про надання правової допомоги адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю про відомості, що стали йому відомі від особи, яка звернулася з пропозицією укладення такого договору.

Стаття 29. Припинення, розірвання договору про надання правової допомоги

1. Дія договору про надання правової допомоги припиняється його належним виконанням.

2. Договір про надання правової допомоги може бути достроково припинений за взаємною згодою сторін або розірваний на вимогу однієї із сторін на умовах, передбачених договором. При цьому клієнт зобов'язаний оплатити адвокату (адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню) гонорар (винагороду) за всю роботу, що була виконана чи підготовлена до виконання, а адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний (зобов'язане) повідомити клієнта про можливі наслідки та ризики, пов'язані з достроковим припиненням (розірванням) договору.

Стаття 30. Гонорар

1. Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

2. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

3. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Розділ V
ЗУПИНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ
АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Стаття 31. Зупинення права на заняття адвокатською діяльністю

1. Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється у разі:

- 1) подання адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності;
- 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення злочину, крім випадку, передбаченого пунктом 6 частини першої статті 32 цього Закону;
- 3) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю;
- 4) визнання адвоката за рішенням суду недієздатним або обмежено дієздатним.

2. Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі:

- 1) повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку;
- 2) порушення адвокатом вимог щодо несумісності;
- 3) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики.

3. Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється:

- 1) з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої цієї статті, - з дня подання раді адвокатів регіону за адресою робочого місця адвоката відповідної заяви адвоката;
- 2) з підстав, передбачених пунктами 2 і 4 частини першої цієї статті, - з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду;
- 3) з підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої цієї статті, - з дня прийняття кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури відповідного рішення.

Копія рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, передбаченого пунктом 3 цієї частини, у триденний строк з дня його прийняття надсилається адвокату та відповідній раді адвокатів регіону. Рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду. Оскарження такого рішення не зупиняє його дії.

4. Право на заняття адвокатською діяльністю поновлюється у разі:

1) зупинення права з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої цієї статті, – з дня, наступного за днем отримання радою адвокатів регіону заяви адвоката про поновлення права на заняття адвокатською діяльністю;

2) зупинення права з підстави, передбаченої пунктом 2 частини першої цієї статті, – з дня, наступного за днем отримання радою адвокатів регіону підтвердження про погашення або зняття в установленому законом порядку судимості;

3) зупинення права з підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої цієї статті, – з дня закінчення строку, на який згідно з рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури було зупинено право на заняття адвокатською діяльністю;

4) зупинення права з підстави, передбаченої пунктом 4 частини першої цієї статті, – з дня, наступного за днем отримання радою адвокатів регіону відповідного рішення суду.

У разі зупинення права на заняття адвокатською діяльністю з підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої цієї статті, таке право також поновлюється з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду або з дня прийняття відповідного рішення Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури.

5. Протягом строку зупинення права на заняття адвокатською діяльністю адвокат не має права її здійснювати. Такий адвокат також не може брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування, крім випадків, коли таке право зупинено у зв'язку з призначенням особи на посаду до органу державної влади з'їздом адвокатів України.

6. Відомості про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю вносяться до Єдиного реєстру адвокатів України.

Стаття 32. Припинення права на заняття адвокатською діяльністю

1. Право на заняття адвокатською діяльністю припиняється шляхом анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю у разі:

1) подання адвокатом заяви про припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

2) визнання адвоката безвісно відсутнім або оголошення його померлим;

3) смерті адвоката;

4) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю;

5) встановлення факту надання недостовірних відомостей для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката України;

б) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі.

2. Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі:

1) порушення присяги адвоката України;

2) розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;

3) заподіяння протиправними діями адвоката, пов'язаними із здійсненням ним адвокатської діяльності, значної шкоди клієнту, якщо така шкода встановлена судовим рішенням, що набрало законної сили;

4) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України.

3. Право на заняття адвокатською діяльністю припиняється:

1) з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої цієї статті, – з дня подання раді адвокатів регіону за адресою робочого місця адвоката відповідної заяви адвоката;

2) з підстав, передбачених пунктами 2 і 6 частини першої цієї статті, – з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду;

3) з підстав, передбачених пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, – з дня прийняття кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури відповідного рішення.

У разі припинення права на заняття адвокатською діяльністю з підстав, передбачених пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, копія рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури у триденний строк з дня його прийняття надсилається адвокату та відповідній раді адвокатів регіону. Рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про припинення права на заняття адвокатською діяльністю може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду. Оскарження такого рішення не зупиняє його дії.

4. Право на заняття адвокатською діяльністю, припинене з підстав, передбачених пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, поновлюється з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду або з дня

прийняття відповідного рішення Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури.

5. Припинення права особи на заняття адвокатською діяльністю має наслідком припинення такої діяльності та права особи на участь у роботі органів адвокатського самоврядування.

6. Особа, стосовно якої прийнято рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю з підстав, передбачених пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, може звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту не раніше ніж через два роки з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, а з підстави, передбаченої пунктом 6 частини першої цієї статті, - з дня погашення або зняття в установленому законом порядку судимості, але не раніше ніж через два роки з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката.

7. Відомості про припинення права на заняття адвокатською діяльністю вносяться до Єдиного реєстру адвокатів України.

Розділ VI

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Стаття 33. Загальні умови дисциплінарної відповідальності адвоката

1. Адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

2. Дисциплінарне провадження - процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку.

3. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Стаття 34. Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності

1. Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

2. Дисциплінарним проступком адвоката є:

- 1) порушення вимог несумісності;
- 2) порушення присяги адвоката України;
- 3) порушення правил адвокатської етики;

4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;

5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;

6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;

7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

3. Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Стаття 35. Види дисциплінарних стягнень, строк застосування дисциплінарних стягнень

1. За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

1) попередження;

2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;

3) для адвокатів України - позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав - виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

2. Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Стаття 36. Ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката

1. Право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

2. Не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності.

Дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак

дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Стаття 37. Стадії дисциплінарного провадження

1. Дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

- 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
- 2) порушення дисциплінарної справи;
- 3) розгляд дисциплінарної справи;
- 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Стаття 38. Перевірка відомостей про дисциплінарний проступок адвоката

1. Заява (скарга) щодо поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, реєструється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та не пізніше трьох днів з дня її надходження передається до дисциплінарної палати.

2. Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань.

Під час проведення перевірки член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право опитувати осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, фізичних осіб необхідну для проведення перевірки інформацію, крім інформації з обмеженим доступом.

Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, фізичні особи, яким надіслано запит члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, зобов'язані не пізніше десяти робочих днів з дня отримання запиту надати відповідну інформацію, копії документів.

Відмова в наданні інформації на запит члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.

За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи.

3. Заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Стаття 39. Порушення дисциплінарної справи

1. За результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь у її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

2. Рішення про порушення дисциплінарної справи з визначенням місця, дня і часу її розгляду чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, складена за результатами перевірки.

3. Рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Стаття 40. Розгляд дисциплінарної справи

1. Дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається дисциплінарною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури протягом тридцяти днів з дня її порушення.

2. Розгляд дисциплінарної справи здійснюється на засадах змагальності. Під час розгляду справи дисциплінарна палата заслуховує повідомлення члена дисциплінарної палати, який проводив перевірку, про результати перевірки, пояснення адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, та пояснення інших заінтересованих осіб.

Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, мають право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

У разі неможливості з поважних причин брати участь у засіданні кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури адвокат, стосовно якого розглядається справа, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які додаються до матеріалів справи. Письмові пояснення адвоката оголошуються на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без поважних причин за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки.

3. Розгляд справи про дисциплінарну відповідальність адвоката є відкритим, крім випадків, якщо відкритий розгляд справи може призвести до розголошення адвокатської таємниці.

4. Під час засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури ведеться протокол, який підписується головуючим та секретарем засідання.

Стаття 41. Прийняття рішення у дисциплінарній справі

1. За результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи. Рішення дисциплінарної палати приймається більшістю голосів від її загального складу, крім рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, яке приймається двома третинами голосів від її загального складу.

Рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини.

2. Рішення у дисциплінарній справі приймається за відсутності адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката.

Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, який проводив перевірку відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, не бере участь у голосуванні.

3. Рішення оголошується на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Копія рішення надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох робочих днів з дня прийняття рішення.

Стаття 42. Оскарження рішення у дисциплінарній справі

1. Адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду. Оскарження рішення не зупиняє його дії.

2. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури протягом десяти днів з дня отримання заяви (скарги) витребує матеріали дисциплінарної справи у відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та забезпечує розгляд скарги на рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи.

Розділ VII.

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 43. Засади адвокатського самоврядування

1. Адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката.

2. Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати України.

Стаття 44. Завдання адвокатського самоврядування

1. Завданнями адвокатського самоврядування є:

1) забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності;

2) підтримання високого професійного рівня адвокатів;

- 3) утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;
- 4) створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності;
- 5) забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність;
- 6) забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України;
- 7) участь у формуванні Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному законом.

Стаття 45. Національна асоціація адвокатів України

1. Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування.

2. Національна асоціація адвокатів України:

1) представляє адвокатуру України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, делегує представників до органів державної влади;

2) захищає професійні права адвокатів та забезпечує гарантії адвокатської діяльності;

3) забезпечує високий професійний рівень адвокатів України;

4) забезпечує доступ та відкритість інформації стосовно адвокатів України;

5) виконує інші функції відповідно до цього Закону.

3. Національна асоціація адвокатів України є юридичною особою та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, передбачені цим Законом.

4. Національна асоціація адвокатів України утворюється з'їздом адвокатів України та не може бути реорганізована. Ліквідація Національної асоціації адвокатів України може бути здійснена лише на підставі закону.

5. Статут Національної асоціації адвокатів України затверджується з'їздом адвокатів України та є її установчим документом.

6. З моменту державної реєстрації Національної асоціації адвокатів України її членами стають всі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Інші особи стають членами

Національної асоціації адвокатів України з моменту складення присяги адвоката України.

Стаття 46. Організаційні форми адвокатського самоврядування

1. Організаційними формами адвокатського самоврядування є конференція адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рада адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України.

2. Адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рад адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Стаття 47. Конференція адвокатів регіону

1. Вищим органом адвокатського самоврядування в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі є конференція адвокатів регіону, адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в Автономній Республіці Крим, області, містах Києві та Севастополі та відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України.

Квота представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіону затверджуються Радою адвокатів України.

2. Конференція адвокатів регіону скликається радою адвокатів регіону не рідше одного разу на рік. Конференцію може бути скликано також за пропозицією не менш як однієї десятої від загальної кількості адвокатів регіону, адреса робочого місця яких знаходиться у відповідному регіоні, або Ради адвокатів України.

У разі якщо рада адвокатів регіону не скликає конференцію протягом тридцяти днів з дня надходження пропозиції про її скликання, адвокати, які підписали таку пропозицію, або Рада адвокатів України приймають рішення про утворення організаційного бюро зі скликання конференції адвокатів регіону. Організаційне бюро має права ради адвокатів регіону щодо скликання і забезпечення

проведення конференції та визначає особу, яка головує на засіданні конференції.

3. Про день, час і місце початку роботи конференції адвокатів регіону та питання, що вносяться на її обговорення, адвокати повідомляються не пізніше як за п'ятнадцять днів до дня початку роботи конференції.

4. Конференція адвокатів регіону вважається повноважною, якщо в її роботі бере участь більше половини делегатів конференції.

5. До повноважень конференції адвокатів регіону належать:

1) обрання голови та членів ради адвокатів регіону, дострокове відкликання їх з посад;

2) обрання делегатів на з'їзд адвокатів України;

3) обрання представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дострокове відкликання їх з посад;

4) визначення кількості членів кваліфікаційної і дисциплінарної палат кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, обрання голови та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дострокове відкликання їх з посад;

5) обрання голови та членів ревізійної комісії адвокатів регіону, дострокове відкликання їх з посад;

6) затвердження штатного розпису і кошторису ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;

7) розгляд та затвердження звіту ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, висновків ревізійної комісії адвокатів регіону, представників адвокатів регіону у складі Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури і Ради адвокатів України;

8) прийняття інших рішень відповідно до цього Закону.

6. Конференція адвокатів регіону приймає рішення шляхом голосування більшістю голосів делегатів конференції, які беруть участь у її роботі.

Стаття 48. Рада адвокатів регіону

1. У період між конференціями адвокатів регіону функції адвокатського самоврядування у регіоні виконує рада адвокатів регіону.

Рада адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону.

2. Голова та члени ради адвокатів регіону обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської

діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в Автономній Республіці Крим, області, місті Києві, місті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою або членом ради адвокатів регіону більше ніж два строки підряд. Кількість членів ради адвокатів регіону визначається конференцією адвокатів регіону.

3. На першому засіданні члени ради адвокатів регіону за пропозицією голови ради обирають зі свого складу заступника голови та секретаря ради.

Голова, заступник голови, секретар, член ради адвокатів регіону не можуть одночасно входити до складу кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

Голова, заступник голови, секретар, член ради адвокатів регіону можуть бути достроково відкликані з посади за рішенням органу адвокатського самоврядування, який їх обрав на посаду.

4. Рада адвокатів регіону:

1) представляє адвокатів регіону;

2) складає порядок денний, скликає та забезпечує проведення конференції адвокатів регіону;

3) забезпечує виконання рішень конференції адвокатів регіону, здійснює контроль за їх виконанням;

4) здійснює інформаційно-методичне забезпечення адвокатів регіону, сприяє підвищенню їх кваліфікації;

5) приймає присягу адвоката України;

6) визначає представників адвокатури до складу конкурсної комісії з відбору адвокатів для надання безоплатної вторинної правової допомоги;

7) сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів;

8) розпоряджається коштами та майном відповідно до затвердженого кошторису;

9) забезпечує в установленому порядку внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України;

10) утворює комісію з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги;

11) виконує інші функції відповідно до цього Закону, рішень конференції адвокатів регіону, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

5. Засідання ради адвокатів регіону є повноважним, якщо в його роботі бере участь більше половини її членів. Рада адвокатів регіону приймає рішення шляхом голосування більшістю голосів від загальної кількості її членів.

6. Голова, заступник голови, секретар ради адвокатів регіону можуть отримувати винагороду за свою роботу, розмір та порядок виплати якої встановлюються конференцією адвокатів регіону.

7. Рада адвокатів регіону є юридичною особою. Повноваження і порядок роботи ради адвокатів регіону визначаються цим Законом та положенням про раду адвокатів регіону.

8. Установчим документом ради адвокатів регіону є положення про раду адвокатів регіону, яке затверджується Радою адвокатів України.

Стаття 49. Голова ради адвокатів регіону

1. Голова ради адвокатів регіону представляє раду в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, перед громадянами.

2. Голова ради адвокатів регіону забезпечує скликання та проведення засідань ради адвокатів регіону, організовує і забезпечує ведення діловодства ради адвокатів регіону, вчиняє інші дії, передбачені положенням про раду адвокатів регіону, рішеннями конференції адвокатів регіону, ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

3. Голова ради адвокатів регіону може одержувати винагороду за роботу в розмірі, встановленому конференцією адвокатів регіону.

Стаття 50. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури

1. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону.

2. Голова та члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в

Автономній Республіці Крим, області, місті Києві, місті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою або членом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більше ніж два строки підряд.

Голова кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури організовує і забезпечує ведення діловодства кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Голова, член кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути достроково відкликаний з посади за рішенням конференції адвокатів регіону, яка обрала його на посаду.

3. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури діє у складі кваліфікаційної та дисциплінарної палат. Кваліфікаційна палата утворюється у складі не більше дев'яти членів, дисциплінарна - не більше одинадцяти членів палати.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є повноважною за умови обрання не менше двох третин від кількісного складу кожної з її палат, затвердженого конференцією адвокатів регіону.

Кожна палата на своєму першому засіданні шляхом голосування більшістю голосів від загальної кількості членів палати обирає з числа членів палати голову та секретаря палати. Голова палати за посадою є заступником голови кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Голова палати, секретар палати за рішенням відповідної палати може бути достроково відкликаний з посади.

4. Голова, заступник голови, секретар палати, член кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури не можуть одночасно входити до складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої ревізійної комісії адвокатури, ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

5. До повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури належать:

- 1) організація та проведення кваліфікаційних іспитів;
- 2) прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;
- 3) прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;
- 4) здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;

5) вирішення інших питань, віднесених до повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

У передбачених цим Законом випадках повноваження кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури здійснює її кваліфікаційна або дисциплінарна палата.

6. Засідання кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини членів її палат. Засідання палати вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини її членів.

7. Рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймається шляхом голосування більшістю голосів від загальної кількості членів її палат. Рішення палати приймається шляхом голосування більшістю голосів від загальної кількості її членів, крім випадків, передбачених цим Законом.

8. Рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

9. Голова, заступник голови, секретар палати та члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури можуть отримувати винагороду за свою роботу, розмір та порядок виплати якої встановлюються конференцією адвокатів регіону.

10. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є юридичною особою і діє відповідно до цього Закону, інших законів України та положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.

11. Установчим документом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, яке затверджується Радою адвокатів України.

Стаття 51. Ревізійна комісія адвокатів регіону

1. Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури утворюється і діє ревізійна комісія адвокатів регіону.

Ревізійна комісія адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону.

2. Голова та члени ревізійної комісії адвокатів регіону обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської

діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Кількість членів ревізійної комісії адвокатів регіону визначається конференцією адвокатів регіону.

Голова, член ревізійної комісії адвокатів регіону можуть бути достроково відкликані з посади за рішенням конференції адвокатів регіону, яка обрала їх на посаду.

Голова, член ревізійної комісії адвокатів регіону не можуть одночасно входити до складу Вищої ревізійної комісії адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

3. За результатами перевірок ревізійна комісія адвокатів регіону складає висновки, які подає на розгляд та затвердження конференції адвокатів регіону. Ревізійна комісія адвокатів регіону може подавати результати перевірок Раді адвокатів України та з'їзду адвокатів України.

Стаття 52. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури

1. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України.

2. До складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входять тридцять членів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України. Секретар Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури обирається членами комісії шляхом голосування зі складу членів Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є повноважною за умови обрання не менше двох третин її складу.

3. Строк повноважень голови, заступників голови, секретаря і членів Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури становить п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою, заступником голови, секретарем або членом Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більше ніж два строки підряд.

Голова, заступник голови, секретар, член Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури можуть бути достроково відкликані з посади за рішенням органу адвокатського самоврядування, який обрав їх на посаду.

Голова, заступник голови, секретар, член Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури не можуть одночасно входити до складу кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої ревізійної комісії адвокатури, ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

4. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури:

1) розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;

2) узагальнює дисциплінарну практику кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;

3) виконує інші функції відповідно до цього Закону.

5. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право:

1) залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;

2) змінити рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;

3) скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення;

4) направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

6. Засідання Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини від загальної кількості членів комісії. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймаються шляхом голосування більшістю голосів від загальної кількості членів комісії.

7. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено до суду протягом тридцяти днів з дня його прийняття.

8. Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури представляє Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, перед громадянами.

Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури забезпечує скликання та проведення засідань Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, розподіляє обов'язки між своїми заступниками, організовує і забезпечує ведення діловодства у Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури, розпоряджається коштами і майном Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідно до затвердженого кошторису, вчиняє інші дії, передбачені цим Законом, положенням про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, рішеннями Ради адвокатів України і з'їзду адвокатів України.

Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може отримувати винагороду у розмірі, встановленому з'їздом адвокатів України або Радою адвокатів України.

9. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є юридичною особою і діє відповідно до цього Закону, інших законів України та положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.

10. Установчим документом Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, яке затверджується з'їздом адвокатів України.

Стаття 53. Вища ревізійна комісія адвокатури

1. Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю Національної асоціації адвокатів України, її органів, рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів утворюється і діє Вища ревізійна комісія адвокатури.

Вища ревізійна комісія адвокатури підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України.

2. Голова та члени Вищої ревізійної комісії адвокатури обираються з'їздом адвокатів України строком на п'ять років з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років. Кількість членів Вищої ревізійної комісії адвокатури визначається з'їздом адвокатів України.

Голова, член Вищої ревізійної комісії адвокатури можуть бути достроково відкликані з посади за рішенням з'їзду адвокатів України.

Голова, член Вищої ревізійної комісії адвокатури не можуть одночасно входити до складу ревізійної комісії адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

Голова та члени Вищої ревізійної комісії адвокатури можуть отримувати винагороду за роботу в її складі у розмірі, встановленому з'їздом адвокатів України.

3. За результатами перевірок Вища ревізійна комісія адвокатури складає висновки, які подає на розгляд та затвердження з'їзду адвокатів України. Вища ревізійна комісія адвокатури може подавати результати перевірок Раді адвокатів України, Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури.

Стаття 54. З'їзд адвокатів України

1. Вищим органом адвокатського самоврядування України є з'їзд адвокатів України.

2. До складу з'їзду адвокатів України входять делегати, які обираються конференціями адвокатів регіонів шляхом голосування відносною більшістю голосів делегатів, які беруть участь у конференції.

3. Квота представництва, порядок висування та обрання делегатів з'їзду адвокатів України, порядок проведення з'їзду адвокатів України встановлюються Радою адвокатів України.

4. З'їзд адвокатів України скликається Радою адвокатів України не рідше одного разу на три роки. З'їзд адвокатів України скликається у шістдесятиденний строк за ініціативою Ради адвокатів України або на вимогу не менш як однієї десятої від загальної кількості адвокатів, включених до Єдиного реєстру адвокатів України, або не менш як однієї третини рад адвокатів регіонів.

У разі якщо Рада адвокатів України не скликає з'їзд адвокатів України протягом шістдесяти днів з дня надходження пропозиції про скликання з'їзду, адвокати або представники рад адвокатів регіонів, які

підписали таку пропозицію, приймають рішення про утворення організаційного бюро зі скликання з'їзду адвокатів України. Організаційне бюро має право скликати та забезпечувати проведення з'їзду адвокатів України, визначати особу, яка головує на засіданні з'їзду.

5. Про день, час і місце початку роботи з'їзду адвокатів України та питання, що вносяться на його обговорення, адвокати повідомляються не пізніше як за двадцять днів до дня початку роботи з'їзду.

6. З'їзд адвокатів України є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини обраних делегатів, які представляють більшість конференцій адвокатів регіонів.

7. З'їзд адвокатів України:

1) обирає голову і заступників голови Ради адвокатів України, голову і заступників голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, голову і членів Вищої ревізійної комісії адвокатури та достроково відкликає їх з посад;

2) затверджує статут Національної асоціації адвокатів України та вносить до нього зміни;

3) затверджує правила адвокатської етики;

4) затверджує положення про Раду адвокатів України, положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, положення про Вищу ревізійну комісію адвокатури;

5) розглядає та затверджує звіти Ради адвокатів України, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, висновки Вищої ревізійної комісії адвокатури;

6) обирає двох членів Вищої ради правосуддя;

7) затверджує кошторис Ради адвокатів України, кошторис Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затверджує звіт про їх виконання;

8) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

З'їзд адвокатів України може прийняти рішення про сплату щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, визначити напрями їх використання та відповідальність за несплату внесків.

8. Рішення з'їзду адвокатів України приймаються шляхом голосування більшістю голосів делегатів, що беруть участь у з'їзді.

Стаття 55. Рада адвокатів України

1. У період між з'їздами адвокатів України функції адвокатського самоврядування виконує Рада адвокатів України.

Повноваження і порядок роботи Ради адвокатів України визначаються цим Законом та положенням про Раду адвокатів України, що затверджується з'їздом адвокатів України.

Рада адвокатів України підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України.

2. До складу Ради адвокатів України входять тридцять членів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, та голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України. Секретар Ради адвокатів України обирається Радою адвокатів України зі складу членів Ради адвокатів України. Рада адвокатів України може достроково відкликати з посади секретаря Ради.

Рада адвокатів України є повноважною за умови обрання не менше двох третин від її складу.

3. Строк повноважень голови, заступників голови, секретаря і членів Ради адвокатів України становить п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою, заступником голови, секретарем або членом Ради адвокатів України більше ніж два строки підряд.

Голова, заступник голови, секретар, член Ради адвокатів України можуть бути достроково відкликані з посади за рішенням органу адвокатського самоврядування, який обрав їх на посаду.

Голова, заступник голови, секретар, член Ради адвокатів України не можуть одночасно входити до складу ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону, Вищої ревізійної комісії адвокатури, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

4. Рада адвокатів України:

1) складає порядок денний, забезпечує скликання та проведення з'їзду адвокатів України;

2) визначає квоту представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіонів, з'їзду адвокатів України;

3) забезпечує виконання рішень з'їзду адвокатів України;

4) здійснює організаційне, методичне, інформаційне забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України, здійснює контроль за діяльністю рад адвокатів регіонів щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України та надання витягів з нього;

5) затверджує регламент конференції адвокатів регіону, положення про раду адвокатів регіону, положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, положення про ревізійну комісію адвокатів регіону, положення про комісію з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги;

6) встановлює розмір та порядок сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, забезпечує їх розподіл і використання (якщо з'їздом адвокатів України прийнято рішення про сплату щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування та визначено напрями їх використання);

7) визначає розмір відрахувань кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури на забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;

8) сприяє діяльності рад адвокатів регіонів, координує їх діяльність;

9) сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів;

10) приймає рішення про розпорядження коштами і майном Національної асоціації адвокатів України відповідно до призначень коштів і майна, визначених статутом Національної асоціації адвокатів України та рішеннями з'їзду адвокатів України;

11) розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність рад адвокатів регіонів, їх голів, скасовує рішення рад адвокатів регіонів;

12) визначає друкований орган Національної асоціації адвокатів України;

13) забезпечує ведення офіційного веб-сайту Національної асоціації адвокатів України;

14) виконує інші функції відповідно до цього Закону та рішень з'їзду адвокатів України.

5. Засідання Ради адвокатів України скликаються головою Ради адвокатів України, а в разі його відсутності - одним із заступників голови не рідше одного разу на два місяці. Засідання Ради адвокатів України може бути також скликане за пропозицією не менш як однієї п'ятої від загального складу членів Ради.

У разі якщо голова Ради адвокатів України або його заступник не скликає засідання Ради протягом тридцяти днів з дня надходження пропозиції про скликання засідання, члени Ради адвокатів України, які підписали таку пропозицію, приймають рішення про утворення

організаційного бюро зі скликання Ради адвокатів України. Організаційне бюро має право скликати та забезпечувати проведення засідань Ради, визначати особу, яка головує на засіданні Ради.

6. Засідання Ради адвокатів України є повноважним, якщо на ньому присутні більше половини членів Ради. Рішення Ради адвокатів України приймаються більшістю голосів від загальної кількості її членів. У разі рівного розподілу голосів членів Ради голос головуючого на засіданні є вирішальним.

Стаття 56. Голова Ради адвокатів України

1. Голова Ради адвокатів України за посадою є головою Національної асоціації адвокатів України.

2. Голова Ради адвокатів України представляє Раду адвокатів України та Національну асоціацію адвокатів України в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, перед громадянами.

3. Голова Ради адвокатів України забезпечує скликання та проведення засідань Ради адвокатів України, розподіляє обов'язки між своїми заступниками, організовує і забезпечує ведення діловодства Ради адвокатів України, розпоряджається коштами і майном Національної асоціації адвокатів України відповідно до затвердженого кошторису, організовує і забезпечує роботу секретаріату Національної асоціації адвокатів України, вчиняє інші дії, передбачені цим Законом, положенням про Раду адвокатів України, статутом Національної асоціації адвокатів України, рішеннями Ради адвокатів України і з'їзду адвокатів України.

4. Голова Ради адвокатів України може отримувати винагороду у розмірі, встановленому з'їздом адвокатів України.

Стаття 57. Обов'язковість рішень органів адвокатського самоврядування

1. Рішення з'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України є обов'язковими до виконання всіма адвокатами.

2. Рішення конференцій та рад адвокатів регіонів є обов'язковими до виконання адвокатами, адреса робочого місця яких знаходиться у відповідному регіоні та відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України.

3. Рішення органів адвокатського самоврядування набирають чинності з дня їх прийняття, якщо інший строк не передбачений рішеннями.

Стаття 58. Фінансове забезпечення органів адвокатського самоврядування

1. Утримання органів адвокатського самоврядування може здійснюватися за рахунок:

- 1) плати за складання кваліфікаційного іспиту;
- 2) щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування;
- 3) відрахувань кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури на забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
- 4) добровільних внесків адвокатів, адвокатських бюро, адвокатських об'єднань;
- 5) добровільних внесків фізичних і юридичних осіб;
- 6) інших не заборонених законом джерел.

2. Розмір плати за складання кваліфікаційного іспиту визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та не може перевищувати трьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, установлених законом на день подання особою заяви про допуск до складання кваліфікаційного іспиту.

Розмір щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, Вищої ревізійної комісії адвокатури та ведення Єдиного реєстру адвокатів України та не може перевищувати прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого станом на 1 січня відповідного календарного року. Розмір щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування є однаковим для всіх адвокатів. Адвокати, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, звільняються від сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування на період зупинення такого права.

Розмір відрахувань кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури на забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури визначається з урахуванням потреби покриття витрат для забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

3. Фінансування органів адвокатського самоврядування, розпорядження їх коштами та майном здійснюється відповідно до

кошторисів, що затверджуються конференціями адвокатів регіонів та з'їздом адвокатів України.

4. Фінансова звітність органів адвокатського самоврядування щорічно оприлюднюється у порядку, затвердженому Радою адвокатів України.

Розділ VIII

ЗДІЙСНЕННЯ В УКРАЇНІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТОМ ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ. ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ АДВОКАТА ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ

Стаття 59. Набуття адвокатом іноземної держави права на заняття адвокатською діяльністю в Україні. Особливості статусу адвоката іноземної держави

1. Адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність в Україні з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Адвокат іноземної держави, який має намір здійснювати адвокатську діяльність на території України, звертається до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем свого проживання чи перебування в Україні із заявою про його включення до Єдиного реєстру адвокатів України. До заяви додаються документи, що підтверджують право такого адвоката на заняття адвокатською діяльністю у відповідній іноземній державі. Перелік таких документів затверджується Радою адвокатів України.

3. Кваліфікаційна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури розглядає заяву та подані адвокатом документи протягом десяти днів з дня їх надходження та за відсутності підстав, передбачених частиною четвертою цієї статті, приймає рішення про включення такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України, про що протягом трьох днів письмово повідомляє адвоката іноземної держави та відповідну раду адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону забезпечує внесення відомостей про такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України.

4. Підставами для відмови у включенні адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України є:

1) наявність рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про виключення такого адвоката з Єдиного реєстру адвокатів України - протягом двох років з дня прийняття такого рішення;

2) наявність рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про припинення права на заняття адвокатською діяльністю як адвоката України - протягом двох років з дня прийняття такого рішення;

3) неподання документів, передбачених частиною другою цієї статті, або їх невідповідність установленим вимогам.

5. Рішення про відмову у включенні адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України протягом трьох днів з дня його прийняття надсилається адвокату та може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його отримання до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

6. При здійсненні адвокатом іноземної держави адвокатської діяльності на території України на нього поширюються професійні права і обов'язки адвоката, гарантії адвокатської діяльності та організаційні форми адвокатської діяльності, визначені цим Законом.

Стаття 60. Відповідальність адвоката іноземної держави

1. У разі вчинення адвокатом іноземної держави, включеним до Єдиного реєстру адвокатів України, дисциплінарного проступку він несе дисциплінарну відповідальність у порядку, передбаченому цим Законом для адвокатів України з урахуванням особливостей, установлених частиною другою цієї статті.

2. До адвоката іноземної держави, включеного до Єдиного реєстру адвокатів України, можуть бути застосовані дисциплінарні стягнення виключно у вигляді попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

3. Про накладення на адвоката іноземної держави дисциплінарного стягнення кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повідомляє відповідний орган державної влади або орган адвокатського самоврядування іноземної держави, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув право на заняття адвокатською діяльністю.

Стаття 61. Відносини адвоката іноземної держави з органами адвокатського самоврядування

1. Адвокат іноземної держави може звертатися до органів адвокатського самоврядування за захистом своїх професійних прав та обов'язків, брати участь у навчально-методичних заходах, що проводяться кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури, радами адвокатів регіонів, Радою адвокатів України та Національною асоціацією адвокатів України.

Розділ X

ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Рішення, інші акти Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, що не суперечать цьому Закону, чинні до прийняття відповідних актів органами адвокатського самоврядування, сформованими згідно із цим Законом.

2. Право на заняття адвокатською діяльністю зберігається за особами, які отримали таке право до набрання чинності цим Законом. Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України, видані до набрання чинності цим Законом, є чинними і не підлягають обміну або заміні.

3. Адвокати, які на день набрання чинності цим Законом, обіймають посади або здійснюють діяльність, яка є несумісною з діяльністю адвоката відповідно до частини першої статті 7 цього Закону, протягом дев'яноста днів з дня набрання чинності цим Законом письмово повідомляють кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури за місцем отримання свідоцтва про існування обставин несумісності.

Отримання зазначених відомостей є підставою для внесення до Єдиного реєстру адвокатів України запису про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю у зв'язку з несумісністю.

Адвокат, який у порядку і строк, установлені абзацом першим цього пункту, повідомив про існування обставин несумісності, не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з порушенням вимог щодо несумісності.

4. Розгляд заяв про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, поданих у встановленому порядку до набрання чинності цим Законом, здійснюється у порядку, що діяв до набрання ним чинності.

До затвердження Радою адвокатів України порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту та переліку документів, що додаються до заяви про допуск до складення такого іспиту, встановлення плати за його складення та визначення порядку її внесення зазначені заяви розглядаються за правилами, що діяли стосовно розгляду заяв про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю до набрання чинності цим Законом.

До затвердження Радою адвокатів України нових зразків свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката

України такі документи видаються за формою, встановленою до набрання чинності цим Законом.

5. Не пізніше шістдесяти днів з дня набрання чинності цим Законом в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві, місті Севастополі проводяться установчі конференції адвокатів регіону.

Участь в установчій конференції адвокатів регіону беруть адвокати, які одержали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю за рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідного регіону, створеної до набрання чинності цим Законом.

Обов'язок щодо організаційно-технічного забезпечення проведення установчих конференцій адвокатів регіону покладається на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, що сформовані до набрання чинності цим Законом.

Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі повідомляють учасників установчої конференції адвокатів регіону поштою (електронною поштою), кур'єром або факсом та публікують оголошення про проведення установчої конференції адвокатів регіону у друкованому засобі масової інформації, в якому офіційно оприлюднюються рішення відповідно Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної ради, Київської та Севастопольської міських рад не пізніше двадцяти днів до дня проведення конференції. У повідомленні і оголошенні в обов'язковому порядку зазначаються час, дата і місце проведення установчої конференції адвокатів регіону. Вища кваліфікаційна комісія адвокатури при Кабінеті Міністрів України забезпечує розміщення оголошення про проведення кожної установчої конференції адвокатів регіону на своєму офіційному веб-сайті.

Установчу конференцію адвокатів регіону відкриває найстарший за віком адвокат, який бере участь у конференції. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури надає такому адвокату відомості про кількість учасників конференції.

Установча конференція адвокатів регіону обирає із свого складу головуючого та секретаря, які забезпечують порядок її ведення, складення протоколу, а також голову та членів лічильної комісії, які забезпечують голосування та підрахунок результатів голосування.

Установча конференція адвокатів регіону: визначає кількість та обирає голову та членів ради адвокатів регіону; обирає делегатів на

установчий з'їзд адвокатів України за квотою один делегат від ста адвокатів, які одержали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю за рішенням створеної до набрання чинності цим Законом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідного регіону, але не менше п'яти делегатів від кожного регіону; обирає представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України; обирає представника адвокатів регіону до складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; обирає голову та членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; визначає кількість та обирає голову і членів ревізійної комісії адвокатів регіону. Установча конференція адвокатів регіону може прийняти рішення з інших питань, віднесених цим Законом до повноважень конференції адвокатів регіону.

Рішення установчої конференції адвокатів регіону приймаються більшістю голосів учасників конференції.

Про проведення установчої конференції адвокатів регіону складається протокол, який підписується головою та секретарем конференції. Витяг з протоколу установчої конференції адвокатів регіону стосовно обрання делегатів на установчий з'їзд адвокатів України підписується головою та секретарем конференції та не пізніше трьох днів з дня проведення конференції направляється до Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України.

Не пізніше ста днів з дня набрання чинності цим Законом проводиться установчий з'їзд адвокатів України, в якому беруть участь делегати, обрані установчими конференціями адвокатів регіону.

Обов'язок щодо організаційно-технічного забезпечення проведення установчого з'їзду адвокатів України покладається на Вищу кваліфікаційну комісію адвокатури при Кабінеті Міністрів України.

Вища кваліфікаційна комісія адвокатури при Кабінеті Міністрів України повідомляє делегатів установчого з'їзду адвокатів України поштою (електронною поштою), кур'єром або факсом, забезпечує публікацію оголошення про проведення установчого з'їзду адвокатів України у газеті "Урядовий кур'єр" та розміщує його на своєму офіційному веб-сайті не пізніше двадцяти днів до дня проведення з'їзду. У повідомленні і оголошенні в обов'язковому порядку зазначаються час, дата і місце проведення установчого з'їзду адвокатів України.

Установчий з'їзд адвокатів України відкриває найстарший за віком адвокат з числа делегатів з'їзду. Вища кваліфікаційна комісія адвокатури при Кабінеті Міністрів України надає такому адвокату відомості про кількість делегатів з'їзду, що беруть участь у його роботі. Члени Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України беруть участь у роботі установчого з'їзду адвокатів України з правом голосування щодо питань порядку денного.

Установчий з'їзд адвокатів України обирає із свого складу головуючого та секретаря, які забезпечують порядок його ведення, складення протоколу, а також голову та членів лічильної комісії, які забезпечують голосування та підрахунок результатів голосування.

Установчий з'їзд адвокатів України: обирає голову, заступників голови Ради адвокатів України; обирає голову, заступників голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; визначає кількість та обирає голову та членів Вищої ревізійної комісії адвокатури; затверджує статут Національної асоціації адвокатів України; затверджує положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури; затверджує положення про Вищу ревізійну комісію адвокатури. Установчий з'їзд адвокатів України може прийняти рішення з інших питань, віднесених цим Законом до повноважень з'їзду адвокатів України.

Рішення установчого з'їзду адвокатів України приймається більшістю голосів делегатів з'їзду.

Про проведення установчого з'їзду адвокатів України складається протокол, який підписується головоюючим та секретарем з'їзду і передається голові Ради адвокатів України, обраному відповідно до вимог цього Закону.

6. Ради адвокатів регіонів, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури регіонів, сформовані відповідно до цього Закону, проводять свої перші засідання не пізніше ніж через десять днів з дня формування їх складу.

7. Вища кваліфікаційна комісія адвокатури при Кабінеті Міністрів України, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, сформовані до набрання чинності цим Законом, звітують про свою діяльність за останні три роки до дня набрання цим Законом чинності перед установчим з'їздом адвокатів України, установчими конференціями адвокатів регіону відповідно. Звіт повинен містити інформацію щодо основних показників роботи відповідної комісії, а також відомості про

кількість коштів, отриманих та витрачених комісією, з визначенням джерел їх отримання та видатків комісії.

Вища кваліфікаційна комісія адвокатури при Кабінеті Міністрів України, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, сформовані до набрання чинності цим Законом, продовжують свою діяльність до першого засідання складу відповідно Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури регіонів, сформованих відповідно до цього Закону.

Вища кваліфікаційна комісія адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, сформовані відповідно до цього Закону, є правонаступниками Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, сформованих до набрання чинності цим Законом. Зміна відомостей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців стосовно Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури здійснюється у порядку, встановленому Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців".

8. Реєстрація Національної асоціації адвокатів України здійснюється відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців".

9. Адвокатські об'єднання, зареєстровані до набрання чинності цим Законом, зобов'язані протягом року привести свою діяльність та установчі документи у відповідність із цим Законом.

10. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

11. Державній реєстраційній службі України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом забезпечити передачу реєстраційних справ зареєстрованих адвокатських об'єднань державним реєстраторам за місцезнаходженням адвокатських об'єднань.

Публікації документа

Голос України від 14.08.2012 — / №№ 148-149 /

Р І Ш Е Н Н Я
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
у справі за конституційним зверненням громадянина
Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення
положень статті 59 Конституції України
(справа про право на правову допомогу)

м. Київ Справа № 1-23/2009

30 вересня 2009 року

№ 23-рп/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича – головуючого,

Бауліна Юрія Васильовича,

Вдовіченка Сергія Леонідовича,

Головіна Анатолія Сергійовича,

Джуня В'ячеслава Васильовича,

Дідківського Анатолія Олександровича,

Домбровського Івана Петровича,

Кампа Володимира Михайловича,

Колоса Михайла Івановича,

Лилака Дмитра Дмитровича,

Маркуш Марії Андріївни,

Мачужак Ярослави Василівни – доповідача,

Нікітіна Юрія Івановича,

Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,

Стецюка Петра Богдановича,

Ткачука Павла Миколайовича,

Шишкіна Віктора Івановича,

за участю суб'єкта права на конституційне звернення Голованя Ігоря Володимировича, представника суб'єкта права на конституційне звернення Никифорова Олександра Валерійовича,

Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, керівника Служби Секретаріату Президента України із забезпечення зв'язків з Конституційним Судом України та Центральною виборчою комісією Михеєнка Ростислава Михайловича, керівника Департаменту кримінального, адміністративного, цивільного права та пенітенціарних установ Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Галаєвського Юрія Васильовича,

судді Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України Гриціва Михайла Івановича,
помічника першого заступника Голови Верховного Суду України Бортновської Зоряни Петрівни,
начальника управління правового забезпечення Генеральної прокуратури України Бурдоля Євгена Павловича
розглянув на пленарному засіданні справу про офіційне тлумачення положень статті 59 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України "Про Конституційний Суд України" (422/96-ВР) стало конституційне звернення громадянина Голованя Ігоря Володимировича.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" (422/96-ВР) є наявність неоднозначного застосування положень статті 59 Конституції України щодо права кожного на правову допомогу.

Заслухавши суддю-доповідача Мачужак Я.В., пояснення Голованя І.В., Селіванова А.О., Михеєнка Р.М., Галаєвського Ю.В., Гриціва М.І., Бортновської З.П., Бурдоля Є.П. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянин Головань І.В. звернувся до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України "кожен має право на правову допомогу" та частини другої цієї статті "для ... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура".

Необхідність в офіційному тлумаченні автор клопотання пояснює неоднозначністю розуміння і застосування зазначених положень Основного Закону України посадовими особами органів прокуратури, зокрема слідчими при проведенні допитів свідків у кримінальному процесі.

Обґрунтовуючи ці твердження, суб'єкт права на конституційне звернення посилається на неоднакові процесуальні акти слідчих і прокурорів у конкретних кримінальних справах щодо можливості надання свідкам під час допиту правової допомоги адвокатом.

У зв'язку з цим Головань І.В. у контексті положень статті 59 Конституції України просить роз'яснити, чи має громадянин право на правову допомогу адвоката під час допиту його як свідка або у разі

виклику для надання пояснень до державних органів та чи є це право однією з конституційних гарантій, що надає громадянину можливість вільно обирати своїм представником або захисником у будь-яких державних органах адвоката – особу, яка має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Відмова посадових осіб слідчих органів проводити процесуальні дії зі свідком у присутності його адвоката та у наданні правової допомоги особі під час дачі пояснень в інших державних органах, на думку суб'єкта права на конституційне звернення, є обмеженням конституційного права на правову допомогу і може призвести до порушення прав людини і громадянина.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного звернення висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Голова Верховного Суду України, Генеральна прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Спілка адвокатів України, Харківська правозахисна група, науковці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Національного університету внутрішніх справ України, Національної академії прокуратури України, Одеської національної юридичної академії.

3. Вирішуючи порушені у конституційному зверненні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. Відповідно до Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3).

У розділі II Основного Закону України закріплено не лише основні права і свободи людини і громадянина, а й передбачено відповідні конституційно-правові гарантії їх дотримання та захисту, зокрема заборону скасування конституційних прав і свобод (частина друга статті 22) , неможливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, крім обмежень певних прав і свобод в умовах воєнного або надзвичайного стану (Стаття 64) , забезпечення кожного судового захисту його прав і свобод, у тому числі гарантування звернення до суду безпосередньо на підставі Конституції України , та надання при цьому можливості використання будь-яких інших не заборонених законом засобів захисту своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань (частина третя статті 8, частини друга, п'ята статті 55) .

Важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні як демократичній, правовій державі відведено праву особи на правову допомогу, закріпленому у статті 59 Конституції України. Це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер. У контексті частини першої цієї статті "кожен має право на правову допомогу" поняття "кожен" охоплює всіх без винятку осіб-громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України. Здійснення права на правову допомогу засноване на дотриманні принципів рівності всіх перед законом та відсутності дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (Стаття 21, частини перша, друга статті 24 Основного Закону України). Крім того, реалізація кожним права на правову допомогу не може залежати від статусу особи та характеру її правовідносин з іншими суб'єктами права. Правову позицію щодо цього висловив Конституційний Суд України у Рішенні від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 (v013p710-00) у справі про право вільного вибору захисника.

Зокрема, в абзаці п'ятому пункту 5 мотивувальної частини цього Рішення (v013p710-00) зазначено, що "закріпивши право будь-якої фізичної особи на правову допомогу, конституційний припис "кожен є вільним у виборі захисника своїх прав" (частина перша статті 59 Конституції України) за своїм змістом є загальним і стосується не лише підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, а й інших фізичних осіб, яким гарантується право вільного вибору захисника з метою захисту своїх прав та законних інтересів, що виникають з цивільних, трудових, сімейних, адміністративних та інших правовідносин".

Конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість.

Серед функцій такого права у суспільстві слід окремо виділити превентивну, яка не тільки сприяє правомірному здійсненню особою своїх прав і свобод, а й, насамперед, спрямована на попередження можливих порушень чи незаконних обмежень прав і свобод людини і громадянина з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб.

3.2. Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення,

складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. При цьому у передбачених законом випадках, зокрема для захисту прав і свобод дітей, неповнолітніх батьків та для захисту від обвинувачення, відповідні державні органи, їх посадові та службові особи під час здійснення своїх повноважень зобов'язані забезпечити надання зазначеним особам необхідної правової допомоги.

Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.

Конституційний Суд України зазначає, що гарантування кожному права на правову допомогу в контексті частини другої статті 3, статті 59 Конституції України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги.

Проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямовані на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу.

Крім того, гарантування кожному права на правову допомогу є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань відповідно до положень Загальної декларації прав людини 1948 року (995_015), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року (995_043) тощо.

4. За змістом статті 64 Конституції України конституційне право кожного на правову допомогу у жодному випадку не може бути обмежено.

Відповідно до Основного Закону України положення "кожен має право на правову допомогу" (частина перша статті 59) є нормою прямої дії (частина третя статті 8), і навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними законами України чи іншими правовими актами, особа не може бути обмежена у його реалізації.

Це стосується, зокрема, і права свідка на отримання правової допомоги під час допиту у кримінальному процесі та права особи у разі надання нею пояснень у державних органах.

Згідно з Конституцією України особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (частина перша статті 63).

Конституційний Суд України відзначає, що кожній особі, зокрема свідку під час допиту в органах дізнання чи досудового слідства та особам при наданні пояснень у державних органах, має бути забезпечена реальна можливість отримувати правову допомогу для захисту від можливого порушення права не давати показань або пояснень щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, які можуть бути використані у кримінальному процесі для доведення обвинувачення зазначених осіб.

Такий висновок підтверджує і практика Європейського суду з прав людини: у рішеннях "Яременко проти України" від 12 червня 2008 року, "Луценко проти України" від 18 грудня 2008 року та "Шабельник проти України" від 19 лютого 2009 року суд визнав, що використання показань осіб, які вони давали як свідки без участі адвоката чи іншого фахівця у галузі права, для доведення вини у вчиненні злочину ними (свідками) або їх співучасниками є порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

5. У частині першій статті 59 Конституції України не міститься обмежень стосовно кола суб'єктів надання правової допомоги та вимог щодо їх професійної підготовки, які мають визначатися в законах України, а у частині другій передбачено, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Відповідно до Закону України "Про адвокатуру" адвокатура є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземців, осіб без громадянства, юридичних осіб у всіх органах, підприємствах, установах і організаціях (статті 1, 6).

Системний аналіз статті 59 Конституції України, Закону України "Про адвокатуру" дає підстави для висновку, що положення частини другої цієї статті "для ... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура" є однією з конституційних гарантій, яка надає свідку під час допиту в

органах дізнання, досудового слідства чи особі у разі дачі пояснень в державних органах право вільно отримувати правову допомогу адвоката. У такий спосіб держава бере на себе обов'язок забезпечувати можливість надання кваліфікованої правової допомоги особам у правовідносинах з державними органами. Зазначене не виключає і права на отримання особою такої допомоги від інших суб'єктів, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень.

Враховуючи наведене та керуючись положеннями статей 147, 150, 153 Конституції України, Статтями 63, 65, 67, 69, 95 Закону України "Про Конституційний Суд України" Конституційний Суд України

вирішив:

1. Положення частини першої статті 59 Конституції України "кожен має право на правову допомогу" треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує.

2. Положення частини другої статті 59 Конституції України "для ... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура" в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що особа під час допиту її як свідка в органах дізнання, досудового слідства чи дачі пояснень у правовідносинах з цими та іншими державними органами має право на правову (юридичну) допомогу від обраної за власним бажанням особи в статусі адвоката, що не виключає можливості отримання такої допомоги від іншої особи, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

**Вищий спеціалізований суд України
з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ)
«Про судову практику забезпечення права на захист у
кримінальному провадженні»**

25 вересня 2015 року на засіданні пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ було обговорено та взято до відома інформацію про узагальнення судової практики забезпечення права на захист у кримінальному провадженні. У зв'язку із цим надсилаємо витяг із зазначеного узагальнення.

1. Забезпечення права на захист у кримінальному провадженні

Забезпечення обвинуваченому права на захист згідно зі ст. 129 Конституції України є основною засадою судочинства, а відповідно до ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) віднесено до загальних засад кримінального провадження.

Стаття 59 Конституції України проголошує право кожного на правову допомогу та вільний вибір захисника своїх прав, а ст. 63 Конституції України закріплює право на захист підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного.

У ст. 20 КПК, що розкриває зміст забезпечення права на захист як загальної засади кримінального провадження, закріплено право підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення; право збирати і подавати докази; брати особисту участь у кримінальному провадженні; користуватись правовою допомогою захисника; реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК.

Відповідно до положень ст. 48 КПК захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника.

Крім того, право на захист захисника забезпечується, зокрема, нормами КПК, які регламентують обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні (ст. 49, 52 КПК), визнання недопустимими доказів, отриманих внаслідок порушення права особи на захист (ст. 87 КПК), особливості реалізації права на відмову від захисника (ст. 54 КПК), можливість підготовки до захисту від нового (ст. 338 КПК) або від додаткового обвинувачення (ст. 339 КПК), здійснення судового провадження за відсутності захисника як підставу для скасування судового рішення (п. 4 ч. 2 ст. 412 КПК).

Зокрема, відповідно до ст. 49 КПК, слідчий суддя, суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо: відповідно до вимог статті 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

У кримінальному провадженні на підставі угод право на захист забезпечено обов'язковим виконанням судом вимог ч. 4 або ч. 5 ст. 474 КПК для роз'яснення права мати захисника, у тому числі права на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно. Крім цього, у випадках, передбачених ст. 52 КПК (із тих підстав, по яких угоду може бути укладено), обвинуваченому має бути забезпечено захист за призначенням.

Важливою складовою права на захист у кримінальному провадженні є також забезпечення ефективності захисту та створення умов для вільного вибору захисника. Недотримання цих складових права на захист навіть за умови участі захисника у провадженні на різних стадіях може призвести до істотних порушень вимог КПК та скасування судового рішення.

Належна реалізація права на захист у кримінальному провадженні вимагає застосування практики ЄСПЛ, згідно з правовою позицією якого, відображеною, зокрема, у п. 262 рішення ЄСПЛ від 21 квітня 2011 року у справі «Нечипорук і Йонкало проти України», «право

кожного обвинуваченого у вчиненні злочину на ефективний захист, наданий захисником..., є однією з основних ознак справедливого судового розгляду». Також у п. 89 рішення ЄСПЛ від 13 лютого 2001 року у справі «Кромбах проти Франції» вказано, що «хоча право кожної особи, обвинувачуваної у вчиненні кримінального правопорушення, на ефективний захист адвокатом не є абсолютним, воно становить одну з головних підвалин справедливого судового розгляду». Разом із тим, потрібно враховувати правові позиції ЄСПЛ, які містяться, зокрема, у таких рішеннях: від 19 лютого 2009 року у справі «Доронін проти України», «Шабельник проти України», від 16 грудня 2010 року у справі «Боротюк проти України», від 03 листопада 2011 року у справі «Балицький проти України», від 24 листопада 2011 року у справі «Загородній проти України», від 12 січня 2012 року у справах «Тодоров проти України», «Довженко проти України», «Іглін проти України», від 15 листопада 2012 року у справі «Єрохіна проти України» та інші.

Також необхідною умовою реалізації права на захист є забезпечення основних його гарантій на усіх стадіях кримінального провадження, оскільки випадки, коли підозрюваному, обвинуваченому під час досудового розслідування не було призначено захисника за умови його обов'язкової участі, ставлять під сумнів питання належності та допустимості доказів, на яких ґрунтується обвинувальний акт прокурора. При цьому призначення захисника у судовому провадженні у таких справах не може саме по собі відновити порушене право на захист. Правову позицію ЄСПЛ щодо початкового етапу забезпечення права на захист у кримінальному провадженні викладено, зокрема, в п. 63 рішення ЄСПЛ від 09 червня 2011 року у справі «Лучанінова проти України», де зазначено, що «для здійснення обвинуваченим свого права на захист йому зазвичай повинно бути забезпечено можливість отримати ефективну допомогу захисника із самого початку провадження» (п. 52 рішення ЄСПЛ від 27 листопада 2008 року у справі «Сальдуз проти Туреччини» та пункти 90–91 рішення ЄСПЛ від 12 червня 2008 року у справі «Яременко проти України»). За необхідності захисника мають призначати офіційно. Просте призначення національними органами захисника не гарантує ефективну правову допомогу (п. 65 рішення ЄСПЛ від 19 грудня 1989 року у справі «Камазінські проти Австрії»).

Основними причинами залучення захисників за призначенням були відсутність коштів у підозрюваного (обвинуваченого) для оплати необхідної йому правової допомоги; необхідність замінити раніше

залученого захисника у зв'язку із його хворобою; встановлення судом обставин, за яких участь захисника у кримінальному провадженні є обов'язковою.

2. Дотримання вимог КПК про обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні

Відповідно до ч. 1 ст. 52 КПК участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою процесуального статусу підозрюваного. Згідно з ч. 2 ст. 52 КПК в інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, – з моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, – з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи;

7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту прийняття відповідного процесуального рішення;

8) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості – з моменту ініціювання укладення такої угоди.

2.1. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів

Обов'язкова участь захисника залежить від тяжкості кримінального правопорушення, щодо якого здійснюється кримінальне провадження. Відповідно до ч. 5 ст. 12 Кримінального кодексу України (КК) особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачено покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі. Крім того, слід враховувати, що визначення початкового моменту виникнення обов'язку щодо забезпечення захисника згідно з ч. 1 ст. 52 КПК залежить від набуття особою процесуального статусу підозрюваного. Підозрюваним відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК є особа, якій у порядку, передбаченому Статтями 276–279 КПК, повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок не встановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

Результати аналізу судової практики дозволили встановити наявність випадків, коли участь захисника у кримінальних провадженнях щодо особливо тяжких злочинів забезпечувалась лише під час судового розгляду.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження та встановлено Бородянським районним судом Київської області, К. та Г. обвинувачувалися у вчиненні особливо тяжкого злочину (ч. 3 ст. 187 КК), проте під час досудового розслідування для захисту Г. адвоката залучено не було. Обвинувачений Г. зазначив, що він не мав постійної роботи, ні він, ні його близькі родичі не мали можливості укласти угоду з адвокатом для захисту його інтересів. Ухвалою Бородянського районного суду Київської області від 09 квітня 2013 року для захисту Г. було залучено адвоката та забезпечено реалізацію права на захист обвинуваченим у судовому провадженні.

Водночас неналежна оцінка матеріалів кримінального провадження призводила до помилкових висновків про незабезпечення права на захист у кримінальних провадженнях щодо особливо тяжких злочинів.

Ухвалою Апеляційного суду Київської області від 21.11.2013 скасовано ухвалу Броварського міськрайонного суду від 20.09.2013, оскільки адвокатом Б. під час перегляду судового рішення судом апеляційної інстанції було спростовано висновок місцевого суду про порушення права на захист обвинуваченого З. під час проведення

досудового розслідування, оскільки 29.08.2013 (в день повідомлення З. про підозру) адвоката Б. було залучено в якості захисника З., за його участі останньому вручено письмове повідомлення про підозру, а також надалі всі слідчі та процесуальні дії відбувались за його присутності.

За результатами узагальнення встановлено випадки, коли особа, яка обвинувачується у вчиненні особливо тяжкого злочину, відмовлялася від участі захисника у розгляді справи.

При розгляді кримінального провадження стосовно К., обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ч. 5 ст. 191 КК, Центральним районним судом м. Миколаєва призначено обвинуваченому захисника в порядку ст. 49 КПК. Проте в судовому засіданні обвинувачений відмовився від захисника і не просив залучити іншого захисника. Рішенням суду відмовлено у задоволенні клопотання щодо відмови від захисника та зазначено, що К. обвинувачується у вчиненні особливо тяжкого злочину, а тому участь захисника у справі є обов'язковою.

У цьому випадку суд обґрунтовано відхилив клопотання обвинуваченого про відмову у залученні захисника на підставі ч. 1 ст. 52 КПК, згідно з якою участь захисника є обов'язковою у кримінальних провадженнях щодо особливо тяжких злочинів, та ч. 3 ст. 54 КПК, яка встановлює, що відмова від захисника не приймається у випадку, якщо його участь є обов'язковою. У таких випадках можливою є лише заміна захисника.

Важливою гарантією дотримання права на захист у кримінальному провадженні є забезпечення обвинуваченого у вчиненні особливо тяжкого злочину захисником під час розгляду кримінального провадження у суді апеляційної інстанції. Незабезпечення захисту під час перегляду вироку в апеляційному порядку є істотним порушенням вимог КПК та тягне за собою скасування судового рішення.

Наприклад, колегією суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ, за результатами розгляду в судовому засіданні кримінальної справи за касаційними скаргами засуджених Т.Р.С. і С.О.П., захисника Є.Л. та прокурора, який брав участь у розгляді справи судом апеляційної інстанції, на вирок Апеляційного суду Дніпропетровської області від 30 жовтня 2013 року, цей вирок ухвалою від 18 березня 2014 року скасовано і направлено справу на новий апеляційний розгляд, зокрема з підстав порушення права на захист.

Так, Т.Р.С. засуджено за вчинення кількох злочинів, у тому числі і за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК. Вироком місцевого суду Т.Р.С. визнано винним і

засуджено за вчинення злочину, санкція якого передбачає довічне позбавлення волі. У апеляційних скаргах прокурор та потерпіла ставили питання про посилення йому покарання. За таких обставин суд апеляційної інстанції під час апеляційного розгляду не забезпечив участь захисника обвинуваченого, чим порушив його право на захист, що є істотним порушенням вимог КПК.

У схожому випадку колегія суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ, розглянувши кримінальне провадження стосовно Г.О., обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК, ухвалою від 19 серпня 2014 року скасувала вирок Апеляційного суду Полтавської області від 16 грудня 2013 року стосовно Г.О. та призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Вироком Гадяцького районного суду Полтавської області від 23 жовтня 2013 року Г.О. засуджено за ч. 1 ст. 121 КК із застосуванням ст. 69 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки. Апеляційний суд, задовольнивши частково апеляційну скаргу прокурора, скасував вирок суду першої інстанції стосовно Г.О. у частині кваліфікації дій обвинуваченого та призначеного покарання і постановив новий вирок від 16 грудня 2013 року, яким визнав Г.О. винуватим за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК і призначив покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років. У решті вирок суду першої інстанції залишено без змін. Під час касаційного розгляду колегією суддів встановлено, що постановою слідчого від 29 квітня 2013 року Г.О. було призначено захисника Д.Ю., який представляв його інтереси під час досудового розслідування та провадження у суді першої інстанції. Відповідно до обвинувального акта, Г.О. було висунуто обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК, який згідно зі ст. 12 КК України є особливо тяжким, й судовий розгляд проводився в межах цього обвинувачення.

Прокурор оскаржив вирок у частині кваліфікації дій Г.О., вважаючи, що останній вчинив більш тяжкий злочин та визначене йому покарання не досягне своєї мети внаслідок м'якості. Просив кваліфікувати дії Г.О. як замах на вчинення умисного вбивства й призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років.

Хоча захисник засудженого Г.О. – адвокат Д.Ю. і подав суду свої письмові зауваження на апеляційну скаргу прокурора, однак у судові засідання не з'явився. При цьому у суду не було підстав вважати, що захисник Д.Ю. був належним чином повідомлений про дату, час і місце апеляційного розгляду щодо Г.О., оскільки матеріали кримінального провадження не містили підтвердження зворотного.

Разом із тим матеріали кримінального провадження містили заяву Г.О. від 12 грудня 2013 року, у якій він просив апеляційний розгляд здійснити за відсутності його захисника Д.Ю., захист своїх інтересів взяв на себе. В той же час відповідно до журналу судового засідання та запису судового засідання суд лише приєднав зазначену заяву, але процесуального рішення щодо неявки захисника не прийняв.

Таким чином, заява Г.О. про розгляд кримінального провадження в порядку апеляційної процедури не може вважатися такою, що супроводжувалась мінімальними гарантіями, співмірними з її важливістю. Крім того, вона не сумісна з вимогами українського законодавства, яке для випадку Г.О. передбачало обов'язкову участь захисника, від якого він не відмовився, а лише вважав можливим провести апеляційний розгляд за його відсутності. Отже, розглянувши провадження в апеляційному порядку без участі захисника, суд апеляційної інстанції ухвалив рішення з недотриманням інтересів правосуддя, чим порушив право Г.О. на захист.

Також слід зазначити, що, скасовуючи зазначений вирок апеляційного суду, судом касаційної інстанції застосовано правову позицію ЄСПЛ у справі «Мефта та інші проти Франції» (п. 40 рішення від 26 липня 2002 року), у справі «Фам Хоанг проти Франції» (п. 39 рішення від 25 вересня 1992 року) та у справі «Максименко проти України» (п. 32 рішення від 20 грудня 2011 року), відповідно до якої гарантії забезпечення права на захист не припиняють своєї дії після закінчення провадження у суді першої інстанції. Забезпечення обвинуваченому у вчиненні злочину юридичної допомоги є однією з гарантій, що здійснюється й у випадку, коли інтереси правосуддя вимагають, щоб цій особі було надано таку допомогу. Згідно з практикою ЄСПЛ інтереси правосуддя вимагають забезпечення представництва у випадку, коли йдеться про позбавлення свободи. Колегія суддів ВССУ зазначила, що практика ЄСПЛ, яка відповідно до ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» застосовується при розгляді справ як джерело права, у цьому випадку не була врахована апеляційним судом.

Відповідно до ч. 1 ст. 412 КПК істотними порушеннями вимог кримінального процесуального закону є такі порушення вимог цього Кодексу, які перешкодили чи могли перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване рішення. Згідно із ч. 2 цієї статті здійснення судового провадження за відсутності захисника, якщо його участь є обов'язковою, входить до переліку істотних порушень вимог

кримінального процесуального закону, які вимагають скасування судового рішення у будь-якому разі.

Таким чином, судам необхідно враховувати необхідність дотримання вимог КПК щодо обов'язкової участі у кримінальному провадженні захисника у випадку, коли особа обвинувачується у вчиненні особливо тяжкого злочину. Залучення захисника за призначенням у передбачених ст. 52 КПК випадках у судовому провадженні є обов'язком суду, що обумовлений не тільки інтересами самого обвинуваченого, а й публічними інтересами, які полягають у вирішенні завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 КПК.

2.2. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, та осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру

При вирішенні питання про встановлення віку особи суддям доцільно керуватись п. 6 постанови Пленуму Верховного Суду України (ВСУ) від 16 квітня 2004 року № 5 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх». Вік неповнолітнього підсудного встановлюється за документами, в яких вказана дата його народження, – за паспортом чи свідоцтвом про народження. У разі їх відсутності відповідні дані можна отримати із книги реєстрації актів громадянського стану, довідок органів внутрішніх справ за місцем реєстрації громадян, журналів обліку новонароджених тощо. За відсутності відповідних документів і неможливості їх одержання вік неповнолітнього встановлюється судово-медичною експертизою. У цьому випадку днем народження вважається останній день того року, який названо експертом. При визначенні віку мінімальною і максимальною кількістю років суд приймає рішення, керуючись встановленим експертом мінімальним віком.

У випадках, коли у слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду виникнуть будь-які сумніви в тому, що особа є повнолітньою, останні повинні залучити захисника у кримінальне провадження та відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 242 КПК звернутися до експерта для проведення експертизи щодо встановлення віку особи.

За результатами узагальнення встановлено, що судді в цілому дотримуються вимог щодо забезпечення неповнолітнім права на захист, у тому числі шляхом залучення захисників для надання кваліфікованої правової допомоги як під час досудового

розслідування, так і під час судового провадження з моменту встановлення факту про те, що кримінальне правопорушення було вчинено неповнолітнім. Участь захисника в судовому засіданні під час розгляду кримінального провадження та під час перевірки судових рішень за результатами судового розгляду щодо неповнолітніх має бути забезпечено незалежно від стадії судового провадження та суб'єкта оскарження судового рішення.

При розгляді клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру стосовно неповнолітнього Д. захисник, участь якого у цьому кримінальному провадженні є обов'язковою відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 52 КПК, у судове засідання не з'явився. З урахуванням необхідності у наданні неповнолітньому безоплатної вторинної правової допомоги суддею Березнегуватського районного суду Миколаївської області було прийнято рішення про забезпечення неповнолітнього захисником. Відповідно до ухвали від 17 січня 2013 року зазначеним судом доручено центру з надання безоплатної вторинної допомоги забезпечити захисника для участі у кримінальному провадженні.

Також, 26 вересня 2013 року суддя Апеляційного суду Сумської області, розглядаючи матеріали кримінального провадження за апеляційною скаргою прокурора на ухвалу слідчого судді Конотопського міськрайонного суду від 12 вересня 2013 року про відмову у задоволенні клопотання про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою стосовно неповнолітнього Т.М., ухвалив доручити Сумському обласному центру з надання безоплатної вторинної допомоги призначити підозрюваному захисника під час розгляду провадження в апеляційній інстанції.

У цих випадках судом було забезпечено право неповнолітнього на захист. Водночас результати аналізу судової практики засвідчили наявність випадків порушення судами вимог КПК під час розгляду кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Ухвалою колегії суддів Апеляційного суду Луганської області у кримінальному провадженні по обвинуваченню Н.І. та К.І. за ч. 1 ст. 286 КК за апеляційними скаргами прокурора і обвинуваченого К.І. скасовано вирок та призначено новий розгляд у суді першої інстанції через невиконання судом вимог п. 2 ч. 2 ст. 52 КПК та незабезпечення захисту неповнолітнього К.І.

Вироком Заставнівського районного суду Чернівецької області від 19 березня 2013 року, залишеного без змін ухвалою Апеляційного суду Чернівецької області від 04 червня 2013 року, Г. засуджено за ч. 2 ст.

15, ч. 3 ст. 185 КК із застосуванням ст. 69 КК до покарання у виді позбавлення волі строком на один рік. На підставі статей 75, 104 КК Г. звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком один рік із покладенням на нього обов'язків, передбачених пунктами 2–4 ч. 1 ст. 76 КК.

Ухвалою ВССУ від 05 листопада 2013 року ухвалу Апеляційного суду Чернівецької області від 04 червня 2013 року скасовано і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Своє рішення ВССУ мотивував тим, що засуджений Г. (17 жовтня 1998 року народження) вчинив злочин, будучи неповнолітнім, а відповідно до вимог п. 1 ч. 2 ст. 52 КПК, участь захисника у кримінальному провадженні є обов'язковою на усіх його стадіях. Як убачається з матеріалів справи, засудженого було забезпечено захисником лише під час досудового розслідування та під час розгляду кримінального провадження у суді першої інстанції. Але апеляційний розгляд провадження було проведено без участі захисника і в журналі судового засідання зазначено про те, що він не з'явився, хоча з листоповідомлення вбачається, що захисника не було поінформовано про місце та час апеляційного розгляду.

Апеляційний суд істотно порушив вимоги КПК, оскільки здійснив судовий розгляд щодо неповнолітнього без участі захисника, чим порушив право обвинуваченого на захист, що призвело до скасування ухвали суду відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 412 КПК.

Під час судового провадження щодо неповнолітніх судді обґрунтовано керуються роз'ясненнями, які містить п. 2 постанови Пленуму ВСУ № 2 від 27 лютого 2004 року «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу громадську діяльність» та п. 2 постанови Пленуму ВСУ № 5 від 16 квітня 2004 року «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх», відповідно до яких здійснення захисту неповнолітнього і дорослого співучасника злочину одним і тим самим захисником не допускається.

Однак не всі судді враховують особливості провадження щодо неповнолітніх та правові позиції судів вищих інстанцій.

Наприклад, ухвалою Апеляційного суду Кіровоградської області скасовано вирок Бобринецького районного суду Кіровоградської області стосовно повнолітнього С. та неповнолітнього Ш., обвинувачених у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК. Призначено новий розгляд кримінального провадження у суді першої інстанції, який ухвалив

вирок, але в іншому складі суддів. Під час апеляційного розгляду встановлено, що захист обвинувачених повнолітнього С. та неповнолітнього Ш. здійснював один і той самий захисник – адвокат Г.

Колегія суддів Апеляційного суду Кіровоградської області, враховуючи наведене, дійшла обґрунтованого висновку про істотне порушення права на захист неповнолітнього під час провадження в суді першої інстанції, яке відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 412 КПК є безумовною підставою для скасування вироку.

З аналогічних підстав ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 10 вересня 2013 року скасовано вирок Дергачівського районного суду Харківської області із направленням справи на новий розгляд стосовно повнолітнього К.А., засудженого за ч. 1 ст. 121, ч. 2 ст. 187, ст. 304 КК; неповнолітнього А.О., засудженого за ч. 2 ст. 187, ч. 3 ст. 357 КК; неповнолітнього С.С., засудженого за ч. 2 ст. 187 КК. Суд зазначив, що у цій справі не міг бути один захисник, оскільки інтереси захисту неповнолітніх суперечать інтересам захисту дорослого, який обвинувачується в тому числі і у втягненні їх у злочинну діяльність.

2.3. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права

При вирішенні питання про наявність психічних чи фізичних вад, внаслідок яких особа нездатна повною мірою реалізувати свої права, суддям доцільно керуватись п. 13 постанови Пленуму ВСУ від 24 жовтня 2003 року № 8 «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві», згідно з яким під особами, які через свої фізичні або психічні вади не можуть самі реалізувати право на захист, необхідно розуміти, зокрема, осіб з істотними дефектами мови, зору, слуху тощо, а також осіб, які хоча і визнані осудними, але мають психічні вади, що перешкоджають самостійно захищатися від обвинувачення.

Потрібно враховувати, що питання наявності психічних вад, які перешкоджають самостійній реалізації своїх прав, має вирішуватись суддею у кожному конкретному випадку.

Зокрема, слід враховувати, що для здатності особи самостійно здійснювати своє право на захист потрібен такий стан психічних функцій (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення) та емоційно-вольової сфери обвинувачених, що забезпечить правильне відображення дійсності і створить передумови для повноцінної інтелектуальної діяльності.

Обставини, які впливають на здатність особи здійснювати право на захист, можуть бути з'ясовані з документально підтверджених відомостей: що особа інвалід певної групи, встановленої щодо психічного захворювання; особа перебуває на обліку в психоневрологічному диспансері або навчається в школі для розумово відсталих дітей; визнана медичною установою такою, що страждає хронічним алкоголізмом, наркоманією, а тому має певні розлади поведінки та психіки.

Ухвалою Залізничного районного суду м. Львова від 30 квітня 2013 року Львівському обласному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги доручено призначити обвинуваченій Б. захисника, оскільки остання знаходиться на диспансерному обліку з діагнозом розлади поведінки та психіки внаслідок вживання опіатів.

Зазначене рішення суду є обґрунтованим та таким, що забезпечило реалізацію положень, закріплених у ст. 52 КПК. Під час вирішення питання про обов'язкову участь захисника при проведенні досудового розслідування і в судовому провадженні суддям необхідно враховувати згадані обставини.

Встановлено випадки порушення місцевими судами права на захист осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад не здатні повною мірою реалізувати свої права, коли розгляд кримінального провадження щодо них проходив за відсутності захисника.

Вироком Чорноморського районного суду Автономної Республіки Крим від 10 червня 2013 року засуджено Д. за ч. 1 ст. 191, ч. 3 ст. 191, ч. 2 ст. 190, ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 70, ч. 1 ст. 71 КК на 4 роки 6 місяців позбавлення волі з позбавленням права займатися адміністративно-господарською діяльністю строком на 1 рік. Ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Автономної Республіки Крим 13 серпня 2013 року вирок суду стосовно Д. скасовано, призначено новий розгляд кримінального провадження у суді першої інстанції. Постановляючи ухвалу, колегія суддів керувалася таким: судові провадження у суді першої інстанції здійснено за відсутності захисника, участь якого є обов'язковою, оскільки, як убачається з матеріалів кримінального провадження, під час досудового розслідування та судового провадження не з'ясовувався психічний стан обвинуваченого, тобто не було встановлено дані, які характеризують обвинуваченого. Проте під час апеляційного провадження з'ясовано, що у обвинуваченого Д. легка форма вродженого слабоумства (дебільність). У п. 4 ч. 2 ст. 412 КПК зазначено, що судові рішення у будь-якому разі підлягає скасуванню,

якщо судове провадження здійснено за відсутності захисника, у випадках, коли його участь є обов'язковою.

Ухвалою Апеляційного суду Полтавської області від 30 липня 2013 року вирок Полтавського районного суду від 21 травня 2013 року стосовно К.В., І.І. та С.М., засуджених за ч. 3 ст. 185 КК, скасовано та призначено новий судовий розгляд у суді першої інстанції. Як зазначив суд апеляційної інстанції, суд першої інстанції, встановивши факт перебування обвинувачених І.І. та С.М. на обліку у лікаря психіатра як розумово відсталих, порушуючи вимоги КПК (п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК), не забезпечив їм захисника та вирішив справу по суті.

Інколи суд не забезпечував право на обов'язкову участь захисника навіть у випадках, які прямо вказували на наявність підстав, визначених п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК.

Ухвалою Апеляційного суду Київської області від 11 вересня 2013 року скасовано вирок Згурівського районного суду від 11 березня 2013 року, яким Я.Л.В. засуджено за ч. 2 ст. 289 КК до 2 років обмеження волі. На підставі статей 75, 76 КК звільнено від відбування покарання з випробуванням та призначено іспитовий строк 1 рік. Як встановлено матеріалами кримінального провадження, остання перебувала на лікуванні в психіатричній лікарні, що свідчить про наявність у неї психічних вад. Захисник у провадженні як під час досудового розслідування, так і судового провадження участі не брав. У журналі судового засідання від 11 березня 2013 року відсутні відомості про роз'яснення обвинуваченій права на захист, а технічний носій інформації не відтворював звукозапису цього судового засідання.

На підставі порушення права на захист особи, яка внаслідок фізичних вад не здатна повною мірою реалізувати свої права, колегією суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Черкаської області скасовано вирок Черкаського районного суду Черкаської області, яким В.В.І. засуджено за ч. 1 ст. 317, ч. 2 ст. 310 КК.

Так, під час апеляційного розгляду справи встановлено порушення права на захист В.В.І. на досудовому слідстві. Згідно із матеріалами справи В.В.І., перебуваючи в СІЗО, звернувся до слідчого із заявою про побачення з родичами для вирішення питання про участь адвоката. Як слідує із листа слідчого, адресованого В.В.І., це його клопотання було задоволено. Однак пізніше слідчий склав протокол та виніс постанову про відмову В.В.І. від захисника, таким чином позбавивши останнього права на захист. В.В.І. під час проведення допиту повторно заявив слідчому про необхідність забезпечення його захисником. Після

цього слідчий долучив до справи лист про задоволення цього клопотання, а пізніше склав протокол та виніс постанову про відмову В.В.І. від захисника. Судом першої інстанції справу розглянуто також без захисника. Під час апеляційного розгляду справи встановлено, що В.В.І. є інвалідом другої групи, що ускладнювало йому самостійне здійснення свого захисту, і кошти на оплату послуг захисника у нього відсутні.

2.4. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження

Відповідно до ст. 29 КПК кримінальне провадження здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою.

Слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою (не можуть розуміти мову або вільно нею розмовляти), право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому КПК, у тому числі ст. 68 КПК.

При розгляді кримінального провадження, учасник якого не володіє чи недостатньо володіє державною мовою, суд повинен враховувати правові позиції ЄСПЛ. Право на безоплатну допомогу перекладача застосовується не лише до усних виступів на судовому розгляді, а й до документальних матеріалів та досудового провадження. Зокрема, кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, хто не розуміє мову, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, має право на отримання безоплатної допомоги перекладача, що здійснює письмовий і усний переклад усіх тих документів чи заяв у провадженні проти нього, розуміти які йому необхідно або які потрібно оголосити на суді мовою, що там використовується, для того, щоб здійснити своє право на справедливий судовий розгляд (п. 48 рішення ЄСПЛ від 28 листопада 1978 року у справі «Лудіке, Белкасем і Коч проти ФРН»). Однак не можна вважати, що п. 3 (е) ст. 6 Конвенції вимагає письмового перекладу всіх письмових доказів чи офіційних документів, що є у провадженні. Допомога перекладача має бути такою, щоб забезпечити розуміння підсудним справи проти нього і ведення свого захисту, зокрема завдяки тому, що через перекладача він може висувати на розгляд суду свою версію подій (п. 74 рішення

ЄСПЛ від 19 грудня 1989 року у справі «Камазінські проти Австрії»). Також з огляду на необхідність забезпечення реальності та ефективності права, гарантованого п. 3 (е) ст. 6 Конвенції, обов'язок компетентних органів не обмежується призначенням перекладача, а у випадку попередження їх за конкретних обставин може також розширюватися, включаючи встановлення певного контролю за належною якістю перекладу (пункти 33 і 36 рішення від 30 травня 1980 по справі «Артіко проти Італії»).

Суди в основному виконували вимоги КПК стосовно обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження. Так, наприклад, ухвалою Залізничного районного суду м. Львова від 12 квітня 2013 року доручено Львівському обласному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначити захисника обвинуваченому Н.Т., оскільки він є уродженцем м. Познань (Республіка Польща) та не володіє українською мовою.

Проте під час проведення узагальнення виявлено випадки порушення судами зазначених вище вимог кримінального процесуального закону. Так, вироком Ялтинського міського суду Автономної Республіки Крим від 29 січня 2013 року А. засуджено за ч. 2 ст. 15 та ч. 3 ст. 185 КК на 3 роки 6 місяців позбавлення волі. Ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Автономної Республіки Крим 02 квітня 2013 року вирок суду щодо А. скасовано, а матеріали кримінального провадження повернуті суду першої інстанції на новий судовий розгляд.

Колегія суддів Апеляційного суду АРК мотивувала свою ухвалу тим, що судові провадження здійснено за відсутності захисника, участь якого є обов'язковою, оскільки, обвинувачений не володіє державною мовою, не є громадянином України, суд першої інстанції не звернув на ці обставини свою увагу та не забезпечив участь захисника у кримінальному провадженні.

Ухвалою колегії суддів Апеляційного суду Луганської області від 13 серпня 2013 року у кримінальному провадженні по обвинуваченню М.Р. за ч. 1 ст. 304, ч. 3 ст. 185 КК за апеляційною скаргою засудженого М.Р. скасовано ухвалу Краснодонського міськрайонного суду Луганської області від 23 квітня 2013 року про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням та призначено новий судовий розгляд з мотивів порушення права на захист. Апеляційний суд наголосив, що вимогами п. 4 ч. 2 ст. 52 КПК

передбачено обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, з моменту встановлення цього факту. При цьому засуджений М.Р. за національністю є циганом, має неповну середню освіту, фактично закінчив лише 1 клас школи та не володіє українською мовою.

2.5. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування

Установлення такого факту слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом може здійснюватися з медичних документів, що підтверджують наявність у особи розладу психічної діяльності або психічного захворювання, а також якщо поведінка особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння або після нього була або є неадекватною (затмарення свідомості, порушення сприйняття, мислення, волі, емоцій, інтелекту чи пам'яті).

Наприклад, за участю захисника В. Київським районним судом м. Харкова було розглянуто кримінальне провадження стосовно Б., який, будучи психічно хворим на параноїчну форму шизофренії, що підтверджується висновком стаціонарної судово-психіатричної експертизи, вчинив суспільно небезпечне діяння, передбачене ч. 4 ст. 296 КК. Київським районним судом м. Харкова постановлено ухвалу від 28 січня 2013 року, якою застосовано до Б. заходи медичного характеру у вигляді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку.

У справі стосовно К., обвинуваченого за ч. 1 ст. 289, ч. 1 ст. 309 КК, ухвалою Якимівського районного суду Запорізької області від 23 січня 2013 року було призначено захисника від Запорізького обласного центру з надання безоплатної вторинної допомоги. За участю призначеного судом захисника 28 лютого 2013 року було задоволено клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру стосовно К.

2.6 Забезпечення участі захисника у кримінальному провадженні з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 49 КПК

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 49 КПК участь захисника у кримінальному провадженні має бути забезпечена, якщо підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно.

Суди в більшості випадків правильно встановлювали підстави для призначення захисника через відсутність коштів. Зокрема, 18 лютого 2013 року суддя Кролевецького районного суду Сумської області, розглядаючи клопотання обвинуваченого за ч. 1 ст. 125 КК М.В. про призначення захисника, встановив, що відповідно до довідки МСЕК він є інвалідом другої групи, відповідно до довідки УПСЗН Кролевецької РДА отримує допомогу у розмірі 894 грн. та згідно з довідкою медичного закладу у зв'язку з тяжким захворюванням потребує лікування в умовах онкодиспансеру. Суд врахував також пояснення обвинуваченого, що у зв'язку з хворобою він не може працювати, єдиним джерелом доходів є отримувана ним допомога, та дійшов висновку, що М.В. є суб'єктом права на безоплатну правову допомогу відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

В іншому випадку суддя Тростянецького районного суду Сумської області 16 жовтня 2013 року в кримінальному провадженні по обвинуваченню Д.Н. за ч. 1 ст. 125 КК відмовив у задоволенні клопотання Д.Н. про залучення захисника, пославшись на те, що обвинувачена не надала доказів того, що середньомісячний сукупний дохід її сім'ї нижчий суми прожиткового мінімуму, встановленого відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум», окрім того обвинувачена вказала, що працевлаштована та має постійний заробіток.

Виходячи з наведеного, судам слід детально розглядати усі фактичні обставини для обґрунтування прийнятого рішення про надання захисника обвинуваченому через відсутність коштів.

Вироком Святошинського районного суду м. Києва від 16 квітня 2013 року, який залишений без змін Апеляційним судом м. Києва від 19 червня 2013 року, засуджено А. за ч. 2 ст. 309 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки. На підставі ч. 1 ст. 71 КК А. визначено остаточне покарання за сукупністю вироків шляхом часткового приєднання невідбутої частини покарання за вироком Святошинського районного суду м. Києва від 16 листопада 2011 року у виді позбавлення волі на строк 5 років 1 місяць.

У касаційній скарзі засуджена зазначила, що під час судового розгляду в судах першої та апеляційної інстанції було порушено її право на захист.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що захист інтересів А. в суді першої інстанції проводився за участю захисників О. та Б. Після ухвалення вироку засуджена направила до суду

апеляційної інстанції заяву, в якій просила суд призначити їй захисника для захисту її прав під час апеляційного розгляду. Однак таке клопотання засудженої не було розглянуто судом, а розгляд справи в апеляційному суді відбувався без участі захисника, чим було порушено право засудженої на захист. Ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ скасовано ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 19 червня 2013 року та призначено новий розгляд в суді апеляційної інстанції.

Таким чином, потрібно враховувати, що недотримання вимог про залучення захисника у випадку, передбаченому п. 2 ч. 1 ст. 49 КПК, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, передбачених п. 4 ч. 2 ст. 412 КПК.

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 49 КПК суд може залучити обвинуваченому захисника за призначенням і з власної ініціативи, якщо вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають цього. Наприклад, суд під час підготовчого засідання з власної ініціативи ухвалив рішення про надання К., який обвинувачувався у скоєнні злочинів, передбачених частинами 1, 2 ст. 125 КК, захисника за призначенням.

У контексті дотримання вимог ст. 6 Конвенції судам слід враховувати та застосовувати і практику ЄСПЛ, зокрема правові позиції, наведені цим міжнародним судовим органом у рішенні від 20 грудня 2011 року у справі «Максименко проти України». У п. 25 цього рішення ЄСПЛ зазначив, що «забезпечення обвинуваченому у вчиненні злочину безоплатної юридичної допомоги, що є однією з вищезазначених гарантій, здійснюється за двох умов: якщо така особа не має достатньо коштів для оплати юридичної допомоги та якщо інтереси правосуддя вимагають, щоб цій особі була надана така допомога (серед інших прикладів – п. 39 рішення від 25 вересня 1992 року у справі «Фам Хоанг проти Франції»).

Що стосується першої умови, ЄСПЛ зауважив, що під час зазначеного кримінального провадження заявник відбував строк позбавлення волі за інший злочин, не було жодних ознак того, що він мав будь-яке джерело доходу. Крім того, під час досудового слідства та провадження у суді першої інстанції йому було призначено захисника, що свідчило про визнання державними органами його фінансових труднощів. Зрештою заявник чітко зазначив, що не має змоги запросити захисника для представництва його інтересів під час касаційного розгляду його справи у Верховному Суді України. Тому є підстави вважати, що він дійсно не мав достатньо коштів для того, щоб оплатити послуги з представництва його інтересів під час провадження

у Верховному Суді України (для порівняння – п. 39 рішення від 14 січня 2010 року у справі «Цоньо Цонєв проти Болгарії»). Що стосується того, чи вимагали «інтереси правосуддя» надання заявнику безоплатної юридичної допомоги, яка надавалася йому до того часу, під час провадження у Верховному Суді України, то ключовими у цьому контексті пунктами розгляду є серйозність питання, про яке йшлося, та характер цього провадження».

Істотним порушенням права на захист є позбавлення обвинуваченого як правової допомоги у кримінальному провадженні, так і права бути присутнім під час судового розгляду. Наприклад, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Луганської області 07 червня 2013 року, розглянувши апеляційну скаргу М.А. на ухвалу Краснолуцького міського суду Луганської області від 14 лютого 2013 року про виконання вироку іноземної держави, скасувала її та призначила новий судовий розгляд з таких підстав: відповідно до ч. 2 ст. 603 КПК про дату судового засідання повідомляють особі, щодо якої ухвалено вирок, якщо вона перебуває на території України. Така особа має право користуватися правовою допомогою захисника. Судовий розгляд здійснюється за участю прокурора. З матеріалів справи вбачається, що обвинувачений у судовому засіданні не прибув, відомості про отримання ним повідомлення суду відсутні. За цих обставин судом першої інстанції було порушено право М.А. на захист, оскільки судові провадження здійснено за відсутності обвинуваченого.

У іншій справі колегія суддів ВССУ 12 грудня 2013 року скасувала ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 12 квітня 2013 року стосовно С.О., засудженого за ч. 1 ст. 121 КК і призначила новий розгляд в суді апеляційної інстанції з тих підстав, що відповідно до ч. 1 ст. 20 КПК засуджений має право на захист, яке полягає, зокрема у наданні йому можливості брати особисту участь у кримінальному провадженні. Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, ухвала судді-доповідача апеляційного суду від 28 березня 2013 року про закінчення підготовки та призначення апеляційного розгляду на 09:00 год. 12 квітня 2013 року та повідомлення учасникам судового розгляду засудженому не надіслано, оскільки невірно зазначена його адреса.

Суд апеляційної інстанції провів судові засідання лише за участю прокурора. При цьому апеляційний суд допустився порушення й вимог статей 22, 26 КПК щодо дотримання принципів диспозитивності, змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у

доведенні перед судом їх переконливості, оскільки заявник був позбавлений можливості надати пояснення в судовому засіданні, навести доводи на обґрунтування своєї позиції.

Також суд касаційної інстанції скасував ухвалу апеляційного суду і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції за таких обставин. Як убачається з матеріалів кримінального провадження, захисником Г.Ю. 01 липня 2013 року було подано заяву про відкладення апеляційного розгляду матеріалів кримінального провадження щодо С.А., призначеного на 11 липня 2013 року, у зв'язку з перебуванням його у відпустці до 19 липня 2013 року.

Відповідно до ч. 4 ст. 405 КПК неприбуття сторін або інших учасників кримінального провадження не перешкоджає проведенню розгляду, якщо такі особи були належним чином повідомлені про дату, час і місце апеляційного розгляду та не повідомили про поважні причини свого неприбуття. Однак апеляційний суд у порушення цих вимог закону не прийняв до уваги повідомлення захисника Г.Ю. про поважність причини свого неприбуття, відмовив у задоволенні клопотання засудженого С.А. про відкладення розгляду матеріалів кримінального провадження у зв'язку із знаходженням його захисника у відпустці та здійснив розгляд за апеляційними скаргами прокурора та представника цивільного позивача. Така ухвала апеляційного суду постановлена з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, що є безумовною підставою для скасування судового рішення.

У випадку, якщо захист за призначенням захисник здійснює лише у суді першої інстанції, під час перегляду судового рішення в апеляційному порядку обвинуваченому має бути забезпечено право на захист. Так, 03 червня 2013 року суддя-доповідач Апеляційного суду Сумської області, розглянувши матеріали кримінального провадження за апеляційними скаргами прокурора та обвинуваченого на вирок Лебединського районного суду Сумської області від 11 квітня 2013 року щодо Д.С., засудженого за ч. 1 ст. 115 КК, встановив, що в суді першої інстанції інтереси обвинуваченого захищав адвокат за дорученням обласного центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, яке було видане тільки на надання послуг захисника в суді першої інстанції. За таких обставин суддею було прийняте рішення про призначення обвинуваченому захисника через Сумський обласний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Невиконання вимог щодо забезпечення права на захист під час апеляційного провадження також є істотним порушенням вимог КПК та тягне за собою скасування судового рішення.

Так, колегією суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ 05 серпня 2014 року розглянуто в судовому засіданні в межах кримінального провадження касаційну скаргу засудженого М.О.І на вирок Сакського міськрайонного суду АРК від 27 червня 2013 року та ухвалу Апеляційного суду АРК від 17 вересня 2013 року. Ухвалу Апеляційного суду АРК від 17 вересня 2013 року скасовано та призначено новий розгляд в суді апеляційної інстанції з таких підстав.

Згідно з ч. 1 ст. 20 КПК підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає, крім іншого, у наданні йому можливості користуватися правовою допомогою захисника. У ч. 1 ст. 52 цього Кодексу встановлено, що участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. Відповідно до приписів ст. 3 КПК кримінальне провадження охоплює судове провадження також в суді апеляційної інстанції.

При перегляді справи в апеляційному порядку право засудженого на захист було порушено. З кримінального провадження убачається, що М.О.І. обвинувачено і засуджено за вчинення особливо тяжкого злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК, а тому участь захисника у кримінальному провадженні щодо нього була обов'язковою. Проте апеляційний суд переглянув вирок місцевого суду щодо цього засудженого без участі захисника, що є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, яке тягне згідно з ч. 2 ст. 412 КПК безумовне скасування судового рішення.

В іншій справі колегією суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ 18 березня 2014 року розглянуто в судовому засіданні кримінальну справу за касаційними скаргами засуджених Т.Р.С. і С.О.П., захисника Є.Л. та прокурора, який брав участь у розгляді справи судом апеляційної інстанції, на вирок Апеляційного суду Дніпропетровської області від 30 жовтня 2013 року. Цей вирок скасовано, а справу направлено на новий апеляційний розгляд, зокрема з підстав порушення права на захист.

Так, Т.Р.С., засуджений за вчинення кількох злочинів, в тому числі і за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК. Вироком місцевого суду Т.Р.С. визнано винним і засуджено за вчинення злочину, санкцією за який передбачено довічне позбавлення волі. У апеляційних скаргах прокурор та потерпіла порушували питання про посилення йому покарання. Проте

в порушення вимог КПК суд апеляційної інстанції слухав справу без участі захисника засудженого, чим порушив його право на захист, що є істотним порушенням вимог КПК.

У схожому випадку колегія суддів ВССУ ухвалою від 21.10.2014 скасувала ухвалу Апеляційного суду Миколаївської області від 19.02.2014 щодо Ш.А., засудженого за ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 185 КК України і призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції через порушення права на захист, а саме проведення апеляційного розгляду без захисника. Судом касаційної інстанції встановлено, що матеріали кримінального провадження містять заяву Ш.А. від 19.02.2014, в якій він просив апеляційний розгляд провести за відсутності його захисника В.А. Водночас відповідно до журналу судового засідання та запису судового засідання суд роз'яснив Ш.А., що участь захисника у судовому засіданні апеляційної інстанції не є обов'язковою, оскільки злочин, за яким йому пред'явлено обвинувачення ч. 1 ст. 115 КК України, не передбачає обов'язкової участі захисника, і прийняв рішення щодо розгляду кримінального провадження в порядку апеляційної процедури без участі захисника.

Таким чином, заява Ш.А. про відмову від захисника у кримінальному провадженні в порядку апеляційної процедури не може вважатися такою, що супроводжувалася мінімальними гарантіями, співмірними з її важливістю. Крім того, вона несумісна з вимогами українського законодавства, яке для випадку Ш.А. передбачало обов'язкову участь захисника, від якого він вимушено відмовився.

Слід зазначити, що колегією суддів ВССУ в порядку реагування на вище зазначене грубе порушення права на захист Ш.А., допущене суддями Апеляційного суду Миколаївської області, постановлено та направлено до Апеляційного суду Миколаївської області ухвалу для повідомлення про виявлені факти Голови суду та обов'язкового розгляду цього випадку на нараді усіх суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду. Зокрема в ухвалі вказано, що судді не дотрималися вимог закону і недобросовісно віднеслися до виконання обов'язків судді, які покладені на них законом України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема, що суд здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Важливе значення має також питання забезпечення права на захист під час перевірки законності та обґрунтованості судового рішення у суді апеляційної інстанції.

Наприклад, колегія суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ розглянула 17 грудня 2013 року кримінальну справу за касаційною скаргою засудженого Б.І. на вирок Апеляційного суду Волинської області від 07 червня 2013 року. Цю скаргу задовольнила частково, вирок Апеляційного суду скасувала і направила справу на новий апеляційний розгляд з таких підстав. У силу ст. 334 КПК 1960 року вирок повинен містити не тільки формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним, але й докази, на яких ґрунтується висновок суду щодо винуватої особи. За змістом положень статей 16-1, 323, 365 КПК 1960 року при перевірці законності та обґрунтованості вироку місцевого суду апеляційний суд, дотримуючись засад диспозитивності, рівності сторін та змагальності, повинен з'ясувати чи у встановленому кримінально-процесуальним законом порядку органи досудового слідства здобули докази обвинувачення, чи повно, всебічно та об'єктивно їх оцінив суд і відповідно до тих доказів, чи правильно було застосовано кримінальний закон, перевірити заперечення сторони захисту висновків суду й у разі незгоди з ними зазначити підстави, через які подані апеляції залишено без задоволення. Недотримання цих положень закону є істотним порушенням вимог кримінально-процесуального закону, яке тягне за собою скасування судового рішення.

В силу положень Конвенції, правозастосовної практики ЄСПЛ, законодавчих приписів ст. 53 КПК 1960 року, суд повинен забезпечити реалізацію конституційного права засудженого на захист.

Також в ухвалі ВССУ наголошено, що за загальним правилом п. 1 та підп. «d» п. 3 ст. 6 Конвенції вимагається надання підсудному можливості заперечувати показання свідка обвинувачення і здійснити його допит під час надання показань. Засудження не може ґрунтуватися виключно чи вирішальною мірою на показаннях, які сторона захисту не може заперечити.

У п. 54 рішення ЄСПЛ від 21 жовтня 2010 року «Корнєв і Карпенко проти України» зазначено, що докази мають подаватись у відкритому судовому засіданні у присутності підсудного з метою забезпечення змагальності дебатів. Із цього правила існують винятки, але вони не можуть порушувати права захисту.

Порядок допиту свідків у судовому засіданні визначено Статтями 303, 308 КПК 1960 року, а ст. 306 цього Кодексу передбачено, що

оголосити показання свідків, надані ними під час дізнання чи досудового слідства, суд може з власної ініціативи або за клопотанням учасників судового розгляду у випадку істотних суперечностей між показаннями, наданими у суді та під час досудового слідства, або в разі неявки у судові засідання свідків, явка яких з тієї чи іншої причини є неможливою.

Однак місцевий суд усупереч зазначеним вимогам закону, не вживши заходів для забезпечення явки в судові засідання свідків В.Я., К.Н., Ш.Є., оголосив показання зазначених осіб і послався на них у вирокі. Ненадання можливості засудженому Б.І. та його захиснику допитати в судовому засіданні свідків обвинувачення є порушенням права на захист. Указане суд апеляційної інстанції залишив поза увагою, хоча у таких випадках суд зобов'язаний забезпечити право на допит свідків обвинувачення стороною захисту за умови, що надані свідчення свідком використані як докази винуватості особи та на них суд посилається у вирокі. Це обов'язкові для виконання судами вимоги КПК 1960 року та КПК. При цьому для забезпечення дотримання права на захист необхідно враховувати практику ЄСПЛ, викладену, зокрема, у рішенні ЄСПЛ від 11 липня 2013 року у справі «Рудніченко проти України», та у рішенні від 11 квітня 2013 року у справі «Веренцов проти України». У п. 1 цього рішення ЄСПЛ підтвердив свою правову позицію, відповідно до якої «усі свідчення, зазвичай, повинні надаватися під час відкритих засідань за присутності обвинуваченого з метою забезпечення змагальності процесу. Існують винятки з цього принципу, але вони не повинні порушувати права захисту. За певних обставин може виявитися необхідним звернення до свідчень, наданих на етапі слідства. Якщо обвинуваченому було надано адекватну та належну можливість оскаржити такі свідчення чи то під час їх надання, чи то на більш пізній стадії, їх включення до доказової бази саме по собі не становитиме порушення пункту 1 та підп. «d» п. 3 ст. 6 Конвенції. Проте засудження обвинуваченого не повинно базуватися виключно або значною мірою на свідченнях, які він не міг оскаржити (пункти 38 – 40 рішення від 24 квітня 2008 року у справі «Жогло проти України»).

Таким чином, судам слід враховувати як вимоги КПК щодо безпосереднього дослідження доказів (показань свідків) під час проведення судового провадження, так і враховувати існуючу практику ЄСПЛ для забезпечення дотримання права на захист обвинуваченого.

Крім цього, за правилами КПК судове провадження фіксується на технічний носій інформації. Таким чином, відсутність останнього не дає можливості встановити питання, що пов'язані, наприклад, з допитом свідків. Невиконання цих процесуальних вимог ставить під сумнів докази, досліджені в судовому засіданні, та не дає можливості судам вищих інстанцій перевірити дотримання права на захист.

Так, ухвалою Апеляційного суду Херсонської області від 23 вересня 2013 року скасовано вирок Комсомольського районного суду м. Херсона від 20 червня 2013 року стосовно П.О., виправданого за ч. 1 ст. 115 КК. Колегія суддів зазначила, що за технічним записом судового засідання у цьому провадженні від 12 червня 2013 року проводився допит свідків І., Н., Б. та Б.Р., однак при вивченні матеріалів кримінального провадження та аудіо-запису встановлено, що на інформаційному носії частково відсутній запис допиту свідка Б. та повністю відсутній запис допиту свідка Б.Р., і в порушення кримінального процесуального законодавства їх свідчення покладені в основу виправдувального вироку. З наведеного судом апеляційної інстанції зроблено висновок, що суд фіксував перебіг судового засідання вибірково, що є суттєвим порушенням ч. 4 ст. 107 КПК та відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 412 КПК є безумовною підставою для скасування вироку суду.

Інколи помилки суддів-доповідачів суду апеляційної інстанції призводили до порушення права особи на захист та порушення вимог КПК. Йдеться, зокрема, про випадки постановлення ухвал у порядку ст. 399 КПК про відмову у відкритті провадження з підстави пропуску строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді. Так, колегія суддів ВССУ за наслідками розгляду касаційної скарги змінила ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 26 березня 2013 року про відмову у відкритті провадження та постановила вважати апеляційну скаргу такою, що повернута заявнику. Суддя-доповідач суду апеляційної інстанції, встановивши наявність пропущеного строку на апеляційне оскарження, допустив порушення вимог КПК, оскільки, відмовивши у відкритті провадження (замість повернення апеляційної скарги), позбавив заявника права на повторне звернення до суду апеляційної інстанції.

Таким чином, питання дотримання права на захист у кримінальному провадженні є актуальним для всіх його стадій, оскільки вимагає врахування питання забезпечення підозрюваного, обвинуваченого, засудженого захисником; добросовісного виконання останнім своїх професійних обов'язків; забезпечення судом умов для

реалізації підозрюваним, обвинуваченим, засудженим права на захист поряд із професійним захистом; недопущення випадків обмеження у праві на захист (зокрема, шляхом ухвалення незаконних процесуальних рішень учасників кримінального провадження, що обмежують гарантовані КПК способи захисту) тощо.

3. Практика залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії

Відповідно до ст. 53 КПК слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані залучити захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому ст. 49 КПК, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прийти для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття обраного захисника неможливе.

Зазначений обов'язок виникає за наявності однієї з таких умов:

1) є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прийти для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника;

2) якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника;

3) прибуття обраного захисника неможливе.

Найчастіше питання про залучення захисника виникало під час розгляду слідчим суддею клопотання про обрання затриманому, підозрюваному запобіжного заходу у виді тримання під вартою або про продовження строку тримання під вартою.

Суди констатують існування проблеми щодо затримання особи в установлені законом строки (ст. 211 КПК), через ухилення захисника від явки в суд на розгляд клопотання про затримання особи, або через неможливість своєчасного вирішення клопотання підозрюваного про залучення захисника (за призначенням), що призводило до розгляду клопотання про обрання (продовження) запобіжного заходу з порушенням встановлених КПК строків.

Тому у разі, коли підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника або обраний захисник протягом 24 годин не має змоги прийти у судове засідання для проведення процесуальної дії, яка належить до невідкладних, слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд

мають право запропонувати підозрюваному, обвинуваченому залучити іншого захисника.

Якщо підозрюваний, обвинувачений відмовиться від залучення іншого захисника, а проведення невідкладної процесуальної дії передбачає участь захисника, то слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані залучити захисника у порядку, передбаченому ст. 49 КПК.

Так, під час розгляду Центральним районним судом м. Миколаєва кримінального провадження щодо обрання запобіжного заходу стосовно К., в судове засідання не з'явилися захисники обвинуваченого, які про час та місце розгляду справи сповіщались телефонограмою. Прокурор заявив клопотання про залучення до участі у справі адвоката для здійснення захисту за призначенням. За таких обставин суд, керуючись вимогами ч. 1 ст. 53 КПК, дійшов висновку про залучення захисника обвинуваченому К. для проведення невідкладної процесуальної дії, призначення якого на підставі ч. 2 ст. 49 КПК доручив Миколаївському обласному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Наведене рішення, прийняте Центральним районним судом м. Миколаєва, відповідає вимогам процесуального закону. Залучення захисників для проведення окремої процесуальної дії повинно вирішити питання цілеспрямованого затягування захисниками процесуальних строків, зокрема при обрані запобіжного заходу.

Також є випадки, коли слідчі судді розглядають клопотання про обрання запобіжного заходу особам, які підозрюються у вчиненні особливо тяжких злочинів, без залучення захисника.

Наприклад, ухвалою слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва від 15 грудня 2012 року, задоволено клопотання слідчого та застосовано щодо С., який підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.115 КК, запобіжний захід у виді тримання під вартою.

У ході апеляційного перегляду згаданого судового рішення встановлено, що на момент розгляду Солом'янським районним судом м. Києва клопотання слідчого про застосування щодо С. запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою підозрюваний не залучив захисника.

Проте суд першої інстанції, незважаючи на вимоги статей 49, 52 КПК, не вжив заходів для забезпечення участі захисника та розглянув клопотання слідчого про застосування до С. запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за відсутності його захисника, чим допустив істотне порушення вимог кримінального процесуального закону, що призвело до скасування відповідного рішення суду.

Результати аналізу судової практики засвідчили, що залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії здійснювалось у більшості випадків внаслідок неявки раніше залученого захисника.

Зокрема, під час розгляду скарги О. в інтересах К. на постанову заступника Генерального прокурора України від 08 листопада 2013 року про видачу (екстрадицію) К. в Російську Федерацію для притягнення до кримінальної відповідальності у зв'язку з неявкою захисника особи, Шевченківським районним судом м. Києва було винесено ухвалу від 20 листопада 2013 року про залучення захисника для проведення окремої невідкладної процесуальної дії – надання правової допомоги при розгляді скарги на постанову, для чого призначено захисника з Київського міського центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У кримінальному провадженні щодо Н.С., Н.О., К.Д., К.Ю. ухвалою Перевальського районного суду Луганської області було доручено Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначити адвоката для проведення окремої процесуальної дії для здійснення захисту обвинуваченого за призначенням у зв'язку із зайнятістю призначеного раніше захисника в іншому судовому процесі та неможливості з'явитися у судові засідання.

Також ухвалою слідчого судді Комсомольського районного суду м. Херсона від 16 липня 2013 року доручено Херсонському обласному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги підозрюваному І.Г. захисника для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, оскільки останній під час розгляду цього клопотання заявив про забезпечення йому права на захист через те, що за своїм матеріальним станом не в змозі запросити захисника. Слідчий суддя під час розгляду зазначеного клопотання встановив, що під час затримання підозрюваний помилково відмовився від послуг адвоката, оскільки йому не було роз'яснено, що адвокат направлений центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, а не обраний і запрошений слідчим на власний розсуд.

Призначаючи захисника для проведення окремої процесуальної дії, необхідно забезпечувати реалізацію його права на ознайомлення з матеріалами провадження, конфіденційне спілкування з підзахисним тощо.

4. Прийняття судом відмови від захисника або його заміна

Відповідно до ст. 45 КПК єдиний суб'єкт, який у кримінальному провадженні має право виступати як захисник – це адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, виправданого,

засудженого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Захисник після його залучення відповідно до п. 4 ст. 47 КПК має право відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках:

1) якщо є обставини, які згідно з КПК виключають його участь у кримінальному провадженні. До таких обставин належать випадки коли:

а) захисником є особа, яка брала участь у цьому ж кримінальному провадженні як слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, експерт, спеціаліст, перекладач;

б) якщо захисник у цьому провадженні надає або раніше надавав правову допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з проханням про надання правової допомоги;

в) зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю (зупинення дії свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю або його анулювання) у порядку, передбаченому законом;

г) якщо захисник є близьким родичем або членом сім'ї слідчого, прокурора, потерпілого або будь-кого зі складу суду;

2) незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо обраного ним способу захисту, за винятком випадків обов'язкової участі захисника.

3) умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного із захисником договору, яке виявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника, порушенні вимог КПК тощо.

4) якщо він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним.

Відмовитись від захисника або замінити його може і сам підозрюваний, обвинувачений. Згідно з ч. 2 ст. 54 КПК відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії.

При реалізації норм КПК, які регламентують порядок відмови від захисника, суддям необхідно враховувати правові позиції ЄСПЛ

сформульовані, зокрема, в рішенні від 16 грудня 2010 року у справі «Боротюк проти України». Так, у п. 80 цього рішення ЄСПЛ зазначив, що: «ані буква, ані дух ст. 6 Конвенції не перешкоджають особі добровільно відмовитися (у відкритий чи мовчазний спосіб) від свого права на гарантії справедливого судового розгляду. Однак для того, щоб така відмова була дійсною для цілей Конвенції, вона має бути виражена у недвозначній формі і має супроводжуватися мінімальними гарантіями, співмірними з важливістю такої відмови». Також у п. 65 рішення ЄСПЛ від 15 листопада 2012 року у справі «Єрохіна проти України» викладена ще одна важлива правова позиція щодо відмови від захисника, зокрема, ЄСПЛ вказав: «перед тим, як вважати обвинуваченого таким, що відмовився від важливого права за ст. 6 Конвенції, з огляду на непрямі ознаки його поведінки слід переконатися, що він міг розумно передбачити наслідки своєї поведінки» (п. 59 рішення від 27 березня 2007 року у справі «Талат Тунч проти Туреччини»).

Узагальненням встановлені випадки порушення вимог ч. 2 ст. 54 КПК, оскільки судами не завжди належним чином фіксується відмова від захисника.

Наприклад, Вироком Центрального районного суду м. Миколаєва від 11 березня 2013 року, залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Миколаївської області від 02 липня 2013 року, С. і Б. засуджено за ч. 2 ст. 187 КК із застосуванням ст. 69 КК на 5 років позбавлення волі кожного. Ці рішення скасовано ухвалою ВССУ від 21 листопада 2013 року та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Своє рішення ВССУ мотивував тим, що відповідно до журналу судового засідання та запису судового засідання судовий розгляд кримінального провадження щодо С. відбувся 07 березня 2013 року за відсутності захисника, про явку якого, як і про причини його неприбуття, секретар судового засідання суду не доповідав. Не зафіксована на носії інформації і відмова обвинуваченого С. від захисника К.

Порядок відмови від захисника відповідно до ч. 2 ст. 54 КПК передбачає, що відмова від захисника повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова фіксується у протоколі процесуальної дії.

Враховуючи викладене, визнано обґрунтованими доводи касаційної скарги захисника К. про неналежне фіксування відмови від захисника, чим порушено право на захист С.

Зазначене порушення вимог кримінального процесуального закону, на думку колегії суддів, перешкодило суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення. Апеляційний суд при перегляді вироку за апеляційними скаргами не звернув уваги на це порушення, а тому ухвалені судові рішення щодо засудженого не можна вважати законними і вони підлягають скасуванню.

Варто звернути увагу на те, що в судовій практиці викликає певні труднощі застосування ч. 2 ст. 54 КПК. Проблема прийняття судом відмови обвинуваченого від захисника часто обумовлена тим, що обвинувачений з захисником заздалегідь домовляються про розірвання договірних відносин на надання правової допомоги або захисник на власний розсуд тлумачить наявність підстав для припинення цих правовідносин і не з'являється в судове засідання.

Ухвалою колегії суддів Печерського районного суду м. Києва від 15 жовтня 2013 року вирішено довести до відома Київської міської кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури інформацію про неявку захисників для проведення перевірки та за наявності підстав вжиття заходів дисциплінарного реагування за фактом самоусунення адвокатів Г. та Б. від захисту інтересів обвинуваченого.

Зазначене свідчить про те, що неявка захисників в судове засідання по кримінальному провадженню, де їх участь є обов'язковою, призводить до істотного порушення строків судового розгляду, порушення прав інших учасників судового розгляду.

Відповідно до ч. 3 ст. 54 КПК відмова від захисника не приймається, якщо його участь є обов'язковою.

Апеляційним судом Волинської області на підставі ч. 3 ст. 54 КПК відмовлено засудженому В. у задоволенні клопотання про відмову від захисника. Цією ухвалою залучено іншого захисника у порядку, передбаченому ст. 49 КПК, для здійснення захисту за призначенням. Апеляційний суд Волинської області мотивував своє рішення тим, що засуджений перебуває у лікаря нарколога на диспансерному обліку з діагнозом психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання алкоголю, а тому участь захисника є обов'язковою.

У згаданому випадку судам необхідно роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому право замінити захисника. Якщо останні відмовляються від захисника та не залучають іншого, захисник повинен бути залучений у порядку, передбаченому ст. 49 КПК, для здійснення захисту за призначенням, що дасть змогу розглянути провадження, не порушуючи права на захист підозрюваного, обвинуваченого, а також строків судового розгляду.

Результати аналізу судової практики засвідчили, що у разі якщо підозрюваний (обвинувачений) відмовлявся від захисника і не залучав іншого, захисника було надано в порядку, передбаченому ст. 49 КПК.

Прикладом цього є кримінальне провадження щодо Ш., який обвинувачувався у скоєнні злочинів, передбачених частинами 1, 2 ст. 172 КК. Обвинувачений заявив клопотання про відмову від захисника, призначеного Волинським обласним центром з надання вторинної правової допомоги, мотивуючи це наявністю різних поглядів на методи захисту. При цьому Ш. одночасно просив призначити йому іншого захисника. Суд задовольнив це клопотання, прийняв відмову від захисника У. та залучив через Волинський обласний центр з надання вторинної правової допомоги іншого захисника.

Слід зазначити, що незалучення іншого захисника судом є безумовним порушенням права на захист. Так, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Закарпатської області скасувала вирок Міжгірського районного суду щодо Ю.І., обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК, та направила кримінальне провадження на новий розгляд через істотні порушення вимог кримінального процесуального закону. Зокрема, під час судового провадження в суді першої інстанції Ю.І. подав заяву про відмову від захисника. В порушення вимог ст. 54 КПК відмова Ю.І. від захисника відбувалася у відсутності захисника та без вирішення судом питання про задоволення такої відмови. Не вирішивши питання про прийняття відмови обвинуваченого Ю.І. від захисника та розглянувши кримінальне провадження без участі захисника, суд першої інстанції допустив порушення права на захист Ю.І.

Є і інша судова практика. Зокрема, ухвалою Центрального районного суду м. Миколаєва від 15 липня 2013 року відмовлено у прийнятті заяви про відмову обвинуваченого К. від захисника з огляду на те, що захисник К. призначений судом першої інстанції на підставі ст. 49 КПК. Також обвинувачений не ставив питання про залучення іншого захисника. Проте, розглянувши заяву обвинуваченого К. без участі в судовому засіданні захисника, суд порушив вимоги ст. 54 КПК. Також не відповідає вимогам КПК практика, коли питання про можливість зміни захисника у справах, в яких його участь є обов'язковою, залежить від наявності чи відсутності клопотання про його заміну.

Таким чином, відмова у задоволенні зазначеного клопотання не відповідає вимогам КПК. Водночас постає питання про зловживання своїми процесуальними правами з боку обвинуваченого. Слід

зазначити, що неодноразова відмова від захисника за призначенням без обґрунтування своєї позиції або ж із повторенням одних і тих же підстав може свідчити про зловживання обвинуваченим своїми правами з метою затягування розгляду. Очевидно, що у таких випадках суд має право відмовити в задоволенні заяви обвинуваченого, при цьому в ухвалі повинні бути докладно обґрунтовані мотиви, з яких суд виходив при ухваленні відповідного рішення. Якщо ж цих умов не буде дотримано, така відмова може бути розцінена як обмеження права обвинуваченого на вільний вибір захисника.

Так, розглядаючи скаргу обвинуваченого Г.О. за ч. 3 ст. 186 КК на постанову про закриття іншого кримінального провадження, слідчий суддя Недригайлівського районного суду Сумської області 11 червня 2013 року відмовив у задоволенні повторного клопотання про залучення захисника з таких підстав: в судовому засіданні 30 травня 2013 року за клопотанням Г.О. винесено ухвалу про призначення захисника, яка була направлена в Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги. При цьому з відповіді Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги вбачається, що Г.О. вже призначався захисник В., від якого останній відмовився, адвокат Ш., призначити якого просив Г.О., не внесений до реєстру адвокатів, що надають безоплатну вторинну правову допомогу. У цьому разі участь захисника не була обов'язковою. Зважаючи на те, що Г.О. раніше відмовився від захисника за призначенням, повторно заявив клопотання про призначення захисника, слідчий суддя в ухвалі вказав, що зі сторони скажника є ознаки зловживання правом, направлені на необґрунтоване затягування розгляду його скарги.

Право обвинуваченого, підсудного на вільний вибір захисника є одним із основних елементів права на захист. Обмеження цього права є істотним порушенням вимог як КПК, так і КПК 1960 року. Наприклад, ухвалою Апеляційного суду Луганської області від 05 березня 2013 року скасовано вирок Біловодського районного суду Луганської області від 10 жовтня 2012 року, яким З.В. засуджено за ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 315, ст. 317 КК до 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна з підстави порушення права на захист, оскільки в судовому засіданні підсудний відмовився від послуг захисника К.Ю., мотивуючи своє клопотання істотними розбіжностями у лінії захисту, просив залучити до участі у справі його захисника адвоката К.І., з якою його мати уклала угоду. Судом в порушення вимог Конституції України та КПК 1960 року не було

прийнято відмову від захисника, чим порушено право підсудного на вільний вибір останнього.

Важливим є питання забезпечення ефективної реалізації права на захист у судовому провадженні.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 47 КПК захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені цим Кодексом та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

Захисник після його залучення має право відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках: 1) якщо є обставини, які згідно з КПК виключають його участь у кримінальному провадженні; 2) незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо вибраного ним способу захисту, за винятком випадків обов'язкової участі захисника; 3) умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного з захисником договору, що виявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника, порушенні вимог КПК тощо; 4) якщо він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним.

ЄСПЛ уже неодноразово констатував порушення права на захист у справах, де захисник формально був призначений, проте не здійснював ефективний захист. Показовим є рішення ЄСПЛ від 12 червня 2008 року у справі «Яременко проти України». У заявника був захисник, якого було усунуто від справи, оскільки заявник підписав відмову від юридичної допомоги захисника Х.О. на тій підставі, що той застерігав його від зізнання у вчиненні злочину. За твердженням заявника, він підписав її під тиском працівників міліції та слідчого у справі. Йому було призначено інших захисників. У п. 90 цього рішення ЄСПЛ як на підставу порушення п. 3 (с) ст. 6 Конвенції зазначив таке: «Суд зауважує: той факт, що кожен із двох інших захисників, які представляли заявника, бачив його лише один раз і тільки під час допиту і що до допиту ніхто з них із заявником не бачився, найімовірніше свідчить про символічний характер їхніх послуг. Суд вважає, що спосіб, у який захисника Х.О. усунули від участі у справі, та підстави, якими було пояснено це рішення, а також у зв'язку зі стверджуваною відсутністю юридичних підстав для такого заходу, викликають серйозні сумніви щодо справедливості всього

провадження у цій справі. Суд бере до уваги й той факт, що пізніше захисникові Х.О. дозволили повернутися до участі у справі без будь-якого натяку на те, що стверджуваних підстав для його усунення вже не існує».

Таким чином, ЄСПЛ поставив під сумнів виконання захисниками ефективного захисту заявника, що становило істотне порушення вимог КПК. Судам необхідно враховувати таку практику під час перевірки забезпечення права на захист під час досудового розслідування та судового провадження у справі. За наявності ознак «символічного надання послуг» захисником судові рішення підлягає скасуванню.

Наприклад, ухвалою колегії суддів у кримінальних справах Апеляційного суду Закарпатської області від 23 квітня 2013 року за наслідками апеляційного провадження скасовано вирок Ужгородського міськрайонного суду від 15 червня 2012 року по обвинуваченню Г.В. та К.В. у вчиненні злочинів, передбачених пунктами 6, 12, 13 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187, ч. 3 ст. 187, ч. 3 ст. 289, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 289 КК, з підстав порушення права на захист Г.В., а саме: Г.В. судом першої інстанції було призначено захисника, який під час судового розгляду зайняв пасивну позицію та в судових дебатах фактично вступив в протиріччя із своїм підзахисним, стверджуючи про доведеність його вини у вчиненні злочинів, в яких останній своєї вини не визнавав. Цим вирокіом Г.В. був засуджений до довічного позбавлення волі, захисником не було оскаржено, апеляційна скарга подана самим засудженим без надання правової допомоги захисника.

Колегія суддів дійшла висновку, що призначений судом першої інстанції захисник внаслідок неналежного виконання професійних обов'язків не забезпечив ефективного захисту підсудного Г.В., чого вимагали інтереси правосуддя, що є порушенням підп. «с» п. 3 ст. 6 Конвенції.

У багатьох випадках неналежне виконання обов'язків адвоката по захисту призводило до затягування розгляду справи. Суди в цілому реагували на такі випадки. Так, суддя Краснолуцького міського суду Луганської області відсторонив адвоката Л. у кримінальному провадженні по обвинуваченню С.О. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, а у кримінальному провадженні щодо обвинувачення Т.В. за ч. 1 ст. 115 КК, що знаходилось на розгляді у цьому ж суді, суд внаслідок невиконання захисником своїх обов'язків по захисту був змушений залучати іншого захисника для проведення окремої процесуальної дії.

Питання забезпечення ефективного права на захист актуальне і для справ, що розглядаються судами в порядку КПК 1960 року. Зокрема, ухвалою Апеляційного суду Полтавської області від 23 липня 2013 року скасовано вирок Пирятинського районного суду Полтавської області від 16 травня 2013 року щодо Х.В., засудженого за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК на 13 років позбавлення волі, та направлено справу на додаткове розслідування. Однією з підстав прийняття такого рішення було і те, що захисник неналежно виконував свої обов'язки.

Як вбачається з матеріалів справи, 15 травня 2012 року підозрюваний Х.В. заявив клопотання про забезпечення його захисником. В цей же день слідчий звернувся листом до голови Полтавського обласного відділення ГО «Спілка Адвокатів України», в якому просив призначити захисника підозрюваному. В цей же час без рішення голови Полтавського обласного відділення ГО «Спілка Адвокатів України» слідчий виніс постанову про допуск захисника Д.Ю. до участі у справі.

Як зазначив апеляційний суд, цей захисник за наявності грубих порушень вимог КПК 1960 року під час проведення досудового слідства з боку слідчого жодним чином на ці порушення не відреагував. Крім цього, після передання справи до суду без будь-яких процесуальних рішень самоусунувся від участі у справі, що свідчить про неналежне виконання ним своїх обов'язків.

За результатами аналізу судових рішень встановлено існування випадків порушення норм КПК, які призвели до неналежного забезпечення права на захист, зокрема в частині положень про встановлення строку, необхідного для підготовки до захисту від нового обвинувачення.

Наприклад, Апеляційним судом Дніпропетровської області скасовано вирок Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 30 квітня 2013 року щодо В., засудженого за ч. 4 ст. 296, ч. 1 ст. 121 КК до покарання у виді позбавлення волі строком на 6 років. Так, В. було пред'явлено обвинувачення за ч. 1 ст. 121 КК. В судовому засіданні прокурором було заявлено клопотання про розгляд додаткового обвинувачення за ч. 4 ст. 296 КК, від якого обвинувачений не захищався на досудовому розслідуванні, після чого суд у порушення вимог ст. 339 КПК, не відклавши судовий розгляд на строк, необхідний для підготовки до захисту від додаткового обвинувачення та виконання прокурором вимог, передбачених Статтями 276–278, 290–293 КПК, не розпочавши розгляд справи з

підготовчого засідання, провів розгляд справи відповідно до вимог ст. 338 КПК та виніс по справі обвинувальний вирок.

Таким чином, судом допущено істотні порушення вимог КПК, чим порушено право обвинуваченого на захист, що стало підставою для скасування необґрунтованого вироку. У подібних випадках суд зобов'язаний відповідно до ч. 2 ст. 339 КПК відкласти судовий розгляд на строк, необхідний для підготовки до захисту від додаткового обвинувачення. Отже, суддям необхідно враховувати різницю правових наслідків зміни обвинувачення в суді та висунення додаткового обвинувачення.

5. Процесуальні наслідки порушення права на захист під час досудового розслідування

При вирішенні питання про процесуальні наслідки порушення права особи на захист суддям необхідно керуватись положеннями, закріпленими у ст. 87 КПК, відповідно до ч. 1 якої недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. При цьому ч. 2 аналізованої норми передбачає, що одним із діянь, у разі існування яких суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, є, зокрема, порушення права особи на захист.

Судам слід враховувати також практику ЄСПЛ щодо впливу обмеження прав підозрюваного на захист під час досудового розслідування на розгляд під час судового провадження. Зокрема, в п. 57 рішення ЄСПЛ від 28 жовтня 2010 року у справі «Леонід Лазаренко проти України» ЄСПЛ в обґрунтування порушення п. 1 ст. 6 у поєднанні з підп. «с» п. 3 ст. 6 Конвенції зазначив, що «національні суди проігнорували обмеження права заявника на захист під час первісної стадії попри те, що заявник зазначав про це у касаційній скарзі до Верховного Суду України, та те, що відповідно до національного законодавства воно становило істотне порушення кримінально-процесуального закону, яке передбачало скасування вироку. Цей недолік не міг бути виправлений ані юридичною допомогою, наданою заявнику пізніше, ані змагальним характером подальшого провадження (п. 58 рішення ЄСПЛ від 27 листопада 2008 року у справі «Салдуз проти Туреччини»; пункти 39–41 рішення ЄСПЛ від 31 березня 2009 року у справі «Плонка проти Польщі»).

Також у рішенні ЄСПЛ від 15 листопада 2012 року у справі «Гриненко проти України» цей суд констатував порушення п. 1 та підп. «с» п. 3 ст. 6 Конвенції в зв'язку з тим, що заявнику не було забезпечено право на захист за таких фактичних обставин: «незважаючи на те, що заявнику було призначено двох захисників, його було неодноразово допитано виключно в присутності захисника, якого йому було призначено слідчими органами. При цьому не було жодних підтверджень того, що захисник, якого запросив батько заявника, був належним чином повідомлений про такі слідчі дії».

Керуючись такою практикою ЄСПЛ, судам слід ретельно перевіряти питання дотримання під час досудового розслідування права на вільний вибір захисника. При цьому у разі здійснення захисту одночасно захисником за призначенням та залученим підозрюваним чи обвинуваченим захисником судам необхідно встановлювати причини, за якими залучений захисник не брав участі у проведенні тих чи інших процесуальних дій під час досудового розслідування. Це ж стосується і забезпечення дотримання права на захист у судовому провадженні.

Результати аналізу судової практики дозволили встановити існування випадків прийняття судом під час підготовчого судового засідання ухвал про повернення обвинувального акта, підставами якого, зокрема, судді визначають недотримання вимог про забезпечення права на захист під час досудового розслідування.

Так, в ухвалі судді Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 23 липня 2013 року про повернення прокурору обвинувального акта зазначено: «як вбачається з реєстру матеріалів досудового розслідування, під час досудового розслідування було порушено право ОСОБА_1 на захист, оскільки, перебуваючи у статусі підозрюваної, вона допитувалась у якості свідка 04 березня 2013 року та 24 квітня 2013 року». На думку судді, відповідно до ч. 3 ст. 87 КПК докази, одержані в результаті таких допитів, є недопустимими.

В ухвалі Суворовського районного суду м. Одеси від 30 жовтня 2013 року зазначено, що «наряду з викладеним, з огляду на статті 109, 291 КПК, у реєстрі матеріалів досудового розслідування, який є невід'ємним додатком до обвинувального акта при їх розгляді судом, повинні міститися відомості про залучення захисника та про відкриття йому матеріалів досудового розслідування, але з наданого до суду реєстру у цьому кримінальному провадженні, розписки підозрюваного і його захисника про отримання копії обвинувального акта та заяв останніх всупереч викладеним положенням закону і ст. 49 цього ж Кодексу протягом досудового розслідування процесуальної дії та

рішення із залучення захисників ОСОБА_3 чи ОСОБА_4 не приймалося, відкриття останній матеріалів досудового розслідування не здійснювалось, що у контексті частин 1, 12 ст. 290, статей 9, 87 вказаного Кодексу, ще на стадії підготовчого засідання ставить під сумнів допустимість зібраних у кримінальному провадженні поза участю захисників доказів».

За наслідками розгляду у підготовчому судовому засіданні Гощанський районний суд Рівненської області повернув прокурору обвинувальний акт у кримінальному провадженні по обвинуваченню П. за ч. 3 ст. 187 КК через невідповідність вимогам ст. 291 КПК. Зокрема, судом встановлено, що жодному із трьох захисників доступ до матеріалів кримінального провадження не надавався, копії обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування захисникам вручені не були.

Судам під час підготовчого судового засідання слід ретельно перевіряти дотримання органами досудового розслідування вимог ст. 291 КПК. У деяких випадках недотримання ст. 291 КПК ставить під сумнів законність прийнятого судового рішення у кримінальному провадженні. Так, під час апеляційного розгляду кримінального провадження щодо П.О. та П.С., обвинувачених за ч. 3 ст. 185 КК, Апеляційний суд Херсонської області встановив, що в обвинувальному акті, а також при формулюванні обвинувачення, визнаного доведеним (що дослівно переписано з обвинувального акта), в мотивувальній частині вироку суд першої інстанції зазначив, що «П.О. 03 лютого 2013 року близько 24:00 год., діючи за попередньою змовою з П.С., переслідуючи прямий умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна, з корисливих мотивів, шляхом вільного доступу проникли на територію подвір'я, звідки вчинили крадіжку металеві труби вартістю 1000 грн., а також викрали гідронасос вартістю 476 грн., спричинивши своїми діями матеріальну шкоду потерпілому К.В. на загальну суму 1476 грн.

Виклавши обвинувачення таким чином, суд вийшов за межі пред'явленої П.С. підозри, згідно з якою він за попередньою змовою з П.О. викрав лише металеву трубу, тоді як крадіжку гідронасосу не вчиняв. Суд першої інстанції не звернув уваги на ці обставини та не повернув обвинувальний акт прокурору на стадії підготовчого судового засідання, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення, оскільки фактично суд збільшив обсяг обвинувачення, чим погіршив становище обвинуваченого і порушив його право на захист.

Існують також випадки необґрунтованого повернення обвинувальних актів з аналізованих підстав унаслідок неналежного з'ясування обставин кримінального провадження.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження Броварського міськрайонного суду Київської області за обвинуваченням З. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 203-2 КК, ухвалою суду від 20 вересня 2013 року повернуто прокурору обвинувальний акт із додатками для виконання вимог ст. 291 КПК. З'ясовано, що суд дійшов такого висновку, встановивши, що обвинувальний акт та додатки до нього не відповідали вимогам КПК, а проведені в ході досудового розслідування процесуальні дії виконувались без участі захисника, що порушувало права обвинуваченого З. на захист, а пред'явлене останньому обвинувачення було не конкретним та позбавляло його можливості захищатись. Тому зазначене унеможливило призначення кримінального провадження до судового розгляду. Проте ухвалою Апеляційного суду Київської області від 21 листопада 2013 року ухвалу Броварського міськрайонного суду Київської області від 20 вересня 2013 року було скасовано. Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, адвокат Б. спростував твердження про порушення права на захист, оскільки 29 серпня 2013 року (у день повідомлення про підозру) його було залучено як захисника З., за його участі останньому вручено письмове повідомлення про підозру та в подальшому всі слідчі і процесуальні дії проводилися за його присутності.

Суддею Суворовського районного суду м. Одеси постановлено ухвалу від 26 вересня 2013 року, якою обвинувальний акт повернено прокурору. При цьому суддя в зазначеній ухвалі звернув увагу органів досудового розслідування і на неналежне дотримання вимог КПК, а саме: «всупереч положенням закону, протягом досудового розслідування процесуальне рішення щодо залучення захисника ОСОБА_2, з огляду на надану останнім до суду копію доручення для здійснення захисту за призначенням, або про прийняття відмови обвинуваченого ОСОБА_3 від цього захисника в порядку ст. 54 КПК, не приймалося, і прокурором ця обставина у підготовчому судовому засіданні не спростована, що в контексті частин 1, 12 ст. 290, ст. 87 цього Кодексу призведе до визнання судом доказів зібраних у кримінальному провадженні поза участю захисника, недопустимими».

Разом із цим у випадках, коли суд встановлював відсутність захисника під час досудового розслідування у судовому провадженні,

право на захист забезпечувалось з моменту виявлення таких підстав. Так, ухвалою Комсомольського районного суду м. Херсона від 13 листопада 2013 року під час судового розгляду кримінального провадження щодо К.В.В., обвинуваченого за ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 186, ч. 1 ст. 186 КК, суд доручив Херсонському обласному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначити адвоката для здійснення захисту обвинуваченого, оскільки він страждає на психічні вади, що залишилося поза увагою органу досудового розслідування, який не забезпечив обов'язкову участь захисника підозрюваному у кримінальному провадженні.

Таким чином, суд усунув порушення ст. 52 КПК, що були під час досудового розслідування, шляхом призначення захисника обвинуваченому та продовжив судовий розгляд кримінального провадження.

У цьому контексті слід зазначити, що застосування положень, закріплених у ст. 87 КПК, під час підготовчого судового засідання є передчасним та суперечить ст. 89 КПК. Статтею 89 КПК передбачено випадки визнання доказів недопустимими: 1) суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення; 2) у разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате.

Таким чином, результати аналізу наведених норм свідчать про те, що оцінка доказів на предмет їх допустимості, а отже, і застосування положень, закріплених у ст. 87 КПК, не здійснюється до початку судового розгляду. Необхідно зауважити, що незабезпечення права на захист не може бути оцінено суддею як невідповідність обвинувального акта вимогам КПК.

6. Дотримання слідчим суддею та суддею вимог про створення необхідних умов для реалізації стороною захисту своїх процесуальних прав.

Суддям необхідно враховувати, що відповідно до ч. 2 ст. 22 КПК сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК, а в ч. 6 цієї статті закріплено обов'язок суду створити, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, необхідні умови для реалізації сторонами їх процесуальних прав та виконання процесуальних

обов'язків. При цьому згідно з ч. 3 ст. 93 КПК сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій може бути під час досудового розслідування оскаржене особою, якій відмовлено у задоволенні клопотання, її представником, законним представником чи захисником.

Так, слідчий суддя Личаківського районного суду м. Львова ухвалою від 12 червня 2013 року відмовив у задоволенні скарги захисника на бездіяльність старшого слідчого прокуратури Личаківського району П.Д.С., яка полягала в безпідставній відмові в задоволенні клопотання про здійснення слідчо-розшукових дій з метою перевірки показань свідків ОСОБА_5 та ОСОБА_6. Підставою для відмови в задоволенні скарги була обґрунтованість постанови слідчого про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих дій, оскільки в клопотанні захисника не вказано, які саме дії необхідно провести.

Результати аналізу судової практики свідчать про те, що захисники, фактично оскаржуючи відмову в проведенні за їх клопотанням слідчих дій, звертаються до слідчих суддів зі скаргами на бездіяльність слідчого, яка полягає у непроведенні слідчих дій, ініційованих стороною захисту.

Слідчі судді обґрунтовано відмовляють у відкритті провадження за такими скаргами, оскільки така бездіяльність не є предметом оскарження згідно з положеннями, закріпленими у ч. 1 ст. 303 КПК.

Слідчий суддя Балаклавського районного суду м. Севастополя, керуючись ч. 4 ст. 304 КПК, ухвалою від 29 березня 2013 року відмовив у відкритті провадження за скаргою ОСОБА_1 на бездіяльність слідчого СВ Балаклавського РВ УМВС України в м. Севастополі, в якій він просить зобов'язати слідчого СВ Балаклавського РВ УМВС України в м. Севастополі провести дії, зазначені скаржником у його клопотанні про проведення слідчих дій від 11 лютого 2013 року у кримінальному провадженні, зареєстрованому в Єдиному реєстрі досудових розслідувань від 13 грудня 2012 року за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 175 КК.

У свою чергу слід мати на увазі, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК предметом оскарження є бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний

вчинити у визначений КПК строк. Згідно з ч. 1 ст. 220 КПК клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Таким чином, слідчим суддям необхідно приймати різні процесуальні рішення при одержанні скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невчиненні ініційованих слідчих (розшукових) дій (відмовляти у відкритті провадження), та скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невиконанні обов'язку з розгляду клопотання у триденний строк (за відсутності інших підстав для відмови у відкритті провадження чи повернення скарги – розглядати її по суті заявлених вимог).

У цьому контексті обґрунтованою є ухвала слідчого судді Зміївського районного суду Харківської області від 12 листопада 2013 року, який розглянув по суті скаргу, на обґрунтування якої скаржник посилався на те, що із письмовим клопотанням про допит окремих осіб звернувся до слідчого 25 жовтня 2013 року. Слідчий отримав клопотання, про що свідчить поштова відмітка, однак у встановлений законом триденний строк не надав відомостей про задоволення чи відмову в задоволенні зазначеного клопотання.

Крім того, результати аналізу судової практики свідчать про застосування суддями положень, закріплених у ч. 3 ст. 333 КПК, відповідно до якої у разі, якщо під час судового розгляду виникне необхідність у встановленні обставин або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, і вони не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії.

Суддя Петрівського районного суду Кіровоградської області ухвалою від 30 вересня 2013 року задовольнив клопотання захисника обвинуваченого та направив доручення слідчому відділу Петрівського РВ УМВС України в Кіровоградській області на проведення певних слідчих (розшукових) дій, а саме допиту свідка – засудженого Петрівської ВК № 49, який був присутній 19 січня 2013 року при проведенні огляду обвинуваченого ОСОБА_1.

Керуючись ч. 3 ст. 333 КПК, суддя Дніпровського районного суду м. Києва ухвалою від 09 жовтня 2013 року задовольнив клопотання захисника обвинуваченого про проведення слідчої дії (слідчого експерименту) з метою встановлення/перевірки обставин, які мають

істотне значення для цього кримінального провадження. Суддя дійшов висновку про те, що з метою уточнення фактичних відомостей необхідно провести слідчі дії (слідчий експеримент), а саме відтворення обстановки і обставин події ДТП за участю обвинуваченого ОСОБА_1, потерпілого ОСОБА_2 та із залученням спеціаліста Київського науково-дослідного інституту судових експертиз у сфері проведення авто-технічних досліджень, оскільки вони не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом у ході судового розгляду у зв'язку з існуванням протилежних висновків експертів щодо тотожних питань.

7. Забезпечення права на захист на стадії виконання судових рішень[1]

Спірними на практиці були питання обов'язкового залучення захисника для розгляду питань, пов'язаних із виконанням вироків, зокрема, про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, заміну покарання більш м'яким, звільнення від покарання за хворобою, а також під час розгляду питань про встановлення адміністративного нагляду тощо.

Досить часто суди залучали захисників для розгляду цих питань через центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. У багатьох випадках самі центри відмовляли у направленні захисників, оскільки засуджені на стадії виконання вироку не є суб'єктами, що наділені правом на безоплатну вторинну правову допомогу.

Наприклад, ухвалою Новокаховського міського суду Херсонської області від 05 вересня 2013 року під час розгляду подання інспектора Новокаховського МВ КВІ УДПтС України в Херсонській області про звільнення від покарання по закінченню іспитового строку щодо неповнолітнього М.А. надано доручення центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначити захисника для захисту інтересів неповнолітнього засудженого та забезпечити прибуття адвоката для участі у розгляді подання. 16 вересня 2013 року до суду надійшов лист Херсонського обласного центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, у якому зазначено, що ухвалу від 05 вересня 2013 року постановлено без належних правових підстав, оскільки засуджений не є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу. У зв'язку з цим головуєчий 01 жовтня 2013 року надіслав до центру листа з роз'ясненням положень статей 49, 52 КПК, у якому також зазначив про те, що відсутність під час розгляду захисника призведе до істотного порушення права на захист неповнолітнього М.А. Проте захисник центром призначений так і не був.

Ухвалою Перевальського районного суду Луганської області від 08 листопада 2013 року за заявою про звільнення від відбування покарання у зв'язку з хворобою З.В. було відмовлено в задоволенні клопотання засудженого про надання йому безоплатної вторинної правової допомоги з тих підстав, що процесуальний статус засудженого не входить до категорії осіб, визначених ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», а тому засуджений не має права на надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Правом на правову допомогу за призначенням не наділені свідки, потерпілі, скаржники. Судам під час винесення ухвал (постанов) про залучення захисника (представника) для надання безоплатної вторинної правової допомоги необхідно враховувати вимоги ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» стосовно визначення суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу. Недотримання таких вимог закону на практиці застосування відповідного закону у 2013 році призводило до винесення ухвал, якими правову допомогу за призначенням отримували особи, що не підпадали під вимоги вище вказаного закону. Зокрема траплялися випадки, коли правова допомога призначалась засудженим, які оскаржували рішення, дії чи бездіяльність слідчих або прокурорів поза межами кримінальних проваджень, за наслідками яких їх було засуджено за вчинення злочину, і виступали заявниками в інших кримінальних провадженнях; свідками у кримінальних провадженнях; потерпілими у кримінальних провадженнях; заявниками (скаржниками) у кримінальних провадженнях; особами для участі в розгляді справи про адміністративне правопорушення.

Наприклад, постановою Зарічного районного суду м. Суми від 06 березня 2013 року було відмовлено в задоволенні скарги на бездіяльність прокурора за заявою Н.В. про порушення кримінальної справи щодо суддів Апеляційного суду Сумської області та прокурора одного з районів області, у якій Н.В. мотивував свої вимоги тим, що в результаті вчинення ними службових злочинів при розслідуванні та судовому розгляді кримінальної справи по обвинуваченню Н.В. він був незаконно засуджений на строк 10 років позбавлення волі. В апеляційній скарзі на постанову Н.В. ставив питання про її скасування та просив призначити йому захисника для захисту його інтересів, оскільки він знаходився в установі виконання покарань і був обмежений у доступі для отримання правової допомоги.

Суд апеляційної інстанції відмовив у задоволенні клопотання Н.В., зазначивши, що Н.В. є засудженим, відбуває покарання, і має право на

правову допомогу за правилами ч. 2 ст. 8 КВК, а також може реалізувати право на правову допомогу у порядку, визначеному Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Таким чином, Н.В. не є суб'єктом, який наділений правом на правову допомогу за ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», тобто йому не може надаватись правова допомога адвокатом за призначенням.

Таким чином, це питання належить до спірних у судовій практиці. Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень ст. 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) право на правову допомогу є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер. Положення ч. 1 ст. 59 Конституції України про те, що «кожен має право на правову допомогу», треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує.

Відповідно до ч. 2 ст. 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (КВК) засудженому гарантується право на правову допомогу. Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Таке право поширюється і на засуджених осіб, які перебувають на лікуванні у закладах охорони здоров'я.

Водночас при вирішенні проблеми залучення захисника для розгляду питань, пов'язаних із виконанням вироку, необхідно враховувати, що відповідно до положень ч. 1 ст. 20 КПК підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом. Згідно з п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК кримінальне провадження – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Таким чином, КПК надає засудженому право на захист в межах кримінального провадження. В цьому контексті слід згадати і про ч. 3 ст. 43 КПК, відповідно до якої виправданий, засуджений має права обвинуваченого, передбачені ст. 42 КПК, в обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Слід зазначити, що це проблемне питання вирішено шляхом внесення змін до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» відповідно до підпункту 64 пункту 5 розділу XII «Прикінцеві положення» Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру».

Так, відповідно до ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг, визначені у пунктах 1–3 ч. 2 ст. 13: 1) захист; 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; 3) складення документів процесуального характеру.

Відповідно до пунктів 3–7 ч. 1 ст. 14 цього Закону право на безоплатну вторинну правову допомогу згідно з цим Законом та іншими законами України мають такі категорії осіб: 1) особи, до яких застосовано адміністративне затримання (правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 ч. 2 ст. 13); 2) особи, до яких застосовано адміністративний арешт (правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 ч. 2 ст. 13); 3) особи, які відповідно до положень кримінального процесуального законодавства вважаються затриманими (правові послуги, передбачені пунктами 1 і 3 ч. 2 ст. 13); 4) особи, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою (правові послуги, передбачені пунктами 1 і 3 ч. 2 ст. 13); 5) особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень КПК захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії, а також особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або обмеження волі (всі види правових послуг, передбачені у ч. 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Таким чином, реалізація права засудженого на правову допомогу за призначенням гарантована в межах Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

У судовій практиці також встановлені і випадки винесення судами ухвал (постанов) про призначення захисника з порушенням процедури, визначеної КПК та Законом України «Про безоплатну правову допомогу»: 1) залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії без зазначення в ухвалі (постанові) підстав для такого залучення та назви окремої процесуальної дії; 2) прийняття судового рішення про заміну захисника, який надавав безоплатну вторинну правову допомогу, за наслідками задоволення відповідного клопотання обвинуваченого без урахування положень Закону України «Про безоплатну правову допомогу»; 3) прийняття судового рішення про призначення захисників двом особам, обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, тоді як клопотання про залучення захисника направлено до суду лише одним з них; 4) безпідставне визначення в ухвалі (постанові) прізвища, імені та по батькові захисника, який залучається для надання безоплатної вторинної правової допомоги; 5) адресування ухвал (постанов) про залучення захисника колегіям адвокатів; 6) переадресування судом клопотань засуджених про залучення захисника до центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги без прийняття відповідного судового рішення.

Таким чином, судам необхідно уникати такого роду помилок при винесенні ухвал про призначення захисника та дотримуватися вимог КПК та Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Отже, при вирішенні судом питань, пов'язаних із виконанням судових рішень, необхідно враховувати, що засуджений реалізує право на правову допомогу у спосіб, встановлений кримінально-виконавчим законодавством та Законом України «Про безоплатну правову допомогу».

Голова Б. Гулько

Секретар Пленуму Д. Луспеник

РОЗДІЛ II.
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ АДВОКАТА
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Адвокат у кримінальному провадженні
Адвокат як захисник підозрюваного та обвинуваченого під час
досудового слідства

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ
(витяг)

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88)

§ 3. Сторона захисту

Стаття 42. Підозрюваний, обвинувачений

1. Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому Статтями 276-279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

2. Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 цього Кодексу.

3. Підозрюваний, обвинувачений має право:

1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують;

2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені цим Кодексом, а також отримати їх роз'яснення;

3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених цим Кодексом та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;

4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

5) давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати;

6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;

7) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою - негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями статті 213 цього Кодексу;

8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

9) брати участь у проведенні процесуальних дій;

10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати з дотриманням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 221 цього Кодексу, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 цього Кодексу;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим Кодексом;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися;

18) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

4. Обвинувачений також має право:

1) брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

2) збирати і подавати суду докази;

3) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження;

4) виступати в судових дебатах;

5) ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження;

6) оскаржувати в установленому цим Кодексом порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення;

7) отримувати роз'яснення щодо порядку підготовки та використання досудової доповіді, відмовлятися від участі у підготовці досудової доповіді;

8) брати участь у підготовці досудової доповіді, надавати представнику персоналу органу пробації інформацію, необхідну для підготовки такої доповіді, ознайомлюватися з текстом досудової доповіді, подавати свої зауваження та уточнення.

5. Підозрюваний, обвинувачений мають також інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

6. Підозрюваний, обвинувачений, який є іноземцем і тримається під вартою, має право на зустріч з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави, яку йому зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення.

7. Підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду;

4) надавати достовірну інформацію представнику персоналу органу пробації, необхідну для підготовки досудової доповіді.

8. Підозрюваному, обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення.

Стаття 43. Виправданий, засуджений

1. Виправданим у кримінальному провадженні є обвинувачений, виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

2. Засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

3. Виправданий, засуджений має права обвинуваченого, передбачені статтею 42 цього Кодексу, в обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Стаття 44. Законний представник підозрюваного, обвинуваченого

1. Якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з ним залучається його законний представник.

2. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний.

3. Про залучення законного представника слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя, суд - постановляє ухвалу, копія якої вручається законному представнику.

4. У разі якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду такий законний представник замінюється іншим з числа осіб, зазначених у частині другій цієї статті.

5. Законний представник користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику.

Стаття 45. Захисник

1. Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

2. Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Стаття 46. Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні

1. Захисник не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу.

2. Неприбуття захисника для участі у проведенні певної процесуальної дії, якщо захисник був завчасно попереджений про її проведення, і за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, не може бути підставою для визнання цієї процесуальної дії незаконною, крім випадків, коли участь захисника є обов'язковою.

Якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, проведення процесуальної дії відкладається або для її проведення залучається захисник у порядку, передбаченому статтею 53 цього Кодексу.

3. Одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого.

4. Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених статтею 50 цього Кодексу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

5. Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту - такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватися під візуальним контролем

уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування.

6. Документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом.

7. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх службові особи зобов'язані виконувати законні вимоги захисника.

Стаття 47. Обов'язки захисника

1. Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені цим Кодексом та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

2. Захисник зобов'язаний перебувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути в призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити про таку неможливість та її причини слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, а у разі, якщо він призначений органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, - також і цей орган (установу).

3. Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю.

4. Захисник після його залучення має право відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках:

1) якщо є обставини, які згідно з цим Кодексом виключають його участь у кримінальному провадженні;

2) незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо вибраного ним способу захисту, за винятком випадків обов'язкової участі захисника;

3) умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного з захисником договору, яке проявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника, порушенні вимог цього Кодексу тощо;

4) якщо він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним.

Стаття 48. Залучення захисника

1. Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника.

2. Захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених Статтями 49 та 53 цього Кодексу.

Стаття 49. Залучення захисника слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням

1. Слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо:

1) відповідно до вимог статті 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника;

2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно;

3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні.

3. Постанова (ухвала) про доручення призначити адвоката негайно направляється відповідному органу (установі), уповноваженому

законом на надання безоплатної правової допомоги, і є обов'язковою для негайного виконання. Невиконання, неналежне або несвоєчасне виконання постанови (ухвали) про доручення призначити адвоката тягнуть відповідальність, встановлену законом.

Стаття 50. Підтвердження повноважень захисника

1. Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

2. Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається.

Стаття 51. Договір із захисником

1. Договір із захисником має право укласти особа, передбачена в частині першій статті 45 цього Кодексу, а також інші особи, які діють в її інтересах, за її клопотанням або за її наступною згодою.

Стаття 52. Обов'язкова участь захисника

1. Участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

2. В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, – з моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, – з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи;

7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту прийняття відповідного процесуального рішення;

8) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості – з моменту ініціювання укладення такої угоди.

Стаття 53. Залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії

1. Слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд залучають захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття обраного захисника неможливе.

2. Запросити захисника до участі в окремій процесуальній дії має право і сам підозрюваний, обвинувачений. Якщо потреби у проведенні невідкладних процесуальних дій за участю захисника немає і коли неможливе прибуття захисника, обраного підозрюваним, обвинуваченим, протягом двадцяти чотирьох годин, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право запропонувати підозрюваному, обвинуваченому залучити іншого захисника.

3. Під час проведення окремої процесуальної дії захисник має ті ж самі права й обов'язки, що й захисник, який здійснює захист протягом кримінального провадження.

4. Захисник як до процесуальної дії, так і після неї має право зустрічатися з підозрюваним, обвинуваченим для підготовки до проведення процесуальної дії або обговорення її результатів.

5. Здійснення захисту під час проведення окремої процесуальної дії не покладає на захисника обов'язку надалі здійснювати захист у всьому кримінальному провадженні або на окремій його стадії.

Стаття 54. Відмова від захисника або його заміна

1. Підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його.

2. Відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії.

3. Відмова від захисника не приймається у випадку, якщо його участь є обов'язковою. У такому випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений відмовляється від захисника і не залучає іншого захисника, захисник повинен бути залучений у порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу, для здійснення захисту за призначенням.

§ 3. Звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру

Стаття 290. Відкриття матеріалів іншій стороні

1. Визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

2. Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання.

3. Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.

4. Надання доступу до матеріалів включає в себе можливість робити копії або відображення матеріалів.

5. У документах, які надаються для ознайомлення, можуть бути видалені відомості, які не будуть розголошені під час судового розгляду. Видалення повинно бути чітко позначено. За клопотанням сторони кримінального провадження суд має право дозволити доступ до відомостей, які були видалені.

6. Сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.

Сторона захисту має право не надавати прокурору доступ до будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення і, як наслідок, прийняття рішення про надання чи ненадання прокурору доступу до таких матеріалів, може бути відкладено до закінчення ознайомлення сторони захисту з матеріалами досудового розслідування.

7. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними за правилами, викладеними в цій статті.

8. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів повідомляються цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, після чого ці особи мають право ознайомитися з ними в тій частині, яка стосується цивільного позову, за правилами, викладеними в цій статті.

9. Сторони кримінального провадження зобов'язані письмово підтвердити протилежній стороні, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження - прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів.

10. Сторонам кримінального провадження, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ. У разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів. Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду, не пізніше п'яти днів з дня його надходження до суду з повідомленням сторін кримінального провадження. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання, не перешкоджає розглядові клопотання.

11. Сторони кримінального провадження зобов'язані здійснювати відкриття одне одній додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду.

12. Якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

Стаття 291. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування

1. Обвинувальний акт складається слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим.

2. Обвинувальний акт має містити такі відомості:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

3-1) анкетні відомості викривача (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора;

5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення;

6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання;

7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

7-1) підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими;

8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування);

8-1) розмір пропонуваної винагороди викривачу;

9) дату та місце його складення та затвердження.

3. Обвинувальний акт підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно.

4. До обвинувального акта додається:

1) реєстр матеріалів досудового розслідування;

2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування;

3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування (крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу);

4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного;

5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації.

Надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється.

Стаття 292. Клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру

1. Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру має відповідати вимогам статті 291 цього Кодексу, а також містити інформацію про захід виховного характеру, який пропонується застосувати.

2. Клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру має відповідати вимогам статті 291 цього Кодексу, а також містити інформацію про примусовий захід медичного характеру, який пропонується застосувати, та позицію щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я.

Стаття 293. Надання копії обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та реєстру матеріалів досудового розслідування

1. Одночасно з переданням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду прокурор зобов'язаний під розписку надати їх копію та копію реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному (крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу), його захиснику, законному представнику, захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Якщо провадження здійснюється щодо юридичної особи, копії обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування надаються також представнику такої юридичної особи.

Адвокат як представник потерпілого у кримінальному провадженні

§ 4. Потерпілий і його представник

Стаття 55. Потерпілий

1. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

2. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення.

3. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

4. Потерпілим не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства.

5. За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді.

6. Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливорює подання нею відповідної заяви, положення частин першої - третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням - потерпілими може бути визнано кілька осіб.

Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможлилював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

7. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.

Положення цієї частини не поширюються на провадження, яке може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого (кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення).

Стаття 56. Права потерпілого

1. Протягом кримінального провадження потерпілий має право:

1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Кодексом;

2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування;

3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду;

4) заявляти відводи та клопотання;

5) за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла;

6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати;

7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом;

8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг;

9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження;

10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом;

11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому цим Кодексом, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 цього Кодексу, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження;

12) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених цим Кодексом;

14) користуватися іншими правами, передбаченими цим Кодексом.

2. Під час досудового розслідування потерпілий має право:

1) на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим;

2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

3) подавати докази на підтвердження своєї заяви;

4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі;

5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

3. Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право:

1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду;

2) брати участь у судовому провадженні;

3) брати участь у безпосередній перевірці доказів;

4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення;

5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

6) знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді;

7) оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому цим Кодексом.

4. На всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та цим Кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

Стаття 57. Обов'язки потерпілого

1. Потерпілий зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття - завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;

2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

Стаття 58. Представник потерпілого

1. Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник - особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

2. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні.

3. Повноваження представника потерпілого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1) документами, передбаченими статтею 50 цього Кодексу, – якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні;

2) копією установчих документів юридичної особи – якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа;

3) довіреністю – якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою.

4. Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику.

Адвокат під час оскарження рішень посадових осіб

Глава 26. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

§ 1. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування

Стаття 303. Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження

1. На досудовому провадженні можуть бути оскаржені такі рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора:

1) бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неповноті тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 цього Кодексу, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк, – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, володільцем тимчасово вилученого майна, іншою особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування;

2) рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування – потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

3) рішення слідчого про закриття кримінального провадження – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником;

4) рішення прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

5) рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою;

6) рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки – особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені законом;

7) рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій – особою, якій відмовлено у задоволенні клопотання, її представником, законним представником чи захисником;

8) рішення слідчого, прокурора про зміну порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 цього Кодексу, – підозрюваним, його захисником чи законним представником, потерпілим, його представником чи законним представником;

9-1) рішення прокурора про відмову в задоволенні скарги на недотримання розумних строків слідчим, прокурором під час досудового розслідування – особою, якій відмовлено у задоволенні скарги, її представником, законним представником чи захисником;

10) повідомлення слідчого, прокурора про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом – підозрюваним, його захисником чи законним представником;

11) відмова слідчого, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктом 9-1 частини першої статті 284 цього Кодексу, – стороною захисту, іншою особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, її представником.

2. Скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314-316 цього Кодексу.

3. Під час підготовчого судового засідання можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, передбачені пунктами 5 та 6 частини першої цієї статті.

Стаття 304. Строк подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, її повернення або відмова відкриття провадження

1. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, передбачені частиною першою статті 303 цього Кодексу, можуть бути подані особою протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності. Якщо рішення слідчого чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії.

2. Скарга повертається, якщо:

1) скаргу подала особа, яка не має права подавати скаргу;

2) скарга не підлягає розгляду в цьому суді;

3) скарга подана після закінчення строку, передбаченого частиною першою цієї статті, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або слідчий суддя за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

3. Копія ухвали про повернення скарги невідкладно надсилається особі, яка її подала, разом із скаргою та усіма доданими до неї матеріалами.

4. Слідчий суддя, суд відмовляє у відкритті провадження лише у разі, якщо скарга подана на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, прокурора, що не підлягає оскарженню.

5. Копія ухвали про відмову у відкритті провадження невідкладно надсилається особі, яка подала скаргу, разом із скаргою та усіма доданими до неї матеріалами.

6. Ухвала про повернення скарги або відмову у відкритті провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку.

7. Повернення скарги не позбавляє права повторного звернення до слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Стаття 305. Правові наслідки подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування

1. Подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування не зупиняє виконання рішення чи дію слідчого, прокурора.

2. Слідчий чи прокурор можуть самостійно скасувати рішення, передбачені пунктами 1, 2, 5 і 6 частини першої статті 303 цього Кодексу, припинити дію чи бездіяльність, які оскаржуються, що тягне за собою закриття провадження за скаргою.

Прокурор може самостійно скасувати рішення, що передбачене пунктами 3 та 10 частини першої статті 303 цього Кодексу і

оскаржується в порядку, передбаченому частиною шостою статті 284 цього Кодексу, що тягне за собою закриття провадження за скаргою.

Стаття 306. Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування

1. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду, а в кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, - слідчим суддею Вищого антикорупційного суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими Статтями 318-380 цього Кодексу, з урахуванням положень цієї глави.

2. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування розглядаються не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги.

3. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.

Стаття 307. Рішення слідчого судді за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування

1. За результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора постановляється ухвала згідно з правилами цього Кодексу.

2. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування може бути про:

- 1) скасування рішення слідчого чи прокурора;
- 1-1) скасування повідомлення про підозру;
- 2) зобов'язання припинити дію;
- 3) зобов'язання вчинити певну дію;
- 4) відмову у задоволенні скарги.

3. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на

постанову про закриття кримінального провадження, скарги на відмову слідчого, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, визначених пунктом 9-1 частини першої статті 284 цього Кодексу, про скасування повідомлення про підозру та відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру.

Стаття 308. Оскарження недотримання розумних строків

1. Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, інші особи, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування, мають право оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, прокурором під час досудового розслідування.

2. Прокурор вищого рівня зобов'язаний розглянути скаргу протягом трьох днів після її подання і в разі наявності підстав для її задоволення надати відповідному прокурору обов'язкові для виконання вказівки щодо строків вчинення певних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень. Особа, яка подала скаргу, невідкладно письмово повідомляється про результати її розгляду.

3. Службові особи, винні в недотриманні розумних строків, можуть бути притягнуті до відповідальності, встановленої законом.

§ 2. Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування

Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування

1. Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про:

- 1) відмову у наданні дозволу на затримання;
- 2) застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні;
- 3) продовження строку тримання під вартою або відмову в його продовженні;
- 4) застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту або відмову в його застосуванні;
- 5) продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні;
- 5-1) застосування запобіжного заходу у вигляді застави або про відмову в застосуванні такого заходу;
- 6) поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей або відмову в такому поміщенні;

7) продовження строку тримання особи в приймальнику-розподільнику для дітей або відмову в його продовженні;

8) направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи або відмову у такому направленні;

9) арешт майна або відмову у ньому;

10) тимчасовий доступ до речей і документів, яким дозволено вилучення речей і документів, які посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа - підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність;

11) відсторонення від посади або відмову у ньому;

11-1) продовження відсторонення від посади;

12) відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування;

13) закриття кримінального провадження на підставі частини дев'ятої статті 284 цього Кодексу.

2. Під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження або на рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження на підставі пункту 9-1 частини першої статті 284 цього Кодексу, про скасування повідомлення про підозру чи відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру, повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній.

3. Скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

Стаття 310. Порядок оскарження ухвал слідчого судді

Оскарження ухвал слідчого судді здійснюється в апеляційному порядку.

Права та обов'язки захисника під час розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції

Кримінальний процесуальний кодекс України (витяг)

Стаття 315. Вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду

1. Якщо під час підготовчого судового засідання не будуть встановлені підстави для прийняття рішень, передбачених пунктами 1-4 частини третьої статті 314 цього Кодексу, суд проводить підготовку до судового розгляду.

2. З метою підготовки до судового розгляду суд:

- 1) визначає дату та місце проведення судового розгляду;
- 2) з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд;
- 3) з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді;
- 4) розглядає клопотання учасників судового провадження про: здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту; витребування певних речей чи документів; здійснення судового розгляду в закритому судовому засіданні.
- 5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки до судового розгляду.

Стаття 316. Закінчення підготовчого провадження і призначення судового розгляду

1. Після завершення підготовки до судового розгляду суд постановляє ухвалу про призначення судового розгляду.

2. Судовий розгляд має бути призначений не пізніше десяти днів після постановлення ухвали про його призначення.

Стаття 317. Матеріали кримінального провадження (кримінальна справа) та право на ознайомлення з ними

1. Документи, інші матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками, судові рішення та інші документи і матеріали, що мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності і є матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою).

2. Після призначення справи до судового розгляду головуєчий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість

ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання. Під час ознайомлення учасники судового провадження мають право робити з матеріалів необхідні виписки та копії.

3. Матеріали про застосування заходів безпеки стосовно осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не надаються.

Стаття 318. Строки і загальний порядок судового розгляду

1. Судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку.

2. Судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов'язковою участю сторін кримінального провадження, крім випадків, передбачених цим Кодексом. У судове засідання викликаються потерпілий та інші учасники кримінального провадження.

3. Судове засідання відбувається у спеціально обладнаному приміщенні - залі судових засідань. У разі необхідності окремі процесуальні дії можуть вчинятися поза межами приміщення суду.

Стаття 324. Наслідки неприбуття прокурора і захисника

1. Якщо в судове засідання не прибув за повідомленням прокурор або захисник у кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, суд відкладає судовий розгляд, визначає дату, час та місце проведення нового засідання і вживає заходів до прибуття їх до суду. Одночасно, якщо причина неприбуття є неповажною, суд порушує питання про відповідальність прокурора або адвоката, які не прибули, перед органами, що згідно із законом уповноважені притягати їх до дисциплінарної відповідальності.

2. У разі неможливості подальшої участі прокурора в судовому провадженні він замінюється іншим у порядку, передбаченому статтею 37 цього Кодексу.

3. Якщо подальша участь у судовому провадженні захисника неможлива, головуючий пропонує обвинуваченому протягом трьох днів обрати собі іншого захисника. Якщо в кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, прибуття в судове засідання захисника, обраного обвинуваченим, протягом трьох днів неможливе, суд відкладає судовий розгляд на необхідний для з'явлення захисника строк або одночасно з відкладенням судового розгляду залучає захисника для здійснення захисту за призначенням.

4. Прокурору та захисникові, які раніше не брали участі у кримінальному провадженні, суд зобов'язаний надати час, достатній для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження і підготовки до участі в судовому засіданні.

Стаття 329. Обов'язки присутніх у залі судового засідання

1. Особи, присутні у залі судового засідання, при вході до нього суду та при виході суду повинні встати. Сторони кримінального провадження допитують свідків та заявляють клопотання, подають заперечення стоячи і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні. Свідки, експерти, спеціалісти дають показання, стоячи на місці, призначеному для свідків. Особи, присутні в залі, заслуховують вирок суду стоячи. Відхилення від цих правил допускається з дозволу головуючого в судовому засіданні.

2. Сторони та учасники кримінального провадження, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані додержуватися порядку в судовому засіданні і беззаперечно підкорятися відповідним розпорядженням головуючого у судовому засіданні.

3. Сторони та учасники кримінального провадження звертаються до суду "Ваша честь" або "Шановний суд".

4. Матеріали, речі і документи передаються головуючому в судовому засіданні через судового розпорядника.

Стаття 331. Обрання, скасування або зміна запобіжного заходу в суді

1. Під час судового розгляду суд за клопотанням сторони обвинувачення або захисту має право своєю ухвалою змінити, скасувати або обрати запобіжний захід щодо обвинуваченого.

2. Вирішення питання судом щодо запобіжного заходу відбувається в порядку, передбаченому главою 18 цього Кодексу.

3. Незалежно від наявності клопотань суд зобов'язаний розглянути питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою до спливу двомісячного строку з дня надходження до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру чи з дня застосування судом до обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. За наслідками розгляду питання суд своєю вмотивованою ухвалою скасовує, змінює запобіжний захід у вигляді тримання під вартою або продовжує його дію на строк, що не може перевищувати двох місяців. Копія ухвали вручається обвинуваченому, прокурору та направляється уповноваженій службовій особі місця ув'язнення.

До спливу продовженого строку суд зобов'язаний повторно розглянути питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою, якщо судове провадження не було завершено до його спливу.

Під час здійснення судового провадження судом присяжних питання, передбачене цією частиною, вирішує головуючий.

Стаття 350. Розгляд судом клопотань учасників судового провадження

1. Клопотання учасників судового провадження розглядаються судом після того, як буде заслухана думка щодо них інших учасників судового провадження, про що постановляється ухвала. Відмова в задоволенні клопотання не перешкоджає його повторному заявленню з інших підстав.

Стаття 351. Допит обвинуваченого

1. Допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник. Після цього обвинуваченому можуть бути поставлені запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головуючим і суддями. Крім того, головуючий має право протягом всього допиту обвинуваченого ставити йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей.

2. Якщо обвинувачений висловлюється нечітко або з його слів не можна дійти висновку, чи визнає він обставини чи заперечує проти них, суд має право зажадати від нього конкретної відповіді - "так" чи "ні".

3. У разі здійснення судового розгляду стосовно декількох обвинувачених, якщо цього вимагають інтереси кримінального провадження або безпека обвинуваченого, допит одного з обвинувачених на підставі вмотивованої ухвали суду може здійснюватися з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення в порядку, передбаченому статтею 336 цього Кодексу.

4. У судовому засіданні обвинувачений має право користуватися нотатками.

Стаття 352. Допит свідка

1. Перед допитом свідка головуючий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки свідка з обвинуваченим і потерпілим.

Крім того, головуючий з'ясовує чи отримав свідок пам'ятку про права та обов'язки свідка, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також з'ясовує, чи не відмовляється він з підстав, встановлених цим Кодексом, від давання показань, і попереджає його про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань та завідомо неправдиві показання.

2. Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуючий у судовому засіданні приводить його до присяги такого змісту:

"Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю говорити суду правду і лише правду".

Німий свідок складає присягу в письмовій формі, підписуючи текст того самого змісту.

3. Суд зобов'язаний контролювати хід допиту свідків, щоб уникнути зайвого витрачання часу, захистити свідків від образи або не допустити порушення правил допиту.

4. Кожний свідок допитується окремо. Свідки, які ще не дали показань, не мають права перебувати в залі судового засідання під час судового розгляду.

5. За клопотанням сторони кримінального провадження або самого свідка свідок допитується за відсутності певного допитаного свідка.

6. Свідка обвинувачення першим допитує прокурор, а свідка захисту – захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений (прямий допит). Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї.

7. Після прямого допиту протилежній стороні кримінального провадження надається можливість перехресного допиту свідка. Під час перехресного допиту дозволяється ставити навідні запитання.

8. Під час допиту свідка сторонами кримінального провадження головуючий за протестом сторони має право зняти питання, що не стосуються суті кримінального провадження.

9. У виняткових випадках для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторін кримінального провадження чи самого свідка постановляє вмотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможлиблює його ідентифікацію та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них. У разі якщо

існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод. Перед постановленням відповідної ухвали суд зобов'язаний з'ясувати наявність заперечень сторін кримінального провадження проти проведення допиту свідка в умовах, що унеможлиблюють його ідентифікацію, і в разі їх обґрунтованості відмовити у проведенні допиту свідка в порядку, визначеному цією частиною.

10. Для забезпечення безпеки викривача його допит в якості свідка проводиться з дотриманням Закону України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

11. Якщо свідок висловлюється нечітко або з його слів не можна дійти висновку про те, чи визнає він обставини чи заперечує проти них, суд має право зажадати від цього свідка конкретної відповіді - "так" чи "ні".

12. Після допиту свідка йому можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їх представниками та законними представниками, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головуючим та суддями.

13. Свідок, даючи показання, має право користуватися нотатками, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті.

14. Свідок може бути допитаний повторно в тому самому або наступному судовому засіданні за його клопотанням, за клопотанням сторони кримінального провадження або за ініціативою суду, зокрема, якщо під час судового розгляду з'ясувалося, що свідок може надати показання стосовно обставин, щодо яких він не допитувався. Під час дослідження інших доказів свідкам можуть ставити запитання учасники судового провадження, експерт, а також суд.

15. Суд має право призначити одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпілих, обвинувачених) для з'ясування причин розбіжності в їхніх показаннях, який проводиться з урахуванням правил, встановлених частиною дев'ятою статті 224 цього Кодексу.

16. Допитаний свідок може бути залишений у залі судового засідання на вимогу суду.

Стаття 353. Допит потерпілого

1. Перед допитом потерпілого головуючий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки потерпілого з обвинуваченим. Крім того, головуючий з'ясовує, чи отримав потерпілий пам'ятку про

права та обов'язки потерпілого, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання.

2. Допит потерпілого проводиться з дотриманням правил, передбачених частинами другою, третьою, п'ятою - чотирнадцятою статті 352 цього Кодексу.

Стаття 354. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого

1. Допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря.

2. Свідку, який не досяг шістнадцятирічного віку, головуєчий роз'яснює обов'язок про необхідність давати правдиві показання, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить до присяги.

3. До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми під час допиту, а також право протестувати проти запитань та ставити запитання. Головуючий має право відвести поставлене питання.

4. У випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження).

5. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого проводиться з дотриманням правил, передбачених цією статтею.

Стаття 356. Допит експерта в суді

1. За клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або за власною ініціативою суд має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку. Перед допитом експерта головуєчий встановлює його особу та приводить до присяги такого змісту:

"Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості".

Після цього головуєчий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку.

2. Експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони обвинувачення, першою допитує сторона обвинувачення, а експерта,

який проводив експертизу за зверненням сторони захисту, - сторона захисту. Після цього експерту можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їх представниками та законними представниками, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головуючим та суддями.

3. Експерту можуть бути поставлені запитання щодо наявності в експерта спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо), дотичних до предмета його експертизи; використаних методик та теоретичних розробок; достатності відомостей, на підставі яких готувався висновок; наукового обґрунтування та методів, за допомогою яких експерт дійшов висновку; застосовності та правильності застосування принципів та методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються достовірності висновку.

4. Суд має право призначити одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження.

5. Кожна сторона кримінального провадження для доведення або спростування достовірності висновку експерта має право надати відомості, які стосуються знань, вмінь, кваліфікації, освіти та підготовки експерта.

6. Експерт під час відповідей має право користуватися своїми письмовими та іншими матеріалами, які використовувалися під час експертного дослідження.

Стаття 364. Судові дебати

1. У судових дебатах виступають прокурор, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, обвинувачений, його законний представник, захисник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

2. Якщо в судовому розгляді брали участь декілька прокурорів, у судових дебатах на їхній розсуд має право виступити один прокурор або кожен із них обґрунтовує у промові свою позицію у певній частині обвинувачення.

3. Якщо в судовому розгляді брали участь декілька захисників обвинуваченого, порядок виступів у судових дебатах визначається ними за взаємною згодою. У разі відсутності згоди порядок їх виступів встановлює суд.

4. Якщо в судовому розгляді брали участь декілька обвинувачених, захисників, представників, порядок їх виступів у судових дебатах встановлює суд.

5. Учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові докази, суд відновлює з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин.

6. Суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. Головуючий має право зупинити виступ учасника дебатів, якщо він після зауваження повторно вийшов за межі кримінального провадження, що здійснюється, чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру, і надати слово іншому учаснику дебатів.

7. Після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися репліками. Право останньої репліки належить обвинуваченому або його захиснику.

Дії захисника під час апеляційного та касаційного оскарження вироку або ухвали суду.

Права та обов'язки захисника під час розгляду кримінального провадження в суді апеляційної інстанції

Стаття 392. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку

1. В апеляційному порядку можуть бути оскаржені судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, а саме:

1) вироки, крім випадків, передбачених статтею 394 цього Кодексу;

2) ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру;

3) інші ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом.

Ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених частиною першою цієї статті, окремому оскарженню не підлягають, крім випадків, визначених цим Кодексом. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене частиною першою цієї статті.

3. В апеляційному порядку також можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді у випадках, передбачених цим Кодексом.

Стаття 393. Право на апеляційне оскарження

1. Апеляційну скаргу мають право подати:

1) обвинувачений, стосовно якого ухвалено обвинувальний вирок, його законний представник чи захисник – в частині, що стосується інтересів обвинуваченого;

2) обвинувачений, стосовно якого ухвалено виправдувальний вирок, його законний представник чи захисник – в частині мотивів і підстав виправдання;

3) підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник;

4) законний представник, захисник неповнолітнього чи сам неповнолітній, щодо якого вирішувалося питання про застосування примусового заходу виховного характеру, – в частині, що стосується інтересів неповнолітнього;

5) законний представник та захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру;

б) прокурор;

7) потерпілий або його законний представник чи представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;

8) цивільний позивач, його представник або законний представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову;

9) цивільний відповідач або його представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову;

9¹) представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, – у частині, що стосується інтересів юридичної особи;

9²) фізична або юридична особа – у частині, що стосується її інтересів під час вирішення питання про долю речових доказів, документів, які були надані суду; третя особа – у частині, що стосується її інтересів під час вирішення питання про спеціальну конфіскацію;

9³) викривач – у частині, що стосується його інтересів під час вирішення питання виплати йому винагороди як викривачу;

10) інші особи у випадках, передбачених цим Кодексом.

Стаття 394. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень

1. Вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спрощеного провадження в порядку, передбаченому Статтями 381 та 382 цього Кодексу, не може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини.

2. Судове рішення суду першої інстанції не може бути оскаржене в апеляційному порядку з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і дослідження яких було визнано судом недоцільним відповідно до положень частини третьої статті 349 цього Кодексу.

3. Вирок суду першої інстанції на підставі угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим може бути оскаржений в апеляційному порядку:

1) обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами п'ятою – сьомою статті 474 цього Кодексу, в тому числі нероз'яснення йому наслідків укладення угоди;

2) потерпілим, його представником, законним представником, виключно з підстав: призначення судом покарання, менш суворого, ніж

узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; нероз'яснення йому наслідків укладення угоди; невиконання судом вимог, встановлених частинами шостою чи сьомою статті 474 цього Кодексу;

3) прокурором виключно з підстав затвердження судом угоди у кримінальному провадженні, в якому згідно з частиною третьою статті 469 цього Кодексу угода не може бути укладена.

4. Вирок суду першої інстанції на підставі угоди між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості може бути оскаржений:

1) обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами четвертою, шостою, сьомою статті 474 цього Кодексу, в тому числі нероз'яснення йому наслідків укладення угоди;

2) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання, менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому згідно з частиною четвертою статті 469 цього Кодексу угода не може бути укладена.

Стаття 395. Порядок і строки апеляційного оскарження

1. Апеляційна скарга подається:

1) на судові рішення, ухвалені судом першої інстанції, – через суд, який ухвалив судове рішення;

2) на ухвали слідчого судді – безпосередньо до суду апеляційної інстанції.

2. Апеляційна скарга, якщо інше не передбачено цим Кодексом, може бути подана:

1) на вирок або ухвалу про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру – протягом тридцяти днів з дня їх проголошення;

2) на інші ухвали суду першої інстанції – протягом семи днів з дня її оголошення;

3) на ухвалу слідчого судді – протягом п'яти днів з дня її оголошення.

3. Для особи, яка перебуває під вартою, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення.

Якщо ухвалу суду або слідчого судді було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, або якщо вирок було ухвалено без виклику особи, яка його оскаржує, в порядку, передбаченому статтею

382 цього Кодексу, то строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення.

4. Протягом строку апеляційного оскарження матеріали кримінального провадження ніким не можуть бути витребувані із суду. У цей строк суд зобов'язаний надати учасникам судового провадження за їх клопотанням можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження.

Стаття 396. Вимоги до апеляційної скарги

1. Апеляційна скарга подається в письмовій формі.

2. В апеляційній скарзі зазначаються:

1) найменування суду апеляційної інстанції;

2) прізвище, ім'я та по батькові (найменування), місце проживання (перебування) особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) судові рішення, яке оскаржується, і назва суду, який його ухвалив;

4) вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, та їх обґрунтування із зазначенням того, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість судового рішення;

5) клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про дослідження доказів;

6) перелік матеріалів, які додаються.

3. Якщо особа не бажає брати участь у апеляційному розгляді, вона зазначає це в апеляційній скарзі.

4. Якщо в апеляційній скарзі зазначаються обставини, які не були досліджені в суді першої інстанції, або докази, які не подавалися суду першої інстанції, то в ній зазначаються причини цього.

5. Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає. Якщо апеляційну скаргу подає захисник, представник потерпілого, то до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження відповідно до вимог цього Кодексу.

6. До апеляційної скарги та доданих до неї письмових матеріалів надаються копії в кількості, необхідній для їх надіслання сторонам кримінального провадження та іншим учасникам судового провадження, інтересів яких стосується апеляційна скарга. Цей обов'язок не поширюється на обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом або тримається під вартою.

Стаття 399. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження

1. Суддя-доповідач, встановивши, що апеляційну скаргу на вирок чи ухвалу суду першої інстанції подано без додержання вимог, передбачених статтею 396 цього Кодексу, постановляє ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху, в якій зазначаються недоліки скарги і встановлюється достатній строк для їх усунення, який не може перевищувати п'ятнадцяти днів з дня отримання ухвали особою, яка подала апеляційну скаргу. Копія ухвали про залишення апеляційної скарги без руху невідкладно надсилається особі, яка подала апеляційну скаргу.

2. Якщо особа усунула недоліки апеляційної скарги у строк, встановлений суддею-доповідачем, вона вважається поданою у день первинного її подання до суду апеляційної інстанції. Протягом трьох днів після усунення недоліків апеляційної скарги і за відсутності перешкод суддя-доповідач постановляє ухвалу про відкриття апеляційного провадження.

3. Апеляційна скарга повертається, якщо:

1) особа не усунула недоліки апеляційної скарги, яку залишено без руху, в установлений строк;

2) апеляційну скаргу подала особа, яка не має права подавати апеляційну скаргу;

3) апеляційна скарга не підлягає розгляду в цьому суді апеляційної інстанції;

4) апеляційна скарга подана після закінчення строку апеляційного оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

4. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті провадження лише, якщо апеляційна скарга подана на судове рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судове рішення оскаржене виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями статті 394 цього Кодексу.5. Копія ухвали про повернення апеляційної скарги, відмову у відкритті провадження невідкладно надсилається особі, яка подала апеляційну скаргу, разом з апеляційною скаргою та усіма доданими до неї матеріалами.

6. Ухвала про повернення апеляційної скарги або відмову у відкритті провадження може бути оскаржена в касаційному порядку.

7. Залишення апеляційної скарги без руху або її повернення не позбавляють права повторного звернення до суду апеляційної інстанції в порядку, передбаченому цим Кодексом, у межах строку на апеляційне оскарження.

Стаття 400. Наслідки подання апеляційної скарги

1. Подання апеляційної скарги на вирок або ухвалу суду зупиняє набрання ними законної сили та їх виконання, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

2. Подання апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді зупиняє набрання нею законної сили, але не зупиняє її виконання, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

3. Якщо апеляційну скаргу подано обвинуваченим, щодо якого судом ухвалено вирок за результатами спеціального судового провадження, суд поновлює строк за умови надання обвинуваченим підтвердження наявності поважних причин, передбачених статтею 138 цього Кодексу, та надсилає апеляційну скаргу разом із матеріалами кримінального провадження до суду апеляційної інстанції з дотриманням правил, передбачених статтею 399 цього Кодексу.

Стаття 402. Заперечення на апеляційну скаргу

1. Особи, зазначені у статті 393 цього Кодексу, мають право подати до суду апеляційної інстанції заперечення на апеляційну скаргу на вирок чи ухвалу суду першої інстанції в письмовій формі протягом встановленого судом апеляційної інстанції строку.

2. У запереченні на апеляційну скаргу зазначається:

- 1) найменування суду апеляційної інстанції;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування), місце проживання (перебування) особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- 3) судові рішення, яке оскаржується, і назва суду, який його ухвалив;
- 4) номер кримінального провадження в суді апеляційної інстанції, якщо він повідомлений судом апеляційної інстанції;
- 5) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог апеляційної скарги;
- 6) у разі необхідності - клопотання особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу;
- 7) перелік матеріалів, які додаються.

3. У запереченні на апеляційну скаргу зазначається, чи бажає особа взяти участь в апеляційному розгляді.

4. Заперечення на апеляційну скаргу підписується особою, яка його подає.

Стаття 403. Відмова від апеляційної скарги, зміна і доповнення апеляційної скарги під час апеляційного провадження

1. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право відмовитися від

неї до закінчення апеляційного розгляду. Захисник підозрюваного, обвинуваченого, представник потерпілого можуть відмовитися від апеляційної скарги тільки за згодою відповідно підозрюваного, обвинуваченого чи потерпілого.

2. Якщо вирок або ухвала суду першої інстанції не були оскаржені іншими особами або якщо немає заперечень інших осіб, які подали апеляційну скаргу, проти закриття провадження у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції своєю ухвалою закриває апеляційне провадження.

3. До початку апеляційного розгляду особа, яка подала апеляційну скаргу, має право змінити та/або доповнити її. У такому разі суд апеляційної інстанції за клопотанням осіб, які беруть участь в апеляційному розгляді, надає їм час, необхідний для вивчення зміненої апеляційної скарги і подання заперечень на неї.

4. Внесення до апеляційної скарги змін, які тягнуть за собою погіршення становища обвинуваченого, за межами строків на апеляційне оскарження не допускається.

Стаття 405. Апеляційний розгляд

1. Апеляційний розгляд здійснюється згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції з урахуванням особливостей, передбачених цією главою.

2. Після виконання дій, передбачених Статтями 342-345 цього Кодексу, і вирішення клопотань суддя-доповідач у необхідному обсязі доповідає зміст оскарженого судового рішення, доводи учасників судового провадження, викладені в апеляційних скаргах та запереченнях, і з'ясовує, чи підтримують свої апеляційні скарги особи, які їх подали.

3. Для висловлення доводів, а також у судових дебатах першій надається слово особі, яка подала апеляційну скаргу. Якщо апеляційні скарги подали обидві сторони кримінального провадження, першим висловлює доводи обвинувачений. Після цього слово надається іншим учасникам судового провадження.

4. Неприбуття сторін або інших учасників кримінального провадження не перешкоджає проведенню розгляду, якщо такі особи були належним чином повідомлені про дату, час і місце апеляційного розгляду та не повідомили про поважні причини свого неприбуття. Якщо для участі в розгляді в судове засідання не прибули учасники кримінального провадження, участь яких згідно з вимогами цього Кодексу або рішенням суду апеляційної інстанції є обов'язковою, апеляційний розгляд відкладається.

Права та обов'язки захисника під час розгляду кримінального провадження в суді касаційної інстанції

Стаття 424. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку

1. У касаційному порядку можуть бути оскаржені вирок та ухвали про застосування або відмову у застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції, постановлені щодо зазначених судових рішень суду першої інстанції.

2. Ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому кримінальному провадженню, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного провадження.

3. Вирок суду першої інстанції на підставі угоди після його перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на такий вирок можуть бути оскаржені в касаційному порядку:

1) засудженим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди засудженого на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами четвертою - сьомою статті 474 цього Кодексу, у тому числі нероз'яснення засудженому наслідків укладення угоди;

2) потерпілим, його представником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди потерпілого на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами шостою чи сьомою статті 474 цього Кодексу; нероз'яснення потерпілому наслідків укладення угоди;

3) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому згідно з частиною четвертою статті 469 цього Кодексу угода не може бути укладена.

4. Ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами

розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають.

Стаття 425. Право на касаційне оскарження

1. Касаційну скаргу мають право подати:

1) засуджений, його законний представник чи захисник - у частині, що стосується інтересів засудженого;

2) виправданий, його законний представник чи захисник - у частині мотивів і підстав виправдання;

3) підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник;

4) законний представник, захисник неповнолітнього чи сам неповнолітній, щодо якого вирішувалося питання про застосування примусових заходів виховного характеру, - в частині, що стосується інтересів неповнолітнього;

5) законний представник чи захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру;

6) прокурор;

7) потерпілий або його законний представник чи представник - у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;

8) цивільний позивач, його представник або законний представник - у частині, що стосується вирішення цивільного позову;

9) цивільний відповідач або його представник - у частині, що стосується вирішення цивільного позову;

10) представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, - у частині, що стосується інтересів юридичної особи.

2. Особам, які мають право подати касаційну скаргу, надається можливість ознайомитися в суді з матеріалами кримінального провадження для вирішення питання про подання касаційної скарги.

Стаття 426. Порядок і строки касаційного оскарження

1. Касаційна скарга подається безпосередньо до суду касаційної інстанції.

2. Касаційна скарга на судові рішення може бути подана протягом трьох місяців з дня проголошення судового рішення судом апеляційної інстанції, а засудженим, який тримається під вартою, - в той самий строк з дня вручення йому копії судового рішення.

3. Протягом строку, встановленого на касаційне оскарження, матеріали кримінального провадження ніким не можуть бути

витребувані з суду, який виконує судові рішення, окрім суду касаційної інстанції.

Стаття 427. Вимоги до касаційної скарги

1. Касаційна скарга подається в письмовій формі.

2. У касаційній скарзі зазначаються:

1) найменування суду касаційної інстанції;

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування), поштова адреса особи, яка подає касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) судові рішення, що оскаржується;

4) обґрунтування вимог особи, яка подала касаційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість судового рішення;

5) вимоги особи, яка подає касаційну скаргу, до суду касаційної інстанції;

6) перелік матеріалів, які додаються.

3. Якщо особа не бажає брати участі у касаційному розгляді, вона зазначає це в касаційній скарзі.

4. Касаційна скарга підписується особою, яка її подає. Якщо касаційну скаргу подає захисник, представник потерпілого, до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження відповідно до вимог цього Кодексу.

5. До касаційної скарги додаються копії судових рішень, які оскаржуються.

6. До касаційної скарги додаються її копії з додатками в кількості, необхідній для надіслання сторонам кримінального провадження і учасникам судового провадження. Ця вимога не поширюється на засудженого, який тримається під вартою.

Стаття 429. Залишення касаційної скарги без руху або її повернення

1. Суд касаційної інстанції, встановивши, що касаційну скаргу подано без додержання вимог, передбачених статтею 427 цього Кодексу, постановляє ухвалу про залишення касаційної скарги без руху, в якій зазначаються недоліки касаційної скарги і встановлюється строк, необхідний для їх усунення, що не може перевищувати п'ятнадцяти днів з дня отримання ухвали особою, яка подала касаційну скаргу.

Копія ухвали про залишення касаційної скарги без руху невідкладно надсилається особі, яка подала касаційну скаргу.

2. Якщо особа усунула недоліки касаційної скарги у строк, встановлений судом, вона вважається поданою у день первинного її подання до суду касаційної інстанції. Протягом п'яти днів після усунення недоліків касаційної скарги чи закінчення строку, встановленого для усунення недоліків касаційної скарги, суд касаційної інстанції вирішує питання про відкриття касаційного провадження.

3. Касаційна скарга повертається, якщо:

1) особа не усунула недоліки касаційної скарги, яку залишено без руху, в установлений строк;

2) її подала особа, яка не має права подавати касаційну скаргу;

3) вона подана після закінчення строку касаційного оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд касаційної інстанції за заявою такої особи не знайшов підстав для його поновлення.

Копія ухвали про повернення касаційної скарги невідкладно надсилається особі, яка подала касаційну скаргу, разом з касаційною скаргою та усіма доданими до неї матеріалами.

4. Залишення касаційної скарги без руху або її повернення не позбавляє права повторного звернення до суду касаційної інстанції в порядку, передбаченому цим Кодексом, у межах строку на касаційне оскарження.

Стаття 431. Заперечення на касаційну скаргу

1. Особи, зазначені у статті 425 цього Кодексу, мають право подати до суду касаційної інстанції заперечення на касаційну скаргу в письмовій формі протягом встановленого судом касаційної інстанції строку.

2. Заперечення на касаційну скаргу має містити:

1) найменування суду касаційної інстанції;

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування), поштову адресу особи, яка подає заперечення на касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;

3) вказівку на судові рішення, яке оскаржується;

4) номер кримінального провадження в суді касаційної інстанції, якщо він повідомлений судом касаційної інстанції;

5) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог касаційної скарги;

6) у разі необхідності - клопотання особи, яка подає заперечення на касаційну скаргу;

7) перелік матеріалів, які додаються.

3. У запереченні на касаційну скаргу зазначається, чи бажає особа взяти участь у касаційному розгляді.

4. Заперечення на касаційну скаргу підписується особою, яка його подає.

Стаття 432. Відмова від касаційної скарги, зміна і доповнення касаційної скарги під час касаційного провадження

1. Відмова від касаційної скарги, зміна і доповнення касаційної скарги під час касаційного провадження здійснюється згідно з положеннями статті 403 цього Кодексу.

Стаття 434. Касаційний розгляд

1. Касаційний розгляд здійснюється згідно з правилами розгляду в суді апеляційної інстанції з урахуванням особливостей, передбачених цією главою.

2. Після виконання дій, передбачених Статтями 342-345 цього Кодексу, і вирішення клопотань учасників судового провадження суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст судових рішень, що оскаржуються, касаційної скарги та заперечень на неї.

3. Сторони кримінального провадження та інші учасники судового провадження висловлюють свої доводи. Першою висловлює доводи особа, яка подала касаційну скаргу. Якщо касаційні скарги подали обидві сторони кримінального провадження, першими висловлюють доводи учасники судового провадження зі сторони захисту. За ними висловлюють доводи інші учасники судового провадження. Суд має право обмежити тривалість висловлення доводів, встановивши для всіх учасників судового провадження однаковий проміжок часу, про що оголошується на початку судового засідання.

4. Неприбуття сторін або інших учасників кримінального провадження не перешкоджає проведенню розгляду, якщо такі особи були належним чином повідомлені про дату, час і місце касаційного розгляду та не повідомили про поважні причини свого неприбуття. Якщо для участі в розгляді в судовому засіданні не прибули учасники кримінального провадження, участь яких згідно з вимогами цього Кодексу або рішенням суду касаційної інстанції є обов'язковою, касаційний розгляд відкладається.

5. Після закінчення касаційного розгляду колегія суддів виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

ЗРАЗКИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ АДВОКАТА

ДОГОВІР про надання правової допомоги

м. Дніпро _____ р.

Адвокат _____, (надалі іменується - **Адвокат**), який займається адвокатською діяльністю на підставі Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю № _____, виданого Дніпропетровською обласною кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури 14 жовтня 1999р. з однієї сторони, та _____ (надалі іменується – **Клієнт**), який мешкає: м. Дніпро, _____ з другої сторони, уклали даний Договір про адвокатську допомогу (надалі – Договір) про наступне.

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1 Відповідно до даної Угоди, укладеної згідно зі ст.59 Конституції України, ст.19 – 23, 26, 27 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, ст.45, 46, 58 Кримінального процесуального кодексу, ст.38, 42 Цивільного процесуального кодексу України, ст.6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Адвокат бере на себе зобов’язання виконання функцій довірених особи, представника та/або захисника і надання правової допомоги _____ (в подальшому – Клієнт) в захисті їх прав, свобод та законних інтересів в СВ Соборному ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області та Жовтневому районному суди м. Дніпропетровська при розгляді кримінального провадження _____, за обвинуваченням _____ за ч. __ ст. _____ КК України, а Клієнт зобов’язується виплатити Адвокату гонорар та забезпечити договірні умови для належного виконання цієї Угоди.

2. ПРАВА ТА ОBOB’ЯЗКИ СТОРІН

2.1.Адвокат зобов’язується:

2.1.1. Належним чином і в повному обсязі надавати вказані п.1.1 даного договору юридичні послуги.

2.1.2. Надавати Клієнту відповідно до завдання-доручення останнього усні та письмові юридичні консультації щодо предмету даного договору.

2.1.3. Своєчасно попереджати Клієнта про наявність незалежних від діяльності Адвоката обставин, які стали йому відомі, та які загрожують інтересам Клієнта, порушенням термінів або неможливістю виконання обов'язків згідно даного Договору.

2.1.4. Своєчасно попереджати про невідповідність наданих Клієнтом документів або інформації вимогам чинного законодавства та/або запиту Адвоката.

2.1.5. Інші послуги передбачені ст.19 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”.

2.2. Клієнт зобов'язується:

2.2.1. Сприяти Адвокату у створенні належних умов для якісного надання юридичних послуг Клієнту за даним Договором.

2.2.2. Надавати Адвокату повну та достовірну інформацію стосовно порядку, строків та інших додаткових умов, по яким сторони дійшли згоди, шляхом поштово-електронного, факсимільного зв'язку, телефонограмами або особисто, протягом терміну, достатнього Адвокату для виконання ним завдання-доручення.

2.2.3. Надавати Адвокату на його прохання необхідні документи та інформацію в необхідній кількості екземплярів та примірників, необхідних для виконання цього Договору, шляхом поштово-електронного, факсимільного зв'язку і телефонограмами або особисто протягом терміну, достатнього Адвокату для виконання ним завдання-доручення.

2.2.4. Відповідно до порядку та строків, що зазначаються у Договорі та його додаткових угодах, які є його невід'ємною частиною, оплатити Адвокату вартість юридичних послуг, що надаються.

2.2.5. У порядку та у відповідні строки сплачувати інші обов'язкові платежі (державне мито, плата за інформаційно-технічне забезпечення судового процесу, плата за проведення експертизи тощо), для виконання предмету даного Договору.

2.2.6. негайно, протягом не більше 1 (однієї) доби повідомляти Адвокату інформацію, яка стає відомою Клієнту впродовж виконання предмету Договору і яка стосується юридичних послуг, що надаються Адвокатом та може вплинути на результат роботи.

3. ПЛАТА ЗА НАДАННЯ ПОСЛУГ ТА ПОРЯДОК РОЗРАХУНКІВ

3.1. Клієнт зобов'язується сплатити Адвокату вартість юридичних послуг адвоката (гонорар), що надаються, у порядку та строки, визначені у додаткових угодах (замовленнях), які є невід'ємною

частиною Договору, шляхом сплати виставлених Адвокатом рахунків за послуги.

3.2. Додаткові витрати, що відповідно до завдання-доручення, що не були включені до загальної вартості юридичних послуг згідно Договору, сплачуються Клієнтом на підставі окремих рахунків.

4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ЗА ПОРУШЕННЯ ДОГОВОРУ

4.1. У випадку порушення зобов'язання, що виникає з цього Договору Сторона яка порушила зобов'язання, несе відповідальність, визначену цим Договором та (або) чинним в Україні законодавством.

4.2. Порушенням Договору є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених змістом цього Договору.

4.3. Сторона не несе відповідальності за порушення Договору, якщо воно сталося не з її вини (умислу чи необережності).

4.4. Сторона вважається невинуватою і не несе відповідальності за порушення Договору, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання цього Договору.

5. ДІЯ ДОГОВОРУ

5.1. Цей Договір вважається укладеним і набирає чинності з моменту його підписання Сторонами і скріплення печатками Сторін (у разі наявності печаток) та діє до моменту закінчення досудового слідства в якому Клієнт є потерпілим або свідком, або інших обставин за домовленістю між сторонами.

5.2. Закінчення строку цього Договору не звільняє Сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії цього Договору.

5.3. Кожна зі сторін має право в односторонньому порядку перервати дію цього Договору, шляхом передачі письмового повідомлення за 10 днів до розірвання Договору, у разі порушення іншою стороною будь-якого з пунктів цього Договору або порядку проведення й оплати послуг (робіт).

6. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1. Після набрання чинності цим Договором всі попередні переговори за ним, листування, попередні договори, протоколи про наміри та будь-які інші усні або письмові домовленості Сторін з питань, що так чи інакше стосуються цього Договору, втрачають

юридичну силу, але можуть братися до уваги при тлумаченні умов цього Договору.

6.2. Відступлення права вимоги та (або) переведення боргу за цим Договором однією із Сторін до третіх осіб допускається виключно за умови письмового погодження цього із іншою Стороною.

6.3. Додаткові угоди та додатки до цього Договору є його невід'ємною частиною і мають юридичну силу у разі, якщо вони викладені у письмовій формі, підписані Сторонами та скріплені їх печатками (у разі наявності печаток).

6.4. Цей Договір складений при повному розумінні Сторонами його умов та термінології, українською мовою у трьох автентичних примірниках, які мають однакову юридичну силу. По одному для кожної із Сторін та третій екземпляр для надання до матеріалів кримінального провадження.

6.5. В разі необхідності в наданні додаткових екземплярів договору працівникам органів МВС, Прокуратури України, СБУ та іншим фізичним та юридичним особам, сторони мають право надати належним чином завірені копії вказаного договору.

7. МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН

КЛІЄНТ

_____

м. Дніпро, _____

_____

П.І.Б..

АДВОКАТ

_____

Свідоцтво про право на заняття
адвокатською діяльністю №
_____, видане КДКА
Дніпропетровської області
_____ р..

49037, м. Дніпро., вул. ____, буд.

_____

П.І.Б.

ПРОКУРОРУ
Дніпропетровської області

Адвоката

_____

49000, м. Дніпро, вул. _____, буд.8

Тел.: _____

E-mail: _____

В інтересах

_____

ЗАЯВА
про кримінальне правопорушення

_____р. слідчий СВ ДВП ГУНП в Дніпропетровській області _____ за погодженням з прокурором Дніпропетровської місцевої прокуратури №1 _____ звернулись до Бабушкінського районного суду м./Дніпропетровська з клопотанням про надання дозволу на проведення обшуку в домоволодінні, господарських, побутових, нежитлових будівлях (приміщеннях), тимчасових спорудах (ангарах, навісах, сараях, гаражах), та земельних ділянках, розташованих за адресою м. Дніпропетровськ, _____.

Ухвалою слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська _____ від _____ вказане клопотання задоволено. (справа № _____, провадження № _____) та дозволено слідчому СВ ДВП ГУНП України в Дніпропетровській області _____ один раз протягом одного місяця з дня винесення ухвали, проведення обшуку за указаною адресою з метою виявлення та вилучення вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин.

Указаний обшук було проведено _____р.

При цьому обшук був проведений з грубими порушеннями кримінального процесуального законодавства.

Згідно 104, 234 КПК України хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. Вступна частина повинна містити відомості про всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження,

місце проживання). Протокол підписують усі учасники проведення процесуальної дії.

Незважаючи на указані вимоги діючого законодавства при проведенні указаної слідчої дії активну участь брали невідомі мешканцю будинку дві особи, які не представились, не вчинили підписи в протоколі обшуку, більше того, їх данні не вказані в протоколі обшуку, при цьому саме вони фактично проводили слідчі дії, вилучали предмети, указані в протоколі обшуку, а слідчий _____ фактично усунувся від здійснення процесуальних дій.

Таким чином слідчий _____ перевищуючи свої владні повноваження, ввів до мого будинку без мого дозволу двох невідомих осіб, що має ознаки злочину, передбаченого ч.1 ст. 365 КК України.

На усні, і письмові запити адвоката з приводу того хто саме ці особи, що приймали участь в обшуку, ні слідчий _____, ні процесуальний керівник _____ до теперішнього часу відповіді не надали.

Підчас обшуку мешканцю будинку _____ вдалося здійснити короткотерміновий відеозапис, на якому відображені особи, що фактично проводили обшук, оскільки слідчий _____ дієвої участі у обшуку не приймав та фактично усунувся від здійснення процесуальної дії.

Ч.2 ст. 162 КК України передбачає кримінальну відповідальність за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них обшуку, вчинені службовою особою.

Таким чином, вважаю, що викладені обставини свідчать про наявність в діях невідомих мені осіб - працівників поліції, складу кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.162 КК України.

Саме тому звертаюсь із цією заявою про скоєний злочин.

Згідно з ч.1 ст. 214 КПК України, слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення зобов'язаний внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

Відповідно до ч. 4 ст. 214 КПК України слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та

реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

На підставі вищевикладеного, у відповідності до ст. ст. 214, 223, 233, 234, 237 КПК України, ч.2 ст. 162 КК України,

Прошу:

1. Прийняти та невідкладно зареєструвати подану мною заяву про вчинення кримінального правопорушення *слідчим* _____ за ст. 162 ч. 2 КК України та ст. 365 ч. 1 КК України до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. Почати досудове розслідування щодо викладених в заяві фактів.

3. Письмово повідомити адвоката _____ про початок кримінального провадження, його номер в Єдиному реєстрі досудових розслідувань та закінчення досудового розслідування.

Додаток:

1. Договір про надання правової допомоги

2. Ордер адвоката

3. Копія свідоцтва про право на зайняття адв. діяльністю.

«___» _____ р.

Адвокат _____

Ст. слідчому
Дніпровського відділу поліції ГУНП
в Дніпропетровській області

Адвоката

Св-во № _____ від _____.

Робоче місце: М. Дніпро _____, вул.,

Тел. _____

E-mail. _____

В інтересах підозрюваного З.

Кримінальне провадження

№ _____ від _____ року.

КЛОПОТАННЯ

про ознайомлення з матеріалами провадження

_____ р., між адвокатом _____ та гр-ном Б. укладено договір про надання юридичної допомоги в кримінальному провадженні № _____, за підозрою гр-на З., який є сином гр-на Б., та підозрюється в скоєнні злочину за ознаками передбаченими ч.2 ст. 309 КК України.

В порядку ст. 221 КПК України з метою забезпечення прав сторони захисту, вироблення стратегії захисту прошу негайно видати до першого допиту підозрюваного гр-на З., матеріали кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за № _____ від _____ року.

Також прошу надати можливість зустрічі з підозрюваним З, до його першого допиту.

Нагадую, що відмова у видачі матеріалів кримінального провадження (за виключеннями, встановленими КПК України) є недопустимою та такою, що грубо порушує право підозрюваного на захист.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 42,45,46 КПК України, –

Прошу:

1. негайно розглянути дане клопотання та видати матеріали провадження № _____ від _____ року для ознайомлення без затягування у часі.

2. надати можливість зустрічі з підозрюваним З, до його першого допиту.

Додаток:

1. Договір про адання правової допомоги
2. Ордер адвоката
3. Копія свідоцтва про право на зайняття адв. діяльністю.

З повагою,

Адвокат _____ дата, підпис.

СЛІДЧОМУ

СВ Прокуратурі Дніпропетровської області

Представника потерпілої Соловйової Л. І. -
Адвоката

49000, м. Дніпро, вул. _____, буд.8

Тел.: _____

E-mail: _____

По кримінальному провадженню

№ _____ від _____ р.

КЛОПОТАННЯ про проведення слідчих дій

В провадженні прокуратурі Дніпропетровської області знаходиться кримінальне провадження № _____ за ст.366 ч.1, за фактом вчинення слідчим СВ ДВП ГУНП в Дніпропетровській області _____ підробки офіційних документів з метою отримання у слідчого судді дозволу на проведення обшуку домоволодіння за адресою: м. Дніпро, _____

З метою встановлення істини по справі вважаю за необхідне звернутися до слідчого с наступним клопотанням.

Підставою для звернення із заявою про скоєний злочин став той факт, що під час ознайомлення з матеріалами клопотання слідчого про проведення обшуку потерпій С. стало відомо, що підставою винесення судом ухвали про надання дозволу для проведення обшуку стало клопотання слідчого СВ Дніпропетровського відділу поліції ГУНП в Дніпропетровській області _____, в якому він вказав, що в ході досудового розслідування за кримінальним провадженням № _____, зареєстрованого до Єдиного реєстру досудових розслідувань _____ 2020р. за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, встановлено, що _____ 2020 року співробітниками відділення кримінальної поліції Дніпропетровського відділу поліції ГУНП України в Дніпропетровській області, під час відпрацювання отриманої ними

оперативної інформації, біля будинку №____ по вул. _____ в м. Дніпро, було зупинено громадянина І., _____ р.н..

В ході особистого огляду речей в період часу з 18:30 до 19:00 годин у останнього було знайдено та вилучено: два предмети схожі на гранати Ф-1 (маркування СБ 6859-29Т на другому корпусі відсутнє), запал (маркування УЗРГМ 77583) та предмет схожий на тротилову шашку вагою 200 грам (маркування тротилова шашка 200 грам), також в лівому внутрішньому кармані куртки було виявлено запал (маркування УЗРГМ -2 47-829) По даному факту відомості були внесені до ЄРДР за №_____ за ч. 1 ст. 263 КК України. В ході проведення досудового розслідування було встановлено, що невстановлена особа, знаходячись на території Жовтневого району м. Дніпропетровська здійснила збут вибухівки гр. І.

Також, в цьому клопотанні слідчий _____ вказав, що під час досудового розслідування кримінальним провадженням, проведено слідчі дії направлені на встановлення особи, що незаконно виготовляє та зберігає наркотичні засоби та психотропні речовини, а також інших осіб, причетних до скоєного кримінального правопорушення, та встановлення каналів постачання медичних препаратів, та інгредієнтів з яких виготовляються вищевказані заборонені речовини.

Крім цього, в клопотанні слідчого вказано, що під час проведення заходів, оперативними співробітниками ВКП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області в порядку ст. 40 КПК України направлено доручення, в ході виконання якого нібито встановлено причетність до вищевказаного кримінального правопорушення С. _____ р.н, який проживає за адресою Дніпропетровська область, с. _____, котрий, зі слів свідків К. та Д., причетний до вищевказаного правопорушення, і саме С., за місцем свого мешкання незаконно збуває зброю, боєприпаси та вибухівку.

Виходячи з того, що гр-н С., який є сином потерпілої по кримінальному провадженню №_____, ніколи і нікому не здійснював збут вогнепальної зброї та боєприпасів, вважаю, що вищевказане клопотання прямо вказує на підтвердження факту вчинення слідчим СВ ДВП ГУНП в Дніпропетровській області _____ підробки офіційних документів з метою отримання у слідчого судді дозволу на проведення обшуку домоволодіння за адресою: м. Дніпро, _____.

В зв'язку з вищевикладеним, керуючись ст. 58, 56 КПК України, –

Прошу:

Провести по кримінальному провадженню № _____ ряд слідчих дій, які спрямовані на доказ протиправних дії слідчого _____, а саме:

1. Витребувати з Бабушкінського районного суду м. Дніпра матеріали (копії матеріалів) судової справи № _____, тобто - клопотання слідчого _____ на надання дозволу про проведення обшуку

2. Допитати в якості свідків гр-н:

С., _____ р.н., м. Дніпро _____;

К., _____ р.н. прож. м. Дніпро, _____;

Д., _____ р.н., прож. М. Дніпро,

При допиті вказаних осіб з'ясувати наступні питання:

– Чи знайомі К.. та Д.. із С., _____ р.н.?

– При яких обставинах познайомились?

– Хто саме їх познайомив із С. ?

– Скільки разів зустрічались та скільки часу спілкувались із С. ?

Інші запитання, які спрямовані на встановлення факту будь-яких відносин К. та Д. з С.

3. Провести сумісний допит С., К., Д.

4. Провести інші слідчі дії, необхідність в проведенні яких вникне при з'ясуванні обставин справи.

Представник потерпілої

Адвокат _____ Дата Підпис

СЛІДЧОМУ
СВ Новокодацького ВП ДВП ГУНП
в Дніпропетровській області
Рубану С.В.

Адвоката

_____

49000, м. Дніпро, _____

Тел.: _____

E-mail.- _____

В інтересах підозрюваного
З.

*Документи, що підтверджують повноваження
захисника, знаходяться в матеріалах
провадження*

КЛОПОТАННЯ про одночасний допит двох осіб

В провадженні Новокодацького ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області знаходяться матеріали кримінального провадження № _____ від _____ за підозрою В. та З. у скоєнні злочину, який передбачений ч. 2 ст. 186 КК України.

Під час досудового слідства були допитані:

- гр. Б. – в якості потерпілого
- гр. З. – в якості підозрюваного

Ч.9 ст. 224 КПК України передбачає, що слідчий має право провести одночасний допит двох вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

Вважаю, що одночасний допит потерпілого Б. та підозрюваного З. буде сприяти усуненню розбіжностей в їхніх показах, встановленню істини по справі, та, в подальшому, винесенню справедливого вироку.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 42, 45, ч.2 ст. 224 КПК України, –

Прошу:

Провести одночасний допит потерпілого Б. та підозрюваного З.

Адвокат Прізвище, підпис

СЛІДЧОМУ
СВ Ленінського ВП ДВП ГУНП
в Дніпропетровській області
Рубану С.В.

Адвоката

_____
49000, м. Дніпро, вул. _____, буд.8
Тел.: _____
E-mail: _____

По кримінальному провадженню
№ _____ від _____ р.

В інтересах підозрюваного
Н.

*Документи, що підтверджують
повноваження захисника,
знаходяться в матеріалах провадження*

КЛОПОТАННЯ про зміну кваліфікації злочину

В провадженні Ленінського ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області знаходяться матеріали кримінального провадження № _____ від _____ за підозрою В. та Н. у скоєнні злочину, який передбачений ч. 2 ст. 186 КК України.

Під час досудового слідства були допитані підозрюваний Н. вказав, що він не мав наміру заволодіти майном потерпілого Б., та завдав потерпілому ударив виключно з метою припинити сутичку, яка була проміж потерпілим та підозрюваним В.

Вказані покази Н. підтвердив сам потерпілий, який вказав, що Н. тільки вдарив його, ніякого телефону та інших речей Н. у нього не забирав. Після того, як Н. завдав йому ударів, він (Н.) пішов з міста скоєння злочину.

При ознайомленні з матеріалами провадження встановлено, що матеріалах відсутні будь які докази, які вказують на те що дії Н., мав намір заволодіти майном потерпілого Б.

Таким чином, слід зробити висновок, що дії підозрюваного Н., невірні кваліфіковані, як дії які спрямовані на відкрите заволодіння майном громадян, тобто грабіж.

Вважаю, що матеріали кримінального провадження містять повну доказову базу стосовно дій Н. В.В. які містять ознаки злочину, передбаченого ч.2 ст. 186 УК України, як хуліганство, яке скоєне групою осіб.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 42, 45, 279, 278 КПК України, ч.2 ст. 296 КК України –

Прошу:

Змінити раніше вручене повідомлення про підозру Н. у скоєнні злочину передбаченого ч. 2 ст. 186 УК України та кваліфікувати дії Н. В.В. як кримінальне правопорушення передбачене ч.2 ст. 296 КК України.

Вручити Н. _____ р.н. повідомлення про підозру у скоєнні злочину, який передбачений ч. 2 ст. 296 КК України.

Адвокат _____

СЛІДЧОМУ
СВ Дніпродзержінського МУ ГУМВС України
в Дніпропетровській області
капітану міліції

Адвоката

В інтересах підозрюваного
Ю.

КЛОПОТАННЯ **про призначення судової психолого-психіатричної експертизи**

В СВ Дніпродзержінського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області знаходиться кримінальне провадження № _____ відносно Ю. зі підозрою в скоєнні злочину передбаченому ч.2 ст. 286 КК України.

20.11.2014р. Ю. оголошено повідомлення про підозру в скоєнні вищевказаного кримінального правопорушення.

Ю. підозрюється в тому, що 25.03.2014р., знаходячись в стані алкогольного сп'яніння керував транспортним засобом «Опель Кадет» д/н _____ близько 02.25 год. скоїв дорожньо-транспортну пригоду, внаслідок якої, пасажир вищевказаного автомобіля – Г., загинув.

Ю., допитаний в якості підозрюваного за вищевказаним кримінальним провадженням, пояснив, що він не пам'ятає, того, що знаходився за кермом вищевказаного автомобіля і тому не може нічого пояснити с приводу оголошеної підозри. При цьому, Ю. не заперечував, що знаходився в вказаний час в стані алкогольного сп'яніння.

При цьому матеріали провадження вказують на те, що Ю. близько 02.25 год., 25.03.2014р. знаходився неподалік місяця ДТП.

Однак Ю. вказаних фактів також не пам'ятає.

Відсутність будь-яких спогадів про обставини ДТП свідчить про те, що в психіці Ю. можливі психічні розлади, які можуть суттєво вплинути на притягнення Ю. до кримінальної відповідальності.

Однак, встановити наявність вказаних розладів психіки неможливо без спеціальних знань, що є підставою для призначення судової психолого-психіатричної експертизи на підставі ст. 242 КПК України.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 45-47, 101, 242, КПК України, –

Прошу:

Призначити по кримінальному провадженню № _____ відносно Ю. судову психолого-психіатричну експертизу на розгляд якої поставити наступні запитання:

1. Який вид пам'яті у підозрюваного Ю. є переважаючим?
2. Чи є у підозрюваного Ю. вікові та індивідуальні особливості, що можуть вплинути на об'єктивність її показань?
3. Як міг вплинути психічний стан підозрюваного Ю. в момент сприйняття події на правильність сприйняття, запам'ятовування, відтворення фактів, що мають значення для справи?
4. Чи міг підозрюваний Юданов Олексій Вікторович, перебуваючи у певному психічному стані, передбачати наслідки своїх дій?
5. Чи здатний підозрюваний Юданов Олексій Вікторович, враховуючи рівень і особливості його розумового розвитку, правильно розуміти значення своїх конкретних дій та їх наслідків?
6. Чи міг підозрюваний Юданов Олексій Вікторович, за станом його психіки, усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними?
7. Чи були викликані суспільне небезпечні дії підозрюваного Ю. станом сильного душевного хвилювання (фізіологічного афекту)?
8. Які причини обумовили настання цього стану?
9. У якій формі протікав афект?
10. Чи міг о підозрюваний Юданов Олексій Вікторович у такому стані передбачати наслідки своїх дій?
11. Чи страждав підозрюваний Юданов Олексій Вікторович під час інкримінованого йому діяння (діянь) психічним розладом, внаслідок якого він не міг у той період усвідомлювати свої дії або керувати ними?
12. До якої категорії хворобливих станів належить даний психічний розлад — хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства, іншого хворобливого стану психіки?

13. Чи страждає підозрюваний Юданов Олексій Вікторович у даний час психічною хворобою, що позбавляє його можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними? Якщо так, то коли почалася ця психічна хвороба?

14. Чи потребує обвинувачений застосування до нього примусових заходів медичного характеру, якщо так, то яких саме?

Проведення судової психолого-психіатричної експертизи прошу доручити експертам Комунального закладу «Дніпропетровська клінічна психіатрична лікарня Дніпропетровської обласної Ради».

Для проведення експертизи надати експертам матеріали кримінального провадження № 12014040160000063.

Адвокат _____

СЛІДЧОМУ

СВ Прокуратури Дніпропетровської області

Представника потерпілої Соловйової Л. І. -

Адвоката _____

49000, м. Дніпро, вул. _____, буд.8

Тел.: _____

E-mail: _____

По кримінальному провадженню

№ _____ від _____ р.

КЛОПОТАННЯ

про проведення слідчих дій

В провадженні прокуратурі Дніпропетровської області знаходиться кримінальне провадження № _____ за ст.366 ч.1, за фактом вчинення слідчим СВ ДВП ГУНП в Дніпропетровській області _____ підробки офіційних документів з метою отримання у слідчого судді дозволу на проведення обшуку домоволодіння за адресою: м. Дніпро, _____

З метою встановлення істини по справі вважаю за необхідне звернутися до слідчого с наступним клопотанням.

Підставою для звернення із заявою про скоєний злочин став той факт, що під час ознайомлення з матеріалами клопотання слідчого про проведення обшуку потерпілій С. стало відомо, що підставою винесення судом ухвали про надання дозволу для проведення обшуку стало клопотання слідчого СВ Дніпропетровського відділу поліції ГУНП в Дніпропетровській області _____, в якому він вказав, що в ході досудового розслідування за кримінальним провадженням № _____, зареєстрованого до Єдиного реєстру досудових розслідувань _____ 2020р. за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, встановлено, що _____ 2020 року співробітниками відділення кримінальної поліції Дніпропетровського відділу поліції ГУНП України в Дніпропетровській області, під час відпрацювання отриманої ними

оперативної інформації, біля будинку №____ по вул. _____ в м. Дніпро, було зупинено громадянина І., _____ р.н..

В ході особистого огляду речей в період часу з 18:30 до 19:00 годин у останнього було знайдено та вилучено: два предмети схожі на гранати Ф-1 (маркування СБ 6859-29Т на другому корпусі відсутнє), запал (маркування УЗРГМ 77583) та предмет схожий на тротилову шашку вагою 200 грам (маркування тротилова шашка 200 грам), також в лівому внутрішньому кармані куртки було виявлено запал (маркування УЗРГМ -2 47-829) По даному факту відомості були внесені до ЄРДР за № _____ за ч. 1 ст. 263 КК України. В ході проведення досудового розслідування було встановлено, що невстановлена особа, знаходячись на території Жовтневого району м. Дніпропетровська здійснила збут вибухівки гр. І.

Також, в цьому клопотанні слідчий _____ вказав, що під час досудового розслідування кримінальним провадженням, проведено слідчі дії направлені на встановлення особи, що незаконно виготовляє та зберігає наркотичні засоби та психотропні речовини, а також інших осіб, причетних до скоєного кримінального правопорушення, та встановлення каналів постачання медичних препаратів, та інгредієнтів з яких виготовляються вищевказані заборонені речовини.

Крім цього, в клопотанні слідчого вказано, що під час проведення заходів, оперативними співробітниками ВКП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області в порядку ст. 40 КПК України направлено доручення, в ході виконання якого нібито встановлено причетність до вищевказаного кримінального правопорушення С. _____ р.н, який проживає за адресою Дніпропетровська область, с. _____, котрий, зі слів свідків К. та Д., причетний до вищевказаного правопорушення, і саме С., за місцем свого мешкання незаконно збуває зброю, боєприпаси та вибухівку.

Виходячи з того, що гр-н С., який є сином потерпілої по кримінальному провадженню № _____, ніколи і нікому не здійснював збут вогнепальної зброї та боєприпасів, вважаю, що вищевказане клопотання прямо вказує на підтвердження факту вчинення слідчим СВ ДВП ГУНП в Дніпропетровській області _____ підробки офіційних документів з метою отримання у слідчого судді дозволу на проведення обшуку домоволодіння за адресою: м. Дніпро, _____.

В зв'язку з вищевикладеним, керуючись ст. 58, 56 КПК України, -

Прошу:

Провести по кримінальному провадженню № _____ ряд слідчих дій, які спрямовані на доказ протиправних дії слідчого _____, а саме:

1. Витребувати з Бабушкінського районного суду м. Дніпра матеріали (копії матеріалів) судової справи № _____, тобто - клопотання слідчого _____ на надання дозволу про проведення обшуку

2. Допитати в якості свідків гр-н:

С., _____ р.н., м. Дніпро _____;

К., _____ р.н. прож. м. Дніпро, _____;

Д., _____ р.н., прож. м. Дніпро, _____

При допиті вказаних осіб з'ясувати наступні питання:

– Чи знайомі К.. та Д.. із С., _____ р.н.?

– При яких обставинах познайомились?

– Хто саме їх познайомив із С. ?

– Скільки разів зустрічались та скільки часу спілкувались із С. ?

Інші запитання, які спрямовані на встановлення факту будь-яких відносин К. та Д. з С.

3. Провести сумісний допит С., К., Д.

4. Провести інші слідчі дії, необхідність в проведенні яких вникне при з'ясуванні обставин справи.

Представник потерпілої

Адвокат _____ Дата Підпис

СЛІДЧОМУ
СВ Кам'янського МУ ГУНП України
в Дніпропетровській області
капітану поліції

Адвоката

В інтересах підозрюваного
Ю.

КЛОПОТАННЯ **про призначення судової психолого-психіатричної експертизи**

В СВ Кам'янського МУ ГУНП України в Дніпропетровській області знаходиться кримінальне провадження № _____ відносно Ю. зі підозрою в скоєнні злочину передбаченому ч.2 ст. 286 КК України.

20.11.2014р. Ю. оголошено повідомлення про підозру в скоєнні вищевказаного кримінального правопорушення.

Ю. підозрюється в тому, що 25.03.2014р., знаходячись в стані алкогольного сп'яніння керував транспортним засобом «Опель Кадет» д/н _____ близько 02.25 год. скоїв дорожньо-транспортну пригоду, внаслідок якої, пасажир вищевказаного автомобіля – Г., загинув.

Ю., допитаний в якості підозрюваного за вищевказаним кримінальним провадженням, пояснив, що він не пам'ятає, того, що знаходився за кермом вищевказаного автомобіля і тому не може нічого пояснити с приводу оголошеної підозри. При цьому, Ю. не заперечував, що знаходився в вказаний час в стані алкогольного сп'яніння.

При цьому матеріали провадження вказують на те, що Ю. близько 02.25 год., 25.03.2014р. знаходився неподалік місяця ДТП.

Однак Ю. вказаних фактів також не пам'ятає.

Відсутність будь-яких спогадів про обставини ДТП свідчить про те, що в психіці Ю. можливі психічні розлади, які можуть суттєво вплинути на притягнення Ю. до кримінальної відповідальності.

Однак, встановити наявність вказаних розладів психіки неможливо без спеціальних знань, що є підставою для призначення судової психолого-психіатричної експертизи на підставі ст. 242 КПК України.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 45-47, 101, 242, КПК України, –

Прошу:

Призначити по кримінальному провадженню № _____ відносно Ю. судову психолого-психіатричну експертизу на розгляд якої поставити наступні запитання:

1. Який вид пам'яті у підозрюваного Ю. є переважаючим?
2. Чи є у підозрюваного Ю. вікові та індивідуальні особливості, що можуть вплинути на об'єктивність її показань?
3. Як міг вплинути психічний стан підозрюваного Ю. в момент сприйняття події на правильність сприйняття, запам'ятовування, відтворення фактів, що мають значення для справи?
4. Чи міг підозрюваний Юданов Олексій Вікторович, перебуваючи у певному психічному стані, передбачати наслідки своїх дій?
5. Чи здатний підозрюваний Юданов Олексій Вікторович, враховуючи рівень і особливості його розумового розвитку, правильно розуміти значення своїх конкретних дій та їх наслідків?
6. Чи міг підозрюваний Юданов Олексій Вікторович, за станом його психіки, усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними?
7. Чи були викликані суспільне небезпечні дії підозрюваного Ю. станом сильного душевного хвилювання (фізіологічного афекту)?
8. Які причини обумовили настання цього стану?
9. У якій формі протікав афект?
10. Чи міг о підозрюваний Юданов Олексій Вікторович у такому стані передбачати наслідки своїх дій?
11. Чи страждав підозрюваний Юданов Олексій Вікторович під час інкримінованого йому діяння (діянь) психічним розладом, внаслідок якого він не міг у той період усвідомлювати свої дії або керувати ними?
12. До якої категорії хворобливих станів належить даний психічний розлад – хронічного психічного захворювання, тимчасового

розладу психічної діяльності, недоумства, іншого хворобливого стану психіки?

13. Чи страждає підозрюваний Юданов Олексій Вікторович у даний час психічною хворобою, що позбавляє його можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними? Якщо так, то коли почалася ця психічна хвороба?

14. Чи потребує обвинувачений застосування до нього примусових заходів медичного характеру, якщо так, то яких саме?

Проведення судової психолого-психіатричної експертизи прошу доручити експертам Комунального закладу «Дніпропетровська клінічна психіатрична лікарня Дніпропетровської обласної Ради».

Для проведення експертизи надати експертам матеріали кримінального провадження № 12014040160000063.

Адвокат _____

ДО ЗАВОДСЬКОГО РАЙОННОГО СУДУ
м. Дніпродзержинська

Адвоката

Св-во № _____ від _____.
Робоче місце: М. Дніпро _____, вул.,
Тел. _____
E-mail. _____
В інтересах підозрюваного Ю.

Кримінальне провадження
№ _____ від _____ року.

КЛОПОТАННЯ

про призначення додаткової комісійної судово-автотехнічної та судово-медичної експертизи

На розгляді в Заводському районному суді м. Кам'янське знаходиться кримінальне провадження за підозрою Ю. в скоєнні злочину передбаченому ст. 286 ч.2 КК України.

Ю. звинувачується в тому, що _____ року, приблизно в 02 години 25 хвилин на пр. Аношкіна в районі перехрестя з вул. Макіївської в м. Кам'янське, сталася дорожньо-транспортна пригода, при якій автомобіль «Опель Кадет», д. н. _____, під керування Ю. виїхав за межі проїзної частини, де здійснив перекидання та падіння на залізничну колію. Внаслідок ДТП загинув власник автомобіля «Опель Кадет» - Г.

Обвинувачений Ю. не визнає свою вину у скоєнні злочину.

Під час ознайомлення з матеріалами справи встановлено, що згідно висновками експерту №428 від _____ р. (т.1 а.с. 194-198). у потерпілого Г. виявлені тілесні ушкодження у вигляді **крововилив у м'які покрови голови зі сторони внутрішнього боку, перелом 8-11 ребер по задньопаховий лінії праворуч з пошкодженням пристінкової плеври, вертикальні переломи лонного зчленуванні, обох кресцово-клубових зчленувань, гілок лонної та сідничної кісток з обох боків, перелом правої стегнової кістки, рани легень, садна, синці та рани тіла. Виявлена сполучена тупа травма відноситься до ТЯЖКИХ тілесних ушкоджень, по ознаці небезпеки**

для життя та в даному випадку призвела до смерті та знаходиться у причинному зв'язку з ДТП.(т.1 а.с. 198)

Також, в матеріалах справи знаходиться висновок експерта №228 від _____ (т.2 а.с.138-154) складений на підставі постанови слідчого _____ про призначення комісійної судово-автотехнічної та судово-медичної експертизи.

У відповіді на запитання №4 вказаного висновку вказано що «відповісти на питання в якості водія чи пасажир переднього або заднього сидіння знаходився в автомобілі потерпілий не представляється можливим, т. я. відсутні переконливі об'єктивні судово-медичні дані. Але, враховуючи характер пошкоджень, виявлених в області переднього пасажирського сидіння, мало ймовірно, що потерпілий в момент травмування знаходився на цьому місті (на передньому пасажирському сидінні)». Т.2 а.с.154

При цьому, відповідь про ймовірність отримання потерпілим Г. тілесних ушкоджень саме на місті водія у висновку експерта відсутня з тих підстав, що слідчий в постанові про призначення комісійної судово-автотехнічної та судово-медичної експертизи не ставив вказане запитання на розгляд експерта.

Також, в постанові слідчого відсутнє запитання про ймовірність отримання підозрюваним Ю. встановлених у нього тілесних ушкоджень саме на місці водія, тобто рулем та іншими деталями салону автомобіля, які знаходяться зі сторони водія автомобіля «Опель Кадет», д. н. _____.

Вказані факти свідчать про неповноту, досудового слідства та його обвинувальний ухил.

Вважаю, що вказані недоліки досудового слідства необхідно усунути в ході судового розгляду цього кримінального провадження.

Відповіді на запитання про те, чи міг потерпілий Гаркуша В.М. отримати тілесні ушкодження знаходячись на місті водія, а також відповідь на запитання про ймовірність отримання підозрюваним Ю. встановлених у нього тілесних ушкоджень саме на місці водія має важливе значення для встановлення істини справи і потребує спеціальних знань, що згідно із положеннями ч.1 ст. 242 КПК України є підставою для призначення експертизи.

Таким чином, з метою усунення неповноти досудового слідства та для встановлення істини по справі виникає необхідність в призначенні комісійної судово-автотехнічної та судово-медичної експертизи.

Проведення вищевказаної експертизи вважаю за необхідне доручити експертам Дніпропетровського НДІСЕ та ОКЗ «Бюро СМЕ»

з тих підстав, що вказані експерти вже проводили таку експертизу по вказаному провадженню, та мають все необхідні експертні матеріали для відповіді на поставлені запитання.

Будь-які процесуальні підстави для проведення комісійної судово-автотехнічної та судово-медичної експертизи в іншому експертному закладі в матеріалах кримінального провадження відсутні та в ході судового слідства не встановлені.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. 45, 46, 47, 242, 232, 350 КПК України, –

Прошу:

Призначити по кримінальному провадженню за обвинуваченням Ю. за ч.2 ст. 286 КК України додаткову комісійну судово-автотехнічну та судово-медичну експертизу на розгляд якої поставити наступні запитання:

1. Чи можливе спричинення тілесних ушкоджень, які виявлені у потерпілого Гаркуші В.М. рулем та іншими деталями салону автомобіля, які знаходяться зі сторони водія автомобіля «Опель Кадет», д. н. _____?

2. Чи знаходився потерпілий Гаркуша В.М, на момент травмування на місті водія автомобіля «Опель Кадет», д. н. _____?

3. Чи можливе отримання тілесних ушкоджень, які виявлені у обвинуваченого Ю. рулем та іншими деталями салону автомобіля, які знаходяться зі сторони водія автомобіля «Опель Кадет», д. н. _____?

4. Чи можливе отримання тілесних ушкоджень, які виявлені у обвинуваченого Ю. під час його знаходження в момент ДТП на місті водія автомобіля «Опель Кадет», д. н. _____?

Проведення вказаної експертизи доручити експертам Дніпропетровського НДІСЕ та ОКЗ «Бюро СМЕ»

Для проведення експертизи надати експертам матеріали кримінального провадження за обвинуваченням Ю. за ч.2 ст. 286 КК України.

Адвокат

ПРОКУРОРУ

Місцевої прокуратури №2 м. Дніпро _____

Адвоката

_____

Св-во № _____ від _____.

Робоче місце: М. Дніпро _____, вул.,

Тел. _____

Е-mail. _____

В інтересах підозрюваного Н.

Кримінальне провадження

№ _____ від _____ року.

КЛОПОТАННЯ

про закриття кримінального провадження

У Вашому провадженні перебуває матеріал досудового розслідування за № _____ від _____ за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365 ч. 2 КК України.

_____ р. повідомлення про підозру в скоєні вказаного кримінального правопорушення пред'явлено Н, _____ р.н.

При ознайомленні з матеріалами кримінального провадження в порядку ст. 290 КПК України, прямих, достатніх та належних доказів, які підтверджують факт скоєння *підозрюваним Н.* кримінального правопорушення, стороною захисту не виявлено.

Наявність доказів, які нібито доводять причетність Н. до інкримінованого правопорушення, викликає обґрунтовані сумніви в частині законності їх отримання та достовірності.

Наявність у сторони захисту зауважень, щодо порядку отримання доказів, у зв'язку з чим деякі із них у судовому порядку мають бути визнані недопустимими, вказують на те, що подія кримінального правопорушення не доведена.

Основним завдання кримінального провадження, які передбачені ст. 2 КПК України є, зокрема, забезпечення повного та

неупередженого розслідування з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до кримінальної відповідальності в міру своєї вини, жоден не винуватий не був обвинувачений.

На підставі вищевикладеного, керуючись п. 1 ч. 2 ст. 283, п.1 ч. 1 ст. 284 КПК України, –

Прошу:

Прийняти рішення про закриття кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за № _____ від _____, у зв'язку із відсутністю події кримінального правопорушення.

Адвокат _____

ГОЛОВНОМУ ЛІКАРЮ
КЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКА
МКЛ №16 ДОР»

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

На підставі ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» прошу надати інформацію,

– Чи звертався 01-02. 12. 2018р. до КЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МКЛ №16 ДОР» гр-н П. _____ р.н.?

– Якщо звертався, який діагноз був встановлений П.?

– Яке лікування було призначено П.?

– Яка тривалість цього лікування?

Відповідь на вказаний запит прошу видати на руки пред'явнику запиту – _____, паспорт: серія _____, № _____, виданий _____ РВ ДМУ УМВС України в Дніпропетровській області _____ р.

Додаток:

1. Копія ордеру адвоката;

2. Копія свідоцтва про право на зайняття адв. діяльністю;

З повагою,

Адвокат _____

ГОЛОВНОМУ ЛІКАРЮ
КЗ «Дніпропетровський Наркологічний диспансер
Дніпропетровської обласної Ради»

В. _____
прож. м. Дніпро, _____

ЗАЯВА
про згоду на розголошення кондиційної інформації

Я, _____,
_____ р.н., паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____
надаю свою згоду на розголошення конфіденційної інформації
стосовно мене та мого лікування у КЗ «Дніпропетровський
Наркологічний диспансер Дніпропетровської обласної Ради», яку
необхідно вказати у відповіді на адвокатський запит № _____ від
_____ р., який наданий моїм захисником – адвокатом _____,
свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю № _____,
виданого Дніпропетровською КДКА _____.

Заява мною прочитана, зміст заяви мені зрозумілий, підписано
власноруч.

« _____ » _____ 20 _____ р.

Прізвище, підпис

СЛІДЧОМУ
СВ Соборного ВП ДВП ГУНП
в Дніпропетровській області
Рубану С.В.

Адвоката

_____ , буд.8

Тел.: _____

E-mail: _____

По кримінальному провадженню
№ _____ від _____ р.

В інтересах підозрюваного
Н.

*Документи, що підтверджують
повноваження захисника,
знаходяться в матеріалах провадження*

КЛОПОТАННЯ про зміну кваліфікації злочину

В провадженні Соборного ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області знаходяться матеріали кримінального провадження № _____ від _____ за підозрою В. та Н. у скоєнні злочину, який передбачений ч. 2 ст. 186 КК України.

Під час досудового слідства були допитані підозрюваний Н. вказав, що він не мав наміру заволодіти майном потерпілого Б., та завдав потерпілому ударив виключно з метою припинити сутичку, яка була проміж потерпілим та підозрюваним В.

Вказані покази Н. підтвердив сам потерпілий, який вказав, що Н. тільки ударив його, ніякого телефону та інших речей Н. у нього не забирав. Після того, як Н. завдав йому ударів, він (Н.) пішов з міста скоєння злочину.

При ознайомленні з матеріалами провадження встановлено, що матеріалах відсутні будь які докази, які вказують на те що дії Н., мав намір заволодіти майном потерпілого Б.

Таким чином, слід зробити висновок, що дії підозрюваного Н., невірні кваліфіковані, як дії які спрямовані на відкрите заволодіння майном громадян, тобто грабіж.

Вважаю, що матеріали кримінального провадження містять повну доказову базу стосовно дій Н. В.В. які містять ознаки злочину, передбаченого ч.2 ст. 186 УК України, як хуліганство, яке скоєне групою осіб.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 42, 45, 279, 278 КПК України, ч.2 ст. 296 КК України –

Прошу:

Змінити раніше вручене повідомлення про підозру Н. у скоєнні злочину передбаченого ч. 2 ст. 186 УК України та кваліфікувати дії Н. В.В. як кримінальне правопорушення передбачене ч.2 ст. 296 КК України.

Вручити Н. _____ р.н. повідомлення про підозру у скоєнні злочину, який передбачений ч. 2 ст. 296 КК України.

Адвокат _____

ДО САМАРСЬКОГО РАЙОННОГО СУДУ
м. Дніпропетровська
Адвоката

Св-во № _____ від _____.
Робоче місце: м. Дніпро _____, вул.,
Тел. _____
E-mail. _____
В інтересах обвинуваченого Б
Кримінальне провадження
№ _____ від _____ року.

ЗАЯВА ПРО ПРИМИРЕННЯ

У провадженні Вашого суду розглядається кримінальне провадження № _____ відносно Б. обвинуваченого за ч. 1 ст. 125 КК України, який _____ року внаслідок необережних дій спричинив мені тілесні ушкодження середньої тяжкості потерпілої С.

_____ року обвинувачений Б. примирився з потерпілою С., що підтверджується заявою потерпілої С. про примирення, яке приєднане до матеріалів кримінального провадження.

У вказаній заяві потерпіла С. вказує, що зла на обвинуваченого Б. не тримає, жодних матеріальних чи моральних претензій до обвинуваченого Б. не має, та не заперечує проти закриття кримінального провадження.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. 46 КК України, ст. 42, 45 КПК України, –

Прошу:

Закрити кримінальне провадження № _____ відносно Б., який обвинувачується у скоєнні злочину, який передбачений ч.1 ст. 125 КК України.

«__» _____ р.
Адвокат _____

ДО ЖОВТНЕВОГО РАЙОННОГО СУДУ
м. Дніпропетровська

Адвоката

_____

Св-во № _____ від _____.

Робоче місце: м. Дніпро _____, вул.

Тел. _____

E-mail. _____

В інтересах обвинуваченого В.

Кримінальне провадження

№ _____ від _____ року.

Заява

Прошу долучити до матеріалів кримінального провадження № _____ за обвинуваченням В. за ч.1 ст.185 КК України, заяву обвинуваченого В. про відмову від затвердження судом угоди про примирення між В, та потерпілою Б.

Заява підписана в присутності його захисника – адвоката

_____

Адвокат _____

СУДДІ
ЖОВТНЕВОГО РАЙОННОГО СУДУ
м. Дніпропетровська
Шелестову К.О

В. обвинуваченого за ч.1 ст. 185 КК України
Прож. м. Дніпро, вул. Набережна. Перемоги,
Буд. 112, корп.2, кв.18

Кримінальне провадження
№ _____

ЗАЯВА

Я, _____,
відмовляюсь від затвердження судом угоди про примирення між мною,
та потерпілою Б. по кримінальному провадженню № _____, за
обвинуваченням В. за ч.1 ст. 185 КК України.

Прошу суд розглянути кримінальне провадження №201/3055/18, за
обвинуваченням В. за ч.1 ст. 185 КК України в загальному порядку, з
викликом та допитом потерпілої, свідків, та з вивченням матеріалів
вищевказаного кримінального провадження.

Заява складена, мною особисто, зміст заяви, наслідки
неможливості повторного укладення угоди про примирення мені
роз'яснені.

_____

СЛІДЧОМУ СУДДІ

Самарського районного суду

м. Дніпропетровська

Адвоката _____

49000, м. Дніпро, _____

Тел.: _____

E-mail.- _____

В інтересах свідка В.

Кримінальне провадження

№ _____ від _____

СКАРГА

на бездіяльність слідчого в порядку ст. 303 КПК України

_____ року між адвокатом С. _____ та гр-ном В. укладено договір про надання правової допомоги.

Через тиждень після укладення вказаного договору, _____ року під час обшуку, який проводив слідчий Самарського ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області Н., у приміщенні, яке розташоване за адресою: м. Дніпро, _____, та яке гр. В. займає на підставі договору оренди «___ від _____, було вилучено належне йому майно, а саме, згідно опису за протоколом обшуку:

- 2 системні блоки
- Роутер Д-Лінк
- Мобільний телефон Самсунг А30
- Карта флеш пам'яті СанДиск об'ємом 32 ГБ.

Станом на _____ год. _____ р. слідчий чи прокурор у кримінальному провадженні № _____ від ___ року з клопотанням про арешт вилученого майна до Самарського районного суду м. Дніпропетровська не звертались.

Згідно ч. 5 ст. 171 КПК України клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено.

Оскільки час, який визначений положеннями ч. 5, ст. 171 КПК України вже сплинув, в рамках вказаного провадження, законних підстав утримувати майно, яке належить В., у слідчого відділку не має.

З метою недопущення порушення права власності В. адвокат С. звернувся із письмовою вимогою до слідчого та прокурора про негайне повернення вилученого майна, однак, до цього часу не отримав ніякої відповіді на свої законні вимоги.

Вказані факти свідчать про бездіяльність слідчого щодо неповернення належного гр-ну В. майна. Вказана бездіяльність слідчого є протиправною та такою, що порушує право власності гр-на В. та вимоги КПК щодо статусу майна, яке вилучене під час обшуку.

Згідно п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України під час досудового провадження може бути оскаржена бездіяльність слідчого, прокурора, яка, в даному випадку полягає у неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами ст. 169 цього Кодексу власнику тимчасово вилученого майна.

На підставі вищевикладеного, у відповідності до ст. 168, 169, ч. 5 ст. 171 КПК України, керуючись п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, –

Прошу:

1. Визнати бездіяльність слідчого Самарського ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області Н. щодо неповернення тимчасово вилученого під час обшуку майна протиправною.

2. Зобов'язати слідчого Самарського ВП ДВП ГУНП в Дніпропетровській області Н. негайно повернути мені гр-ну В. наступне майно, яке належить гр-ну В на праві власності:

- 2 системні блоки
- Роутер Д-Лінк
- Мобільний телефон Самсунг А30
- Карта флеш пам'яті СанДиск об'ємом 32 ГБ.

Та були вилучені під час обшуку _____ року.

Додаток:

1. Договір про надання правової допомоги
2. Ордер адвоката
3. Копія свідоцтва про право на зайняття адв. діяльністю.
4. Копія протоколу обшуку

Дата:

Підпис

СЛІДЧОМУ СУДДІ
Ленінського районного суду
м. Дніпропетровська

Адвоката

_____
49000, м. Дніпро,
вул. _____, буд.8
Тел.: _____
E-mail. _____

По кримінальному провадженню
№ _____ від _____ р.

СКАРГА **на постанову про закриття кримінального провадження**

_____ р. постановою прокурора місцевої прокуратури №4 м. Дніпра _____ було закрито кримінальне провадження № _____, яке внесене до Єдиного реєстру досудових розслідувань _____, щодо Н. в частині, що стосується фактів хуліганських дій Н. за ч. 2 ст. 296 КК України з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Вважаю, що рішення про закриття кримінального провадження щодо Н. прийнято передчасно, без всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин, висновки прокурора не відповідають фактичним обставинам скоєного кримінального правопорушення.

Згідно з положеннями ст. 94 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів — з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Натомість прокурор _____ прийшов до висновку, що Н. в даному випадку діяв у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини.

Однак, при цьому в постанові про закриття кримінального провадження відсутні будь які фактичні данні, які вказують саме на дії Н., а на дії в стану крайньої необхідності.

Крім того, прокурором не надана оцінка поведінки Н., який діяв в стані алкогольного сп'яніння та спричинив своїми діям тілесні ушкодження Р та Д.

Також, під час досудового слідства, слідчим Новокодацького ВП С. жодних слідчих дій, крім допиту Н. в якості свідка, проведено не було.

Враховуючи викладене, керуючись ст. ст. 55, 58, 94, ч. 3 ст. 284, ст.ст. 303, 307 КПК України,

Прошу:

Скасувати постанову прокурора місцевої прокуратури №4 м. Дніпра _____ від _____ р. про закриття кримінального провадження № _____, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань _____, щодо Н. та направити матеріали провадження для продовження досудового розслідування.

Додаток:

1. Договір про надання правової допомоги
2. Ордер адвоката
3. Копія свідоцтва про право на зайняття адв. діяльністю.

_____ р.

Адвокат _____

ДО СУДОВОЇ ПАЛАТИ
У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ
Апеляційного суду Дніпропетровської області

Адвоката

_____

49000, м. Дніпро, _____

Тел.: _____

E-mail.- _____

В інтересах обвинуваченого
Р.

КЛОПОТАННЯ
про виклик та допит потерпілої

В зв'язку з неодноразовою зміною потеплілою К. показань в ході досудового слідства та в суді відносно обставин та механізму спричинення її тілесних ушкоджень, внаслідок чого мала місце невірна правова кваліфікація дій обвинуваченого Р. вважаю за необхідне викликати в судові засідання та допитати потерпілу К.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 42,45, 405 КПК України, –

Прошу:

Викликати в судові засідання та допитати потерпілу К.

Адвокат _____

ДО ІНДУСТРІАЛЬНОГО РАЙОННОГО СУДУ
м. Дніпропетровська

потерпілої
Г.
прож. м. Дніпро,

За позовом до

К.
Утримується:
СІЗО 3 м. Дніпро

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про відшкодування майнової та моральної шкоди
в порядку ст. 128 КПК України

28.10.2015 р. приблизно о 01.00 годин К. перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись во дворі будинку № 15, по вул. _____ у м. Дніпрі, спричинив моєму сину – Ш. тяжкі тілесні ушкодження у вигляді відкритої черепно-мозкової травми, внаслідок чого мій син – Ш. помер.

Надалі, К., у той же день, близько 02.00 годин, намагався укрити вчинений їм злочин, для чого переніс тіло мого сина у безлюдне місце, після чого в період часу з 28.10.2015 р. по 03.11.2015 р. взяв близько 2л. бензину, за допомогою якого намагався спалити тіло Ш., після чого засипав його тіло землею.

За вказаними фактами органами досудового слідства порушено та проведено кримінальне провадження за № _____, за яким я – Г., визнана потерпілою.

29.01.2016р. К. вручений обвинувальний акт у вчиненні злочину, який передбачений ч.2 ст. 121 КК України.

На цей час вказане кримінальне провадження знаходиться на розгляді у Самарському районному суді м. Дніпропетровська.

Цим злочином мені було спричинено матеріальну та моральну шкоду, що виразилось у сильних душевних переживаннях та стражданнях.

На похорон мого сина була витрачена сума у розмірі 6 549 (шість тисяч п'ятсот сорок дев'ять) гривень.

Ця сума складається із витрат на труну, вінки та інші предмети похоронного обряду, вартість яких підтверджується, копіями відповідних чеків.

Крім того на поминальний обід була витрачена сума у розмірі 7 129 (сім тисяч сто двадцять дев'ять) грн. 36 копійок.

Це також підтверджується відповідними чеками.

Таким чином, внаслідок вищевказаного злочину я понесла матеріальні збитки на загальну суму у розмірі

6549+7129,36=13 678,36 (тринадцять тисяч шістсот сімдесят вісім) грн. 36 копійок

Також, смерть мого сина, нанесла мені важкого вдару, від якого я до цього часу не можу оговтатися, внаслідок чого я відчуваю великі моральні страждання.

Той факт, що мій син помер насильницької смертю, а особливо те, як з його тілом потім поводився К. викликає у мене нестерпні моральні страждання, що призвело до значного погіршення мого морального та психічного стану. Я вже третій місяць не можу жити без заспокійливих препаратів, які тільки трохи зменшують біль від втрати мого рідного для мене чоловіка – мого сина.

Коли я згадую, що мого сина більше немає на світі, і його ніхто не поверне я починаю дуже погано себе відчувати, та вимушена знаходитись у ліжку іноді по декілька днів.

Вищевказані моральні страждання, які виникли виключно внаслідок злочину К. спричинили мені моральну шкоду, яку я оцінюю у розмірі ***250 000 (двісті п'ятдесят тисяч) гривень.***

На підставі положень ст. 61 КПК України я, як фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової та моральної шкоди звертаюся до суду із вказаним цивільним позовом та прошу суд визнати мене цивільним позивачем по вказаному кримінальному провадженню.

На підставі вищенаведеного та відповідно до ст. ст. 61, 127, 128 КПК України,

Прошу:

1. Визнати мене, Г., _____ р.н., цивільним позивачем по кримінальному провадженню № _____ за обвинуваченням К, _____ р.н., у вчиненні злочину, який передбачений ч.2 ст. 121 КК України.

2. Стягнути з К. на користь Г. матеріальну та моральну шкоду у наступному розмірі:

матеріальна шкода – **13678,36 (тринадцять тисяч шістсот сімдесят вісім) грн. 36 копійок**

моральна шкода – **250 000 (двісті п'ятдесят тисяч) гривень.**

Додаток:

Копії чеків на похорон та поминальний обід 4 арк.

П.І.Б _____

До Бабушкінського районного суду
м. Дніпропетровська

Адвоката

_____

49000, м. Дніпро, вул. _____, буд.8

Тел.: _____

E-mail: _____

По кримінальному провадженню

№ _____ від _____ р.

В інтересах

Обвинуваченого

П.

КЛОПОТАННЯ про визнання доказів недопустимими

Під час розгляду в суді кримінального провадження за обвинувачення П. та С. за ч.2 ст.186 КК України були встановлені факти істотного порушення Кримінального процесуального закону, при отриманні доказів щодо винуватості П..

Зокрема, було встановлено, що протокол огляду місця події від 01.12.2018 р. який складений слідчим СВ Шевченківського відділення поліції _____ (а.с. 8-10) була складена ще до внесення даних про злочин до ЄРДР ще до прийняття заяви про вчинення злочину (а.с. 3-4). При цьому, слідчий _____ не зміг пояснити, з яких підстав огляд місця події був проведений саме в цей час.

Крім того, були проведені в заборонений КПК час, а саме в проміжок часу між 22.00год. 01.12.2018р. та 06.00год. 02.12.2019 р. наступні слідчі дії:

– протокол пред'явлення речей для впізнання від 01.12.2018 р. складеного слідчим СВ Шевченківського відділення поліції _____ ар. с. 34-41;

– протокол пред'явлення особи для впізнання П. від 02.12.2018 р. складеного слідчим СВ Шевченківського відділення поліції __ ар. с.47-49;

– протокол пред'явлення особи для впізнання С. від 02.12.2018 р. складеного слідчим СВ Шевченківського відділення поліції __ ар. с.50-53.

Допитаний в судовому засіданні як якості свідка слідчій _____ пояснив, що вказані слідчі дії були проведені в цей час з тих підстав, що треба була вручити підозрюваному П.. повідомлення про підозру.

Однак, ч.4 ст.223 КПК України вказує на те, що проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного.

Таким чином, докази, які були отримані внаслідок проведення вищевказаних слідчих дій є також недопустимими, тому що вони отримані з порушення порядку, який встановлений КПК, про що йдеться в ч.1 ст. 85 КПК України.

На підставі ч.2 ст. 85 КПК України недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення

На підставі положень ч.1 ст. 89 КПК України суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст.223, 45, 42, 85, 89, КПК України, –

Прошу:

Визнати недопустимими наступні докази під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення:

– заява про вчинення злочину ар. с. 3-4;

– протокол огляду місця події від 01.12.2018 р. складеному слідчим СВ Шевченківського відділення поліції _____ ар. с. 8-10;

– протокол пред’явлення речей для впізнання від 01.12.2018 р. складеного слідчим СВ Шевченківського відділення поліції __ар. с. 34-41

– протокол пред’явлення особи для впізнання П. від 02.12.2018 р. складеного слідчим СВ Шевченківського відділення поліції __ар. с.47-49;

– протокол пред’явлення особи для впізнання С. від 02.12.2018 р. складеного слідчим СВ Шевченківського відділення поліції __ар. с.50-53,

Адвокат

ДО КРАСНОГВАРДІЙСЬКОГО
РАЙОННОГО СУДУ

м. Дніпропетровська

Адвоката _____

Св-во № _____ від _____.

Робоче місце: м. Дніпро _____,

вул. _____,

Тел. _____

E-mail. _____

В інтересах обвинуваченого Б

Кримінальне провадження

№ _____ від _____ року.

Заява

про неможливість участі у судовому засіданні

В зв'язку з участю у засіданні Дисциплінарної палати КДК адвокатури Дніпропетровської області _____ року прошу перенести на більш пізніший термін розгляд кримінального провадження за обвинуваченням **Б.** за **ч.2 ст. 309 КК України**, яке призначене на _____ р. на 09.30 год.

Довідка про участь в засіданні палати буде надана додатково.

З метою узгодження наступної дати судового засідання повідомляю суд про зайнятість в інших судових процесах:

_____, _____, _____

« _____ » _____ р.

З повагою,

Адвокат _____

ДО ПАВЛОГРАДСЬКОГО
МІСЬКРАЙОННОГО СУДУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адвоката

Св-во № _____ від _____.

Робоче місце: м. Дніпро _____, вул.,

Тел. _____

E-mail. _____

В інтересах підозрюваного Н.

Кримінальне провадження

№ _____ від _____ року.

Єдиний Унікальний номер справи _____

Провадження № _____

Вирок відносно Г.

від _____ за ч.2 ст. 260 КК України

ЗАЯВА

про видачу копії вироку

_____ адвокат _____ звернувся до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ (надалі – ВССУ) з касаційною скаргою на рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області на вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 05.11.2015 відносно Г., _____ року народження, за ч. 2 ст. 260 КК України.

_____. адвокатом отримана ухвала ВСУ від _____ про усунення недоліків касаційної скарги, в якій, зокрема, вказано, що підставою для залишення касаційної скарги без руху є копія вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від _____ року відносно Г., _____ року народження, за ч. 2 ст. 260 КК України, яка хоч і є прошитою, пронумерованою, скріпленою підписом судді згідно з вимогами законодавства, однак, не засвідчена відбитком гербової печатки суду.

Вказаний недолік став можливим з того, що гербова печатка суду якої була засвідчена копія вищевказаного вироку була фактично непомітна внаслідок дуже поганої якості відбитку.

З вищевказаних підстав, на виконання вимог ухвалі ВССУ від _____ про усунення недоліків касаційної скарги, звертаюсь до Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області із проханням видати належним чином завірену копію вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від _____ р. відносно Г., _____ року народження, за ч. 2 ст. 260 КК України.

Копію вироку прошу надати до _____ р. для усунення недоліків касаційної скарги у встановлений ВССУ строк.

Адвокат _____

ДО ПАВЛОГРАДСЬКОГО
МІСЬКРАЙОННОГО СУДУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адвоката _____

Св-во № _____ від _____.

Робоче місце: м. Дніпро _____, вул.,

Тел. _____

E-mail. _____

В інтересах підозрюваного Н.

Кримінальне провадження

№ _____ від _____ року.

Єдиний Унікальний номер справи _____

Провадження № _____

Вирок відносно Г.

від _____ за ч.2 ст. 260 КК України

ЗАЯВА

про видачу копії вироку (повторна)

_____ р. адвокат _____ звернувся до Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області із проханням видати належним чином завірену копію вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області **від 05.11.2015 відносно Г., _____ року народження, за ч. 2 ст. 260 КК України.**

Копію вироку адвокат просив надати до _____ року. для усунення недоліків касаційної скарги у встановлений ВССУ строк.

Однак, _____ р. копія вироку видана не була, що в подальшому призведе до неоправданого затягування розгляду касаційної скарги.

З вищевказаних підстав, на виконання вимог ухвалі ВССУ від _____ про усунення недоліків касаційної скарги, **вдруге** звертаюсь до Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області із проханням видати належним чином завірену копію вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області **від _____ р. відносно Г., _____ року народження, за ч. 2 ст. 260 КК України.**

Адвокат _____

ДО СУДОВОЇ ПАЛАТИ
У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ
Апеляційного суду Дніпропетровської області

Адвоката _____

В інтересах підозрюваного
Н.

Єдиний унікальний № _____
Провадження № _____

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА
на ухвалу суду про обрання міри запобіжного заходу

08 грудня 20__ року Ленінський районний суд м. Дніпропетровська своєю ухвалою обрав для Н. _____ року народження, уродженця м. Дніпропетровська, громадянина України, одруженого, офіційно не працевлаштованого, не зареєстрованого, який мешкає за адресою: _____ запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Не згодний із вказаною постановою суду по наступним обставинам.

Так суд, в своїй ухвалі вказав, що Н. будучи повідомленим про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.4 ст.190 КК України, переховувався від органів досудового розслідування, в зв'язку з чим 25 серпня 20__ року слідчим суддею Ленінського районного суду м. Дніпропетровська було винесено ухвалу про надання дозволу на затримання.

При цьому суд не взяв до уваги той факт, що в матеріалах кримінального провадження відсутні будь-які данні про те що Н. був повідомлений про порушення проти нього кримінального провадження. Також, Н. не брав участі в ніяких слідчих діях по цьому провадженню, та не отримував будь-яких повідомлень, щодо об'явлення його в розшук.

Тому, суд необґрунтовано зробив висновок відносно того, Н. переховувався від органів досудового розслідування.

Крім того, суд в свої ухвалі, зокрема, вказав, що підставою для обрання міри запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є те, що Н. не підтримує стосунків з дружиною та своїми дітьми, не має офіційної реєстрації місця проживання, не має постійного місця проживання.

При цьому, в той же час суд вказав, що Н. мешкає у м. Дніпро, у двоюрідній сестри, тобто суд вважає встановленим місце постійного проживання Н.

Також, суд не взяв до уваги той факт, що Н. добровільно з'явився до залу суду на розгляд клопотання слідчого про обрання міри запобіжного заходу, хоча мав всі можливості переховатись від слідства та суду.

Також суд ігнорував заяву Н. про те, що на період досудового розслідування він має можливість проживати в м. Дніпро.

Таким чином, ухвалу Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 08.20__р. про обрання стосовно підозрюваного Н. міри запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, вважаю безпідставною, та такою яка підлягає скасуванню.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 42, 45, 47 392, 393, 407, 408, 409, 414 УПК України, –

Прошу:

1. Скасувати ухвалу Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 08 грудня 20__ року про обрання міри запобіжного заходу **Н.**, _____ року народження у вигляді тримання під вартою.

2. Винести нову ухвалу, якою обрати для **Н.**, року народження міру запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання.

Додаток:

1. Копія апеляційної скарги – 4 екз.;
2. Ордер адвоката;
3. Копія св-ва про зайняття адв. Діяльністю;
4. Копія договору про надання юридичної допомоги;

Адвокат _____

ДО СУДОВОЇ ПАЛАТИ
У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ
Апеляційного суду Дніпропетровської області

Адвоката _____

В інтересах обвинуваченого
К.

Утримується
СІЗО-3 м. Дніпропетровська

Вирок Баглійського районного суду
м. Дніпродзержинська
від 22.03.20____р. за ч.1 ст.115 КК України

Справа № _____

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА

22.03.20____ р. Баглійський районний суд м. Дніпродзержинська виніс обвинувальний вирок за ч. 1 ст.115 КК України відносно К. _____ р. н., уродженця м. Дніпродзержинська Дніпропетровської обл., громадянина України, освіта середня спеціальна, неодруженого, неповнолітніх дітей не має, не працюючого, раніше судимого, мешкає у м. Дніпродзержинську_____, _____ року Дніпровським районним судом м. Дніпродзержинська за ст. ст. 206 ч.2, 140 ч.2, 42 КК України в ред. 1960 р. до позбавлення волі строком на 2 роки 6 місяців, звільнено _____р. з _____ ВК по відбуттю покарання; _____ року Дніпровським районним судом м. Дніпродзержинська за ст. 186 ч. 3 КК України в ред. 2001 р. до 4 років позбавлення волі, згідно ст. 75 КК України від відбування покарання звільнений з випробувальним терміном на 3 роки, звільнений із зали суду, _____ року Заводським районним судом м. Дніпродзержинська за ст. 186 ч.2 КК України до 4 років позбавлення волі, згідно ч.1 ст. 71 КК України частково приєднано невідбутий термін за вироком від 19.04.2007 року, до відбування 4 роки 6 місяців позбавлення волі, звільнений умовно-достроково _____ року з _____ ВК на невідбутий термін 9 місяців;

_____ року Дніпровським районним судом м. Дніпродзержинська за ч.3 ст. 185, ч.3 ст. 186, ст. ст. 69, 70 КК України до 3 років 1 дня позбавлення волі, звільнений _____ року умовно-достроково на невідбутій термін 11 місяців 7 днів; та призначив йому покарання у вигляді 11 (одинадцяти) років 03 (трьох) місяців позбавлення волі

Не згодний із вказаним вироком з наступних підстав:

Неповнота судового розгляду; невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження; істотне порушення вимог кримінального процесуального закону.

Неповнота судового розгляду полягає в наступному:

Так, обвинувачений К. в судовому засіданні доповнив свої покази, стосовно механізму спричинення тілесних ушкоджень потерпілої П., в яких вказав, що спричинив тілесні ушкодження потерпілої внаслідок того, що намагався забрати ніж з її руки, під час чого поранив пальці лівої руки (т.3 а.с. 186). Тобто, обвинувачений в своїх показах вказав на обставини, які мають істотне значення для ухвалення законного, вироку.

В зв'язку з цим захисником було заявлено клопотання про проведення повторного слідчого експерименту за участю обвинуваченого, судово-медичного експерту та призначення додаткової судово-медичної експертизи з метою перевірки показань обвинуваченого (т.1. а.с. 203-204)

Однак суд, відмовив задоволенні вказаного клопотання з тих підстав, що у даному кримінальному провадженні вже проведено судово-медичну експертизу та слідчий експеримент за участю судово-медичного експерта та обвинуваченого; в ході судового розгляду за клопотанням захисту було допитано судово-медичного експерта, який підтвердив наданий у кримінальному провадженні висновок. (т.1 а.с. 211)

При цьому суд не взяв до уваги проігнорував той факт, що судово-медична експертиза та слідчий експеримент проводились під час досудового слідства, на підставі первинних показів підозрюваного К.

Таким чином, суд відхилив клопотання про вчинення процесуальних дій для підтвердження чи спростування обставин, з'ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення, що є підставою

для зміни або скасування вироку на підставі ч.1 п.1 ст. 410 КПК України.

Крім того, суд, в своєму вироку вказує, що вина обвинуваченого К. підтверджується, зокрема, протоколом проведення слідчого експерименту за участю К. від 12.11.2014р. (т.1. а.с. 105-110), застосування відео зйомки, під час якого К. розповів і описав спосіб, у який ним було вчинено вбивство потерпілої П.. (т.3 а.с.237)

При цьому суд не взяв до уваги, той факт, що вказана слідча дія була проведена із грубим порушенням кримінального процесуального законодавства на може бути використана як доказ.

Відеозапис слідчого експерименту вказує на наступні порушення:

– ніхто з учасників вказаної слідчої дії не був попереджений про їх права та обов'язки перед проведенням слідчої дії, що підтверджується відеозаписом слідчого експерименту, а також протоколом проведення слідчого експерименту від 12.11.2014р. в якому відсутній підпис спеціаліста Беркут С.В. (т.1 а. с. 106), а підписи підозрюваного К. суттєво відрізняються від його підписів, які він ставив власноруч на інших процесуальних документах т.1 а.с. 105, 110; т.1 а. с. 82, 84, 124, 125);

– відсутня згода підозрюваного на проведення слідчої дії;

– відсутні особи, які повинні приймати участь у проведенні слідчого експерименту;

– відео зйомка проведена не експертом-криміналістом з використанням спеціальної апаратури, а оперативним робітником райвідділу поліції, що підтверджується показами слідчого Дніпровського ВП З., яка була допитана в суді в якості свідка (т.3 а. с. 237, 1-й абз.)

– час початку слідчого експерименту (14.00 год, 12.11.2014р.) співпадає з часом закінчення допита К. в якості підозрюваного (т.1 а.с.84,105).

Перелічені порушення вказують на незаконність отримання цього доказу і, як наслідок, вказують на незаконність висновку судово-медичної експертизи №1331-Е від 05.12.2014р., який був складений саме на підставі вказаного протоколу.

Крім того, суд поклав в основу вироку висновок судово-медичної експертизи №1331-Е від 05.12.2014р. (т.1.а.с.128-129), складений судово-медичним експертом К., який не був присутній при проведенні слідчого експерименту, а вказаний висновок склав виключно на

підставі протоколу слідчого експерименту, в якому взагалі відсутні будь-які данні про механізм спричинення ушкоджень потерпілої П. а вказано лише що «К. правой рукой оттолкнул ее руку, при этом она как-то сама причинила себе повреждения» т.1. а.с. 109)

Невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження.

Суд в своєму вирокі вказав, що оцінює критично покази обвинуваченого під час досудового слідства в ході слідчого експерименту та судового розгляду, в частині того, як він описує механізм завдання потерпілій удару ножом, від якого настала її смерть.

При цьому суд не взяв до уваги наступні факти:

Згідно з висновками судово-імунологічної експертизи № _____ від 27.11.2014 року, № _____ від 27.11.2014, № _____ від 27.11.2014, № _____ від 21.11.2014, № _____ від 18.11.2014 року, згідно яких одержаний результат дослідження змиву з поверхні двері до кухні, слідів на попільничці, на вирізці килима, на вирізці з полімерної скатертини, фрагменті марлі, вилученої з місця події (тобто, змиви з п'яти предметів) не виключає можливості походження слідів на всіх вищевказаних предметах від потерпілої П. або від К., кров обвинуваченого К. належить до групи 0 з ізогемаглютинінами анти-А і анти-В за ізосерологічною системою АВО (л.с.163-165, 193-195, 201-203, 209-211, 243- 245 т.1);

Згідно з висновком судово-медичної експертизи № _____ від 05.12.2014р (надалі - експертиза №1331-Е), враховуючи характер пошкоджень, після отримання поранення, потерпіла могла жити короткий проміжок часу до декілька хвилин (т1 а.с.129)

При цьому, згідно із протоколом огляду місці події предмети, з яких зроблені змиви, знаходились у різних місцях квартири: у коридорі, жилої кімнаті, кухні (т.1 а.с.30-31), тобто залишені особою, яка деякий час пересувалась по приміщенню.

Виходячи в вищевказаного висновку експертизи № _____, виникають обґрунтовані сумніви стосовно того, чи могла залишити вказані сліди потерпіла.

Таким чином, вказані сліди крові можуть належать саме К., що підтверджує його покази, відносно того, що потерпіла спричинила йому тілесні ушкодження у вигляді порізів пальців.

Вказані факти свідчать про невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального

провадження, стосовно недоведеності показів К., про спричинення йому тілесних ушкоджень потерпілою.

В свою чергу, К. під час судового розгляду вказував, що неодноразово говорив слідчій, та іншим працівникам поліції, про порізані пальці.

Факт порізів підтверджується шрамами, які знаходяться саме в тієї області пальців правої руки, на яку вказує К..

Істотне порушення вимог кримінального процесуального закону полягає в наступному:

Суд не взяв до уваги той факт, що слідчі дії у вигляді повідомлення про підозру, допиту підозрюваного, слідчого експерименту були отримані незаконним методом, і не можуть бути покладені в основу вироку.

А саме:

– слідчі дії проводилися с особою, яка на той час незаконно утримувалась робітниками поліції без будь яких роз'яснень його прав, які передбачені кримінальним процесуальним законом.

– затримання було здійснено лише 12.11.2014р. о 18.15год. тобто вже після проведення слідчих дій і обрання міри запобіжного заходу. (Т.1.а.с. 89-90, 88)

– фактично К. був затриманий вночі 11.11.2014г. і до нього застосовувалося насильство в ході змісту його в Дніпровському ВП ГУНП в Дніпропетровській області.

Факт незаконного утримання К. в приміщенні Дніпровського ВП до початку слідчих дій підтверджується довідкою станції швидкої допомоги м. Кам'янського, згідно із якою виклик до К. в Дніпровський ВП був прийнятий в 08.25 год. (т.3 а.с. 198)

Факт жорсткого поводження підтверджується довідкою СІЗО №3 м. Дніпра №3 / 19-3932 від 24.02.1016г., Згідно з якою у К. при прибутті були зафіксовані параорбітальні гематоми розміром 1,5 -2 см. І садно носа довжиною приблизно 4 см. Дана довідка видана 24.02.2016г. (т.3 а.с. 215-216)

В ході незаконного утримання К., працівниками міліції були порушені права затриманого, передбачені ч.4 ст. 208 КПК України.

Таким чином, докази на які посилається суд у своєму вироку були отримані, внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, що вказує на їх Недопустимість на підставі положень ст. 87 КПК України.

Вищевказані факти, вказують на те, що судом допущені неповнота судового розгляду, невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження та істотне порушення вимог кримінального процесуального закону, що робить вирок суду першої інстанції незаконним, та таким, що підлягає зміні.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 392, 393, 408, 409, 414 УПК України, –

Прошу:

1. Змінити вирок Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська, від 22.03.20__р. винесений відносно К. _____ р. н., за ч.1 ст. 115 КК України.

2. Винести у відношенні К _____ р. н., новий вирок, за яким визнати його винним у скоєнні злочину який передбачений ч.1 ст.119 КК України, та призначити йому мінімальне покарання.

ДОДАТОК:

Копія апеляційної скарги – 4 екз.

Адвокат _____

ДО СУДОВОЇ ПАЛАТИ
У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ
Вищого Спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних та кримінальних справ
Адвоката _____.
В інтересах
Обвинуваченого
Г.

На вирок Павлоградського міськрайонного суду
від _____ р. за ч.2 ст. 260 КК України
На ухвалу Апеляційного суду
Дніпропетровської області від _____ р.

Єдиний Унікальний номер справи _____
Провадження № _____
Провадження в апеляційній інстанції
№ _____

КАСАЦІЙНА СКАРГА

_____ р. Павлоградський міськрайонний суд
Дніпропетровської області виніс обвинувальний вирок за ч. 2 ст. 260
КК України відносно Г. _____ року народження, який народився в
місті Дніпропетровськ, громадянина України, не працюючого,
зареєстрованого за адресою: Дніпропетровська область
смт. _____, вул. _____, Буд. _____, раніше не судимого
згідно із яким призначив Г. покарання у вигляді позбавлення волі
строком на 5 (п'ять) років без конфіскації майна.

_____ р. Апеляційний суд Дніпропетровської області
залишив вирок без змін у частині позбавлення волі строком на 5 (п'ять)
років без конфіскації майна.

Не згодний зі вказаним вирокіом з наступних підстав:

**Невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості
кримінального правопорушення та особі обвинуваченого**

Так, апеляційний суд в своїй ухвалі вказав, що суд першої належним чином мотивував призначення покарання Г. у вигляді позбавлення волі, з реальним його відбуванням, з урахуванням обставин **вчинення** злочину з використанням умов надзвичайних подій, якими є здійснення «ДНР» на території України, діяльності, пов'язаної із застосуванням зброї, вчинення **терористичних** актів, знищення будівель органів державної влади та місцевого Самоврядування, **вибухів**, підпалів та інших дій, які створюють небезпеку для життя і здоров'я значної майнової шкоди та призводять до настання тяжких **наслідків**, з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, **провокації військового конфлікту міжнародного ускладнення та впливу на прийняття рішень органами державного Самоврядування.**

Невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення складається в наступному.

Суд апеляційної інстанції не взяв до уваги той факт, що вироком суду першої інстанції не встановлено жодного факту який вказує на те, що Г., вчинив злочин саме з використанням умов вищезазначених надзвичайних подій.

Згідно положень П.2 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» (далі – Постанова Пленуму ВСУ №7) судам належить розглядати питання про призначення передбаченого законом ... менш суворого покарання - особам, вперше вчинили злочини, які щиро розкаюлися в скоєному і активно сприяли розкриттю злочину.

У разі обрання покарання у вигляді позбавлення волі це рішення повинно бути мотивоване у вирoku.

Однак, суд апеляційної інстанції не надав оцінку тому факту, що суд першої інстанції не вмотивував у вирoku підстави для призначення покарання у вигляді позбавлення волі Г.

Незважаючи на це, суд апеляційної інстанції в своїй ухвалі безпідставно вказав, що суд першої інстанції виконав і обґрунтував у мотивувальній частині вирoku свій висновок про вид і розмір покарання належним чином, призначивши покарання в межах санкції частини 2 статті 260 КК України.

При цьому, суд апеляційної інстанції не вказав, з яких підстав, при наявності декількох обставин, які пом'якшують покарання, та при

повної відсутності обставин, які обтяжують покарання, виправлення Г. можливе виключно в умовах ізоляції від суспільства.

Суд апеляційної інстанції взагалі не надав оцінку тому факту, що судом першої інстанції не були враховані такі пом'якшувальні провину обставини як щире розкаяння Г., повне визнання ним вини, активне сприяння розкриттю злочину в ході досудового слідства, та в ході судового розгляду справи про що суд першої інстанції вказав у своєму вирокі: «в якості пом'якшувальних обставин суд враховує що обвинувачений визнав свою вину, розкався у вчиненому, активно сприяв досудовому розслідуванню та судовому розгляду справи, суд також при призначенні покарання приймає до уваги той факт, що обвинувачений Г. за власною ініціативою припинив свою участь у триваючому злочині».

П.4 Постанови Пленуму ВСУ №7 вказує, що «виходячи з того, що встановлення пом'якшуючих та обтяжуючих покарання обставин має значення для його призначення, судам необхідно всебічно досліджувати матеріали справи про наявність таких обставин і приводити у вирокі мотиви прийнятого рішення».

Вважаю, що зазначені факти є підставою для зміни ухвали апеляційного суду, зміни вироку суду першої інстанції і призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі з мотивів невідповідності призначеного судом покарання ступеню тяжкості кримінального злочину і особі обвинуваченого.

В зв'язку с тим, що договір про надання юридичної допомоги укладений з адвокатом лише відносно складання та подання касаційної скарги до Судової Палати у кримінальних справах Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, прошу розглядати скаргу у відсутність адвоката.

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. 424-426, 436, 438, 441 КПК України, 74,75 КК України, –

Прошу:

1. Змінити ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області, від 29.12.2015г., на вирок Павлоградського міськрайонного суду від 05.1.2015р., винесений відносно Г., _____ року народження, за ч.2

ст. 260 КК України та змінити вирок Павлоградського міськрайонного суду від 05.1.2015р. у відношенні Г. _____ р.н., обвинуваченого за ч.2 ст. 260 КК України та призначити Г. _____ р.н., покарання не пов'язане з позбавленням волі.

Додаток:

1. Копія апеляційної скарги – 2 екз.
2. Копія вироку Павлоградського міськрайонного суду.
3. Договір про надання правової допомоги
4. Ордер адвоката
5. Копія свідоцтва про право на зайняття адвокатської діяльністю

Адвокат _____

Тестові питання з курсу «Адвокатура України»

1. Оплата адвокатських послуг клієнтом називається:
  - а) зарплата;
  - б) гонорар;
  - в) добровільний внесок;
  - г) грошове зобов'язання.
2. Кримінальне провадження проти адвоката не може бути порушено:
  - а) прокурором району;
  - б) прокурором області;
  - в) Генеральним прокурором України;
  - г) Міністром внутрішніх справ України.
3. Адвокатура України — це:
  - а) спілка юристів;
  - б) громадське об'єднання;
  - в) політична організація;
  - г) партія однодумців.
4. Гарантії адвокатської діяльності закріплено:
  - а) Конституцією;
  - б) Законом «Про адвокатуру»;
  - в) Кримінально-процесуальним кодексом України;
  - г) Кодексом законів про працю України.
5. Особа, яка має судимість:
  - а) не може бути адвокатом;
  - б) може бути адвокатом;
  - в) може бути адвокатом тільки з дозволу Ради адвокатів України;
  - г) може бути адвокатом, коли судимість погашена.
6. Адвокатська діяльність:
  - а) є підприємницькою;
  - б) не є підприємницькою;
  - в) прирівнюється до підприємницької в деяких, визначених законом, випадках;
  - г) є підприємницькою, якщо адвокат зареєструвався як підприємець.
7. Порядок діяльності Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури визначає:
  - а) Положення;
  - б) Статут;
  - в) Закон;
  - г) Угода.

8. Термін повноважень Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури становить:
- а) один рік;
  - б) три роки;
  - в) п'ять років;
  - г) половина членів палати.
9. Особа, яка має намір займатися адвокатською діяльністю, подає до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії зокрема:
- а) нотаріально засвідчену копію диплома про вищу юридичну освіту;
  - б) медичну довідку;
  - в) характеристику з останнього місця роботи;
  - г) трудову книжку.
10. Особа, яка не склала кваліфікаційні іспити, має право скласти їх повторно:
- а) за шість місяців;
  - б) за рік;
  - в) за два роки;
  - г) більш не може скласти кваліфікаційні іспити.
11. Присяга адвоката України приймається:
- а) під час одержання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю;
  - б) після оголошення рішення комісії про успішне складання іспитів;
  - в) після проходження стажування;
  - г) перед укладанням угоди з першим клієнтом.
12. Вищим керівним органом адвокатури України є:
- а) конференція;
  - б) правління;
  - в) з'їзд;
  - г) симпозіум.
13. Помічник адвоката повинен мати освіту:
- а) будь-яку вищу;
  - б) вищу юридичну;
  - в) початкову юридичну;
  - г) незакінчену вищу юридичну.
14. З'їзд Спілки адвокатів України скликається:
- а) один раз на рік;
  - б) один раз на три роки;
  - в) один раз на п'ять років;
  - г) в будь-який час за ініціативою адвокатів.

15. У разі реєстрації адвокатського об'єднання йому видається такий документ про реєстрацію:
- а) посвідчення;
  - б) свідоцтво;
  - в) ліцензія;
  - г) сертифікат.
16. Адвокат:
- а) може мати тільки одного помічника;
  - б) може мати одного або кількох помічників;
  - в) не може мати помічників;
  - г) кількість помічників залежить від стажу адвокатської діяльності.
17. Під час отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особа:
- а) приймає присягу;
  - б) дає обіцянку;
  - в) підписує зобов'язання;
  - г) дає клятву.
18. Особа, яка має судимість:
- а) може бути помічником адвоката;
  - б) не може бути помічником адвоката;
  - в) може бути помічником адвоката з дозволу колегії адвокатів;
  - г) може бути помічником адвоката якщо адвокат надав на це згоду.
19. Помічником адвоката можуть бути особи, які:
- а) працюють у суді;
  - б) не мають стажу роботи;
  - в) працюють приватними нотаріусами;
  - г) мають юридичний стаж не менш двох років.
20. Документ про право на заняття адвокатською діяльністю називається:
- а) посвідчення;
  - б) ліцензія;
  - в) свідоцтво;
  - г) сертифікат.
21. Адвокат повинен мати стаж роботи за спеціальністю юриста:
- а) один рік;
  - б) два роки;
  - в) п'ять років;
  - г) десять років.

22. Якщо адвоката засуджено за вчинення злочину, і вирок набрав законної сили:
- а) адвокатська діяльність припиняється;
  - б) адвокатська діяльність призупиняється;
  - в) адвокатська діяльність може здійснюватися в окремих випадках;
  - г) адвокатська діяльність може здійснюватися за місцем відбування покарання.
23. Назвіть, який з видів діяльності не є адвокатським:
- а) надання консультацій;
  - б) засвідчення копій документів у справах, які ведуть адвокати;
  - в) засвідчення справжності підпису осіб, причетних до справи;
  - г) засвідчення правочинів.
24. Адвокати надають правову допомогу:
- а) тільки фізичним особам;
  - б) тільки юридичним особам;
  - в) фізичним та юридичним особам;
  - г) особам, коло яких визначено законом.
25. На адвоката, відповідно до законодавства України, покладено такі функції:
- а) тільки правозаступництва;
  - б) правозаступництва й представництва;
  - в) правозаступництва, представництва та консультативну;
  - г) тільки представництва.
26. Адвокат, збираючи докази по справі:
- а) має право застосовувати науково-технічні засоби відповідно до чинного законодавства;
  - б) не має права використовувати науково-технічні засоби;
  - в) має право з дозволу клієнта;
  - г) чинним законодавством це право адвоката не визначено.
27. Адвокат не має права прийняти доручення про подання юридичної допомоги у разі:
- а) коли він брав участь у цій справі як слідчий;
  - б) коли він подавав юридичну допомогу особам, інтереси яких не суперечать інтересам особи, яка звернулася з проханням про ведення справи;
  - в) коли він є родичем особи, що звернулася за правовою допомогою;
  - г) коли він брав участь у цій справі як прокурор.

28. Помічник адвоката:

а) може виконувати будь-які доручення у справах, що знаходяться у провадженні адвоката;

б) може виконувати доручення у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім процесуальних повноважень адвоката;

в) може виконувати тільки доручення, пов'язані з технічним забезпеченням роботи адвоката;

г) може виконувати доручення, які не пов'язані з адвокатською діяльністю.

29. Спілкування адвокат з клієнтом:

а) є адвокатською таємницею;

б) не є адвокатською таємницею;

в) адвокат має право сам вирішувати, чи є адвокатська таємниця в кожному окремому випадку;

г) адвокат домовляється з клієнтом чи є в їхньому спілкуванні адвокатська таємниця.

30. Дисциплінарне стягнення щодо адвоката застосовується не пізніше як:

а) через одну добу з дня виявлення порушення;

б) через один місяць з дня виявлення порушення,

в) через шість місяців з дня виявлення порушення;

г) через один рік з дня виявлення порушення.

31. До адвоката може бути застосовано такі дисциплінарні стягнення:

а) зауваження;

б) догана;

в) попередження;

г) штраф.

32. Якщо під час розгляду справи дисциплінарна палата переконається в необґрунтованості притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, вона може:

а) закрити дисциплінарну справу;

б) передати її розгляд до суду;

в) направити подання до вищої кваліфікаційної комісії адвокатури;

г) винести окрему ухвалу по дисциплінарній справі.

33. Рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності виголошується:

а) у присутності адвоката, справа щодо якого розглядається;

б) за його відсутності;

в) за його бажанням, адвокат може бути присутнім або відсутнім;

г) надсилається адвокату поштою з відправленням.

34. Адвокат вважається таким, щодо якого не застосовувалося дисциплінарне стягнення, якщо впродовж певного терміну на нього не було накладено нового дисциплінарного стягнення:
- а) шести місяців;
  - б) одного року;
  - в) трьох років;
  - г) п'яти років.
35. Принцип презумпції невинуватості закріплено:
- а) Конституцією України;
  - б) Кримінальним кодексом України;
  - в) Кримінальним Процесуальним кодексом України;
  - г) Законом України про адвокатур та адвокатську діяльність.
36. Захисна промова виголошується адвокатом:
- а) перед початком судового слідства;
  - б) під час судових дебатів;
  - в) перед допитом свідків;
  - г) перед допитом обвинуваченого.
37. Чи може бути особа, яка має психічне захворювання, бути адвокатом:
- а) може, лише по цивільних провадженнях;
  - б) може, але по не кримінальних провадженнях;
  - в) може, але з певними обмеженнями;
  - г) закон України «про адвокатуру та адвокатську діяльність» таких обмежень не містить.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття і сутність інституту адвокатури та її завдання.
2. Історія розвитку інституту адвокатури у світі.
3. Історичний шлях розвитку адвокатури в Україні.
4. Правове регулювання діяльності адвокатури.
5. Місце адвокатури в правовій системі України
6. Правові засади організації і діяльності адвокатури.
7. Законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність.
8. Організаційні форми діяльності адвокатури.
9. Види адвокатської діяльності.
10. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю.
11. Вимоги до особи, яка має намір займатися адвокатською діяльністю та до адвоката.
12. Адвокатська таємниця, її предмет та засоби забезпечення.
13. Правила адвокатської етики та їх основні принципи.
14. Дотримання норм адвокатської етики у відносинах адвоката з клієнтами.
15. Дотримання норм адвокатської етики у відносинах адвоката з органами досудового розслідування, іншими державними органами та посадовими особами.
16. Дотримання норм адвокатської етики у відносинах адвоката з судом.
17. Професійні права адвоката.
18. Професійні обов'язки адвоката.
19. Помічник адвоката та його статус.
20. Соціальні права адвоката та його помічника.
21. Гарантії адвокатської діяльності.
22. Підстави і порядок зупинення та припинення права на заняття адвокатською діяльністю.
23. Дисциплінарна відповідальність адвоката.
24. Відносини адвокатури з місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування.
25. Об'єднання адвокатів.
26. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, її завдання, склад та повноваження.
27. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, її завдання, повноваження та розгляд скарг на рішення кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

28. Здійснення в Україні адвокатської діяльності адвокатом іноземної держави. Особливості статусу адвоката іноземної держави.
29. Адвокатський запит як засіб збирання доказів у справі.
30. Документи, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги.
31. Форма та зміст договору про надання правової допомоги. Підстави для відмови в укладенні договору про надання правової допомоги.
32. Забезпечення у кримінальному процесі підозрюваному, обвинуваченому права на захист.
33. Поняття захисника у кримінальному провадженні.
34. Загальні правила участі адвоката-захисника у кримінальному провадженні.
35. Порядок запрошення і призначення захисника в кримінальному провадженні.
36. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні.
37. Відмова від захисника і його заміна в кримінальному провадженні.
38. Адвокат та захисник: їх відмінності (у правовому статусі).
39. Участь адвоката при проведенні досудового розслідування, його права та обов'язки.
40. Участь адвоката під час судового провадження в суді першої інстанції, його права та обов'язки.
41. Захисна промова адвоката, її зміст і значення.
42. Адвокат як представник потерпілого у кримінальному провадженні.
43. Адвокат як представник цивільного позивача, відповідача в кримінальному провадженні.
44. Надання адвокатом правової допомоги свідку у кримінальному провадженні.
45. Здійснення адвокатом одночасно захисту обвинуваченого і потерпілого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України // (ВВР України. – 1996 – № 30) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>
3. Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ(ВССУ) «Про судову практику забезпечення права на захист у кримінальному провадженні» // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-03>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (зі змінами станом на 13.04.2020р.) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Черняк Н.П., Сучасні проблеми забезпечення права обвинуваченого на захист у кримінальному процесі України // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 5. Том 2. 2016. С. 177-180.
6. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 26 жовт. 2018 р.) //редкол.: М.В. Членов (голов. ред.), Л.М. Леженіна (заст. голов. ред.), О.В. Косьмін. Харків : Право, 2018. Вип. 10 (ювіл.).
7. Зейкан Я.П. Методика захисту в окремих категоріях кримінальних справ за КПК 2012 року // Харків, 2013.
8. Бондар М.І. Адвокат у кримінальному провадженні (монографія) // Кам'янець-Подільський. ТОВ «Друкарня Рута», 2013.

Навчально-методичне видання

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ :

Збірник нормативно-правових актів

ISBN 978-966-630-277-2

Редактор – Шалгунова С.А.
Технічний редактор – Дудченко С.Г.

Підписано до друку 07.07.2020 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 14,8. Наклад 300.

Віддруковано з готових оригінал-макетів у ТОВ “Айлант”
Свідоцтво про реєстрацію ХС №1 від 20.08.2000 р.
73000, Україна, м. Херсон, пров. Пугачова, 5/20.
Тел.: 050-396-08-91.